

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

Διπλωματική Εργασία

**Αποϋλοποίηση των Συναλλαγών:
Μια Βιώσιμη Επιλογή για τις Εμπορικές Επιχειρήσεις,
το Χρηματο-Πιστωτικό Σύστημα και την Εθνική Οικονομία**

Ασημάκης Βαλαβάνης

Τριμελής Επιτροπή

Επιβλέπουσα: Ε.Θεοδοροπούλου, καθηγήτρια

Μέλη: Γ.Χονδρογιάννης, καθηγητής

Ε.Σαρδιανού, λέκτορας

ΑΘΗΝΑ, 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
ABSTRACT	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	12
Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα.....	12
1.1 Η σύνθεση του χρηματοπιστωτικού συστήματος	12
1.2 Η αρχιτεκτονική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και τα συνιστάμενα στοιχεία αυτού	12
1.3 Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος και ειδικώς των τραπεζών.....	26
1.3.1 Κίνδυνοι τραπεζικής διαμεσολάβησης.....	30
1.4 Ιστορική αναδρομή	32
1.4.1 Σημαντικά χρονο-ορόσημα στη πορεία ανάπτυξης των τραπεζών	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	39
Το Κόστος των Πληρωμών.....	39
2.1. Το Κοινωνικό και το ιδιωτικό κόστος των πληρωμών	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	49
Παραοικονομία	49
3.1 Ορίζοντας την παραοικονομία.....	49
3.2. Αιτίες και χαρακτηριστικά της παραοικονομίας.....	53
3.3 Μετρώντας τη παραοικονομική δραστηριότητα	57
3.3.1 Άμεσες μέθοδοι.....	57
3.3.1.1 Επισκοπήσεις πεδίου / Έρευνες.....	57
3.3.2 Έμμεσες μέθοδοι	58
3.3.3 Νομισματικές μέθοδοι.....	59
3.4 Μέτρα περιορισμού των επιπέδων παραοικονομικής δραστηριότητας	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	64
Χαρτογράφηση των Πληρωμών.....	64
4.1 Σύγχρονη και ασύγχρονη ολοκλήρωση συναλλαγής.....	64
4.2 Συστήματα Πληρωμών.....	66
4.3.1 Το κύκλωμα έγκρισης και εκκαθάρισης συναλλαγών.....	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	72
Εισαγωγή στην έρευνα.....	72
5.1 Υπόβαθρο και τεκμηρίωση	72
5.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	77
5.2.1 Μεθοδολογία συλλογής δεδομένων.....	77
5.2.2 Επιλογή δείγματος.....	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	78
Περιγραφή του δείγματος	78
5.3 Βασικά χαρακτηριστικά δείγματος.....	78
5.3.1 .Δημογραφικά χαρακτηριστικά	78
5.3.2 Οικονομικά χαρακτηριστικά	81
5.3.3 Καταναλωτική συμπεριφορά.....	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	89
Διερεύνηση προσδιοριστικών παραγόντων επιλογής μέσου πληρωμών	89
6.1 Εισαγωγή.....	89
6.2 Προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση πιστωτικής κάρτας κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα	90
6.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση ηλεκτρονικής τραπεζικής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα	95
6.4 Προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση χρεωστικής κάρτας κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα	99
6.5 Προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση πάγιας εντολής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα	104
6.6 Συγκρίσεις μέσων πληρωμών	107
6.7 Απόδοση αποδείξεων και μέσα πληρωμών	109
6.8 Αποδοχή καρτών από επιχειρήσεις	111
6.9 Επιλογή μέσου αποϋλοποίησης συναλλαγών	113
Συμπεράσματα και σκέψεις για το μέλλον.....	115
Βιβλιογραφία	121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	133
Ερωτηματολόγιο καταναλωτών	133

Εικόνα 1, σύγκριση κεφαλαιακών απαιτήσεων Basel II εν συγκρίσει με αυτές της Basel III.....	17
Εικόνα 2, χρονοπλάνο υλοποίησης στόχων Basel III.....	19
Εικόνα 3, Η δομή της Τραπεζικής Ενοποίησης (SSM και SRM).....	38
Εικόνα 4, στοιχεία ενδιαφέροντος τραπεζών σχετικά με την διαχείριση μετρητών.....	43
Εικόνα 5, στοιχεία σύνθεσης κόστους διαχείρισης μετρητών.....	44
Εικόνα 6, τύποι Παραοικονομικής δραστηριότητας	50
Εικόνα 7, ομαδοποίηση παραοικονομικών κατηγοριών.....	52
Εικόνα 8, συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της παραοικονομίας και του μέσου αριθμού ηλεκτρονικών συναλλαγών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	56
Εικόνα 9, η παραοικονομία στην Ευρώπη	61
Εικόνα 10, δομή της παραοικονομίας.....	62
Εικόνα 11, συνιστώσα στοιχεία συναλλαγών.....	67
Εικόνα 12, ανάπτυξη των διεθνών σημάτων έως το 2017.....	68
Εικόνα 13, πληρωμές σε εμπορικές επιχειρήσεις ανά τύπο κάρτας , 2013	69
Εικόνα 14, το κύκλωμα των εγκρίσεων και της εκκαθάρισης.....	71
Εικόνα 15, φύλο και ηλικία	78
Εικόνα 16, μορφωτικό επίπεδο	79
Εικόνα 17, μορφωτικό επίπεδο γυναικών.....	79
Εικόνα 18, μορφωτικό επίπεδο ανδρών	80
Εικόνα 19, μορφωτικό επίπεδο στο σύνολο	80
Εικόνα 20, αριθμός εργαζομένων ανά κατοικία.....	82
Εικόνα 21, επιλογή μέσου πληρωμής κατ' αποκλειστικότητα.....	86
Εικόνα 22, συγκριτικός πίνακας απόδοσης απόδειξης ανά μέσο πληρωμής.....	109
Εικόνα 23, αποδοχή καρτών από επιχειρήσεις.....	112

Πίνακας 1, διαφοροποιήσεις μεταξύ Basel I και Basel II	16
Πίνακας 2, διαφορές μεταξύ Basel II & Basel III	18
Πίνακας 3 οι συνολικές κεφαλαιακές απαιτήσεις που θα επιβληθούν στις τράπεζες σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας στο τέλος των καθιερωμένων μεταβατικών περιόδων (*) (ποσοστά σε σχέση με το σύνολο των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού και εκτός ισολογισμού)	21
Πίνακας 4, πυλώνες Basel II.....	23
Πίνακας 5 μέθοδοι υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων Basel II.....	23
Πίνακας 6, στάδια υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων	24
Πίνακας 7, ποσοστό μεριδίου αγοράς ανά μέσο πληρωμών, ανά χώρα	40
Πίνακας 8, παραοικονομία ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π.....	41
Πίνακας 9, μετρητά, ηλεκτρονικές πληρωμές και ποσοστό παραοικονομίας.....	42
Πίνακας 10, ιδιωτικό και Κοινωνικό Κόστος Πληρωμών σε δισ SEK.....	45
Πίνακας 11, μέσα πληρωμών.....	65
Πίνακας 12, συγκεντρωτικός πίνακας αναφορών	74
Πίνακας 13, επαγγελματική κατάσταση	81
Πίνακας 14, συγκεντρωτικός πίνακας οικογενειακού εισοδήματος	83
Πίνακας 15, υπόδειγμα I.....	91

Πίνακας 16, μεταβλητές υποδείγματος I.....	92
Πίνακας 17, υπόδειγμα II	96
Πίνακας 18, μεταβλητές υποδείγματος II	97
Πίνακας 19, υπόδειγμα III	100
Πίνακας 20, μεταβλητές III.....	101
Πίνακας 21, υπόδειγμα IV	104
Πίνακας 22, μεταβλητές υποδείγματος IV.....	105
Πίνακας 23, σύγκριση μέσω πληρωμών.....	107
Πίνακας 24, επιλογή μέσου αποϋλοποίησης συναλλαγών.....	113

Γράφημα 1, κατανομή συχνοτήτων κατά φύλο, ηλικία και συνολικά.....	78
Γράφημα 2, κατανομή συχνοτήτων καθαρού οικογενειακού εισοδήματος κατά φύλο και συνολικά.....	83
Γράφημα 3, κατανομή συχνοτήτων για την κατοχή μέσου πληρωμής κατά φύλο και συνολικά.....	84
Γράφημα 4, κατανομή συχνοτήτων για την επιλογή μέσου πληρωμής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα κατά φύλο και συνολικά	85
Γράφημα 5, κατανομή συχνοτήτων για την κατ' αποκλειστικότητα χρήση μέσου πληρωμής κατά φύλο και συνολικά	87
Γράφημα 6, κατανομή συχνοτήτων για την κατ' αποκλειστικότητα χρήση μέσου πληρωμής κατά ηλικιακή ομάδα και συνολικά	88

Πηγή: 1, Reserve Bank of New Zealand	17
Πηγή: 2, www.basel-iii-accord.com/	18
Πηγή: 3, Basel Committee on Banking Supervision	19
Πηγή: 4 Γκόρτσος, 2011	21
Πηγή: 5 www.consult-llewellyn.com	23
Πηγή: 6 Δελλής, 2010.....	23
Πηγή: 7, http://ec.europa.eu	38
Πηγή: 8 EKT, Statistical Data Warehouse	40
Πηγή: 9 – Schneider (2006), Feld & Schneider, (2012), AT Kearney analysis (2011).....	41
Πηγή: 10 EKT, Statistical Data Warehouse (2012), Schneider (2006), Feld & Schneider, (2012), AT Kearney analysis (2011).....	42
Πηγή: 11, Asian Banker	43
Πηγή: 12, Asian Banker	44
Πηγή: 13, Bergman, Guibourg & Segendorf (2007)	45
Πηγή: 14 Lippert and Walker (1997).....	50
Πηγή: 15, διαμόρφωση από Sennhold (1984)	52
Πηγή: 16, Schneider (2010)	61
Πηγή: 17, Schneider (2010)	62
Πηγή: 18, The Nilson Report, 2013	68
Πηγή: 19 The Nilson Report, 2014.....	69

Στους γιούς μου και στη σύζυγό μου

Με την ευκαιρία της παρουσίασης της παρούσας μελέτης θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, την επιβλέπουσα καθηγήτρια Ε. Θεοδοροπούλου καθώς και τα υπόλοιπα μέλη της τριμελούς επιτροπής καθηγητή Γ. Χονδρογιάννη και λέκτορα Ε. Σαρδιανού τόσο για τη συμμετοχή τους στην εξεταστική επιτροπή όσο και για τις υποδείξεις και συμβουλές τους. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στον δρ. Ι.Ντόκα για τη συνεχή υποστήριξη, ενθάρρυνση και υποβοήθησή του στην αποσαφήνιση των σημαντικών σημείων καθ'όλη τη διάρκεια της ερευνητικής προσπάθειας. Ευχαριστώ και εκτιμώ το διδακτικό προσωπικό του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Βιώσιμη Ανάπτυξη για την ουσιαστική ακαδημαϊκή εμπειρία, τη γραμματεία του Προγράμματος καθώς και τους συμφοιτητές μου για τη γόνιμη αλληλεπίδραση και συνεργασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη παρούσα μελέτη γίνεται προσπάθεια καταγραφής των προσδιοριστικών παραγόντων επιλογής εναλλακτικού, έναντι των μετρητών, μέσου πληρωμής από πλευράς καταναλωτών, στην εκτίμηση την οποία αυτοί τρέφουν απέναντι στα ηλεκτρονικά μέσα, στον εντοπισμό των περιοχών στις οποίες, η επιλογή εναλλακτικών μέσων πληρωμών θα ήταν δυνατό να επεκταθεί επ' ωφελεία τόσο των καταναλωτών και των εμπορικών επιχειρήσεων μέσω της μείωσης του κόστους διαχείρισης των μετρητών αλλά και του κράτους με την συμπίεση της παραοικονομικής δραστηριότητας στον B2C (business to customer) τομέα της οικονομίας.

Από την εμπειρική ανάλυση καταγράφεται η σημασία των προγραμμάτων επιβράβευσης των συναλλαγών, τα οποία προσφέρουν οι εκδότες καρτών (τράπεζες) για την επιλογή των καρτών ως μέσου πληρωμής, η υψηλότερη διείσδυση των αποϋλοποιημένων μέσων στις μεσαίες ηλικιακές ομάδες σε σχέση με τις νεαρότερες ηλικίες και τις μεγαλύτερες, η αξία της εξοικονόμησης χρόνου ως προς την επιλογή των ηλεκτρονικών μέσων, η επίδραση του μορφωτικού και εισοδηματικού επιπέδου στην επιλογή κάποιων αποϋλοποιημένων μέσων πληρωμών, η μη παράλληλη χρήση χρεωστικών και πιστωτικών καρτών για τη πραγματοποίηση αγορών και το διαφορετικό προφίλ των χρηστών των δύο μέσων. Επιπρόσθετα καταγράφονται περιοχές με περιορισμένη διείσδυση των εναλλακτικών μέσων και κυρίως της αποδοχής καρτών, χρεωστικών ή και πιστωτικών. Στις περιοχές αυτές ενδιαφέρει τους καταναλωτές να είναι δυνατές οι πληρωμές με χρήση εναλλακτικών, αποϋλοποιημένων μέσων. Εφόσον οι πληρωμές πραγματοποιούνται με ηλεκτρονικά, αποϋλοποιημένα μέσα το ποσοστό απόδοσης αποδείξεων στους καταναλωτές – δίχως αυτοί να τις ζητήσουν είναι ιδιαιτέρως μεγαλύτερο συγκρινόμενο με αυτό των πληρωμών με μετρητά.

ABSTRACT

The present study attempts to record the factors that determine the choice of an alternative to cash means of payment from the consumer's point of view, the appreciation that they hold on electronic means, the identification of the areas on which, the choice of alternative means of payments would possibly expand to the benefit of both the consumers and the merchant businesses through the decrease of the cash management cost as well as the state with the compression of the para-economic activity on the B2C (business to consumer) economic field.

The empirical analysis records the significance of the transactions reward programs that the card issuers (banks) offer, the higher penetration of dematerialized means on medium age groups in comparison to younger and older ages, the value of time saving in relation to choosing electronic means, the impact of educational and income level on the choice of some dematerialized means of payment, the non-parallel use of credit debit and credit cards for the realization of payments and the different profile of the users of the two means. Moreover, areas of limited penetration of alternative means are recorded, especially of the acceptance of cards, debit and credit. The consumers are interested in the possibility of payments with the use of alternative, dematerialized means in these areas. As long as payments are being realized with electronic, dematerialized means, the percentage of receipt issuing to the consumers without their asking for it – is particularly high as compared to that of cash payments.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δυνατότητα πραγματοποίησης συναλλαγών αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο επί του οποίου δομείται η αγοραστική διαδικασία επί προϊόντων και υπηρεσιών. Ακόμα και σήμερα είναι ευρέως αντιληπτή η υλική υπόσταση του χρήματος, ως η μόνη αυτού και παραγνωρίζεται για διαφορετικούς, ανά οικονομία και κοινωνία, λόγους το ότι αυτό δύναται να κατέχει περισσότερες φόρμες και μάλιστα τέτοιες, οι οποίες να είναι δυνατό να αποτελούν πιο πρακτικές, οικονομικά συμφέρουσες με βιώσιμους όρους σε οικονομίες κλυδωνιζόμενες από την παγκόσμια οικονομική κρίση.

Το χρήμα στην όποια του μορφή αποτελούσε για τις κοινωνίες ένα μέσο συναλλαγής και κατά την κύρια εκτίμηση ουδέτερο στοιχείο διευκόλυνσης του αντιπραγματισμού, το οποίο έλκει την αξία του από το μέταλλο σύνθεσής του (Tcherneva, 2005) Το χρήμα πάντως με τη πάροδο του χρόνου απέκτησε πέραν αυτής του της ιδιότητας δηλαδή του μέσου και επιπλέον αυθυπόστατη φύση από τη στιγμή που το μέσο παρήγαγε πολιτική πρακτική ως τέτοιο, μέσω της αποθησαύρισης, της αποταμίευσης και της επένδυσης. Και ενώ είναι εύκολο να οπτικοποιηθεί η έννοια του χρήματος η απάντηση στο ερώτημα τι είναι και κυριότερα πότε αυτό δημιουργήθηκε δεν δείχνει καθόλου εύκολη μιας και ακόμα και για κορυφαίους οικονομολόγους όπως ο Keynes, αυτή η προσπάθεια, της αναζήτησης της αρχέγονης απαρχής γίνεται βάρος ως «απορρόφηση από το σημείο της φρενίτιδας» (Ingham 2000) αλλά και ταυτοχρόνως ως η λυδία λίθος της ουσιαστικής σημασίας του.

Σε κάθε όμως περίπτωση είτε η γέννηση του χρήματος αποκλίνει από αυτήν της νομισματοκοπίας (Hudson, 2003) είτε δημιουργήθηκε για να καλύψει την ανάγκη τακτοποίησης των ιδιωτικών διαφορών και κυριότερα των διαφορών ιδιωτών με τα κράτη με τη καταβολή προστίμων (Goodhart, 1998), (Wray, 2001) είτε οι κρατικές δομές αναζήτησαν τρόπους υπολογισμού των φόρων, των προσόδων των ναών, των τελών εισαγωγής προϊόντων (Hudson, 2004) στην ουσία και στην βάση του ο γενέθλιος χρόνος δεν δείχνει να είναι η κρίσιμη προς αναζήτηση απάντηση αλλά η ουσία η οποία σχετίζεται με το ότι το χρήμα ήρθε για να εξυπηρετήσει τη δημόσια κανονικότητα και κοινωνική λειτουργικότητα μέσα στο πλαίσιο οργανωμένων κρατικών δομών με εκτεταμένη αλληλεπίδραση κράτους – πολιτών και την ανάγκη οι δεύτεροι να χρηματοδοτούν τη λειτουργία, τους πολέμους, την επέκταση ή σωτηρία των πρώτων και των πρώτων να διασφαλίζουν την εξουσία τους επί των δευτέρων, διαιωνίζοντας το υπόδειγμα, τη κοινωνική νόρμα.

Το χρήμα στις απαρχές του ως μορφή έφερε αυτή του νομίσματος, το οποίο και βάσει του μετάλλου (χάλκινο, ασημένιο, χρυσό) καθόριζε την έκταση της αποδοχής του σ' έναν κόσμο κατακερματισμένο σε μικρές κρατικές οντότητες. Ακόμα και εκεί όμως η θέση της κρατικής οικονομίας σε σύγκριση με αυτήν των οικονομιών της περιφέρειάς της προσέδιδε επιπρόσθετη βαρύτητα σ' αυτό ενισχύοντας την αποδοχή του και την επιρροή κατ' επέκταση της χώρας προέλευσής του (Αθήνα, Ρώμη, Ενετική Δημοκρατία, Χανσεατικές Πόλεις). Το νόμισμα αποτελούσε και αποτελεί φορέα – έστω και τοπικά διαφοροποιημένα – σύμβολο εμπέδωσης της εθνικής ταυτότητας, πηγή εσόδων προς εγγύηση των δημοσίων δαπανών και εξόδων, εργαλείο άσκησης της μακροοικονομικής πολιτικής και απομόνωσης των εξωτερικών παρεμβάσεων και επιρροών (Cohen, 2000).

Ταυτόχρονα όμως το νόμισμα αποτελεί και μέσω πολιτικής επιρροής μέσω της οικονομικής και εμπορικής διεισδύσεως, οπότε και η πολιτική κυριαρχεί επί των οικονομικών αποφάσεων (Cohen, 2000) σε τέτοια έκταση που το χρήμα - νόμισμα ως «εθνική σημαία» ως μία έκφραση της «κυρίαρχης εξουσίας» του κράτους (Mussa, 1991) υποστέλλεται εκών, άκων.

Το χρήμα με την υλική του, νομισματική του φύση αποτελούσε, ως εκ της μορφής, περιορισμένο μέσο άσκησης της οικονομικής δραστηριότητας μιας και δεν ενθάρρυνε ιδιαιτέρως τη πίστη και την εγγύηση, έννοιες και πρακτικές διόλου άγνωστες και μάλλον διαδεδομένες τόσο στον αρχαίο κόσμο όσο και στον αναγεννησιακό αλλά προβληματικές στην οργάνωση, περιορισμένες στο χώρο και ευάλωτες στις συχνές τους χρόνους εκείνους, αλλαγές. Στα μέσα του 14^{ου} αιώνα οι τρεις μεγαλύτερες εμπορικές επιχειρήσεις – τράπεζες της Φλωρεντίας, οι Bardi, Peruzzi, Acciaiuoli, κατέρρευσαν και η βασική γι' αυτό αιτία ήταν ακριβώς αυτή η υπερέκθεσή τους στη παροχή πιστώσεων σε εμπορικές επιχειρήσεις αλλά και σε επικεφαλής κρατών και στα ίδια τα κράτη (Roover, 1963) ενώ η Τράπεζα των Medici διέθετε υποκαταστήματα από τη Φλωρεντία, έως τη Ρώμη, την Αβινιόν και το Λονδίνο, γεγονός το οποίο εξυπηρέτησε και τις πολιτικές στοχεύσεις της οικογένειας με εξαιρετική αποτελεσματικότητα.

Το χρήμα αποτελεί επομένως μέσο ανταλλαγής με τη συμμετοχή επιχειρήσεων, καταναλωτών, κρατών αλλά και βάση της οικονομικής δραστηριότητας από την οποία διασφαλίζονται τα δημόσια έσοδα μέσω φόρων και τελών. Η συν το χρόνω σύνθετη και παγκόσμια, πλέον, διάστασης οικονομική δραστηριότητα προκάλεσε περαιτέρω επέκταση του κόστους του χρήματος αλλά και μεγάλες δυσκολίες στη διαχείριση αυτού ενώ η υλική μορφή του κατέστη προτιμητέα για όσες επιχειρήσεις και ιδιώτες στόχευαν και στοχεύουν στην απόκρυψη εισοδημάτων, στην μη εμφάνιση εισοδημάτων

από νόμιμες ή και παράνομες δραστηριότητες, στην μη απόδοση ασφαλιστικών εισφορών με την αδήλωτη εργασία. Το χρήμα στην υλική του μορφή εμφανίζει σημαντικό κοινωνικό και ιδιωτικό κόστος, σχετίζεται με την υψηλή φοροδιαφυγή γενικότερα και ειδικώς στον B2C (business to customer) τομέα, επιλέγεται στην μαύρη και αδήλωτη εργασία, δεν αποδίδει σύγχρονα ωφελήματα για τους καταναλωτές (λ.χ. περιορισμός του χρόνου, ο οποίος δεσμεύεται για την πραγματοποίηση συναλλαγής)

Περιορισμοί στις παραπάνω μη κοινωνικά λειτουργικές συνθήκες δύναται να τεθούν εφόσον η κυκλοφορία του χρήματος στην υλική του μορφή περιορισθεί προς όφελος των εναλλακτικών και αποϋλοποιημένων μέσων πληρωμών όπως είναι οι πιστωτικές / χρεωστικές κάρτες, η ηλεκτρονική τραπεζική και οι πάγιες εντολές. Η χρήση των αποϋλοποιημένων μέσων αφήνει – σε κάθε περίπτωση εμφανέστερο συγκρινόμενο με το υλικό χρήμα – ίχνος το οποίο είναι, δυνητικά τουλάχιστον – δυνατόν να ανιχνευθεί από τις δημόσιες φορολογικές αρχές ενώ ταυτόχρονα μπορεί να περιορίσει το κόστος διαχείρισης του χρήματος από πλευράς επιχειρήσεων ενώ να προσδώσει ωφελήματα από την χρήση για τους καταναλωτές που σχετίζονται με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους έως την υλική και μετρήσιμη επιβράβευση της εναλλακτικής επιλογής.

Στο παραπάνω πλαίσιο σκοπός της παρούσας είναι η καταγραφή των προσδιοριστικών παραγόντων επιλογής εναλλακτικού, έναντι των μετρητών, μέσου πληρωμής από πλευράς καταναλωτών, στην εκτίμηση την οποία αυτοί τρέφουν απέναντι στα ηλεκτρονικά μέσα, στον εντοπισμό των περιοχών στις οποίες, η επιλογή εναλλακτικών μέσων πληρωμών θα ήταν δυνατό να επεκταθεί επ' ωφελεία τόσο των καταναλωτών και των εμπορικών επιχειρήσεων μέσω της μείωσης του κόστους διαχείρισης των μετρητών αλλά και του κράτους με την συμπίεση της παραοικονομικής δραστηριότητας στον B2C (business to customer) τομέα της οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

1.1 Η σύνθεση του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί μια σύνθετη ενότητα εθνικού, διεθνικού και υπερεθνικού επιπέδου τα οποία πρωτογενώς ή και δευτερογενώς παράγουν και διαμορφώνουν νομικό πλαίσιο κανονιστικού χαρακτήρα στοχεύοντας στη διαμόρφωση και διατήρηση ενός σταθερού χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος. Οι απαρχές του χρηματοπιστωτικού συστήματος δύναται να εντοπισθούν από την έναρξη αυτής καθαυτής της εμπορικής δραστηριότητας. Η συστηματοποίηση όμως μίας τέτοιας ανάγκης προέκυψε από την ανάγκη των ανθρώπων να αγοράζουν και να πωλούν αγαθά καθώς και οικονομικά στοιχεία (financial assets) και δει όταν για μια τέτοια πράξη παρεμβάλλονταν δύο χώρες και δύο νομίσματα.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα τίθεται επί της ουσίας στη καρδιά της λειτουργίας όχι μόνο της επιχειρηματικότητας και της οικονομικής δραστηριότητας, περιοριστικά, αλλά επιτελεί ουσιαστικό ρόλο στην ευρύτερη εύρυθμη κοινωνική δράση μέσω της ανεμπόδιστης δραστηριοποίησης. Με την ορθολογική του οργάνωση διασφαλίζει τη μεταφορά των κεφαλαίων προς παραγωγικές στοχεύσεις και την όσο το δυνατό πληρέστερη ενημέρωση των συμβαλλομένων μερών του οικονομικού κυκλώματος. Ο έλεγχος του ηθικού κινδύνου και της δυσμενούς επιλογής σε συνδυασμό με την εξασφάλιση της ρευστότητας στην οικονομία δύναται να εκτιμηθεί ως σημαντικός για την ευρυθμία της οικονομίας και της κοινωνίας κατ'επέκταση. Αυτές ακριβώς οι δραστηριότητες εφόσον δεν επιτελούνται αξιόπιστα μπορούν και να εκτιμηθούν ως αιτίες πυροδότησης κρίσεων και εάν όχι για αυτήν καθ'αυτήν την εμφάνισή αυτών, με βεβαιότητα όμως σε ότι σχετίζεται με την έντασή τους.

1.2 Η αρχιτεκτονική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και τα συνιστώντα στοιχεία αυτού

Τα συνιστώντα στοιχεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος κατά τη τρέχουσα περίοδο δύναται να κατηγοριοποιηθούν ως ακολούθως (Sweeting,2011),(Saunders and Cornett 2007):

- Τράπεζες
- Λοιπά πιστωτικά ιδρύματα
Τα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα, συνήθως αποτελούν συνεργατικές ενώσεις καταθετών και ελέγχονται απ' αυτούς.
- Μη καταθετικά ιδρύματα
Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται οι ασφαλιστικές εταιρίες, ασφαλιστικά / συνταξιοδοτικά ταμεία και κληροδοτήματα.
- Τα χρηματοπιστωτικά εργαλεία
Δάνεια, μετοχές, ομόλογα.
- Χρηματοπιστωτικές αγορές
χρηματιστήρια αξιών αλλά και προϊόντων
- Κεντρικές τράπεζες

Στη μεγάλη πλειοψηφία των χωρών υφίσταται κεντρική τράπεζα, η οποία συνήθως πέραν των κανονιστικών της αρμοδιοτήτων επί του λοιπού τραπεζικού συστήματος, διατηρεί και το εκδοτικό προνόμιο. Οι κεντρικές τράπεζες αποτελούν κρίσιμο όργανο δημόσιας λειτουργίας, το οποίο έχει ως κύρια ευθύνη την άσκηση της νομισματικής πολιτικής της χώρας και την επίβλεψη / εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος αυτής. Η κεντρική τράπεζα δέχεται καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών (καθώς και φορέων του δημοσίου, ασφαλιστικών / συνταξιοδοτικών ταμείων) και αποτελεί τον έσχατο δανειστή για αυτές, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η πρόσβασης τους στις κεφαλαιαγορές έχει περιοριστεί ή πλήρως ανασταλεί ένεκα ευρύτερη οικονομικής κρίσης. Η κεντρική τράπεζα ασκεί τη νομισματική πολιτική ρυθμίζοντας το παρεμβατικό επιτόκιο και κατ'επέκταση ορίζοντας τη κυκλοφορία του χρήματος.

Σε διεθνές επίπεδο καταγράφονται:

- Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund)
Κύρια αρμοδιότητα του αποτελεί η εμπέδωση της νομισματικής συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο με στόχευση την εξασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας και την διασφάλιση της ανάπτυξης (www.imf.org/external/about/overview.htm)
- Η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank)

Η Παγκόσμια Τράπεζα έχοντας ως διακηρυγμένο και καταστατικώς ορισμένο στόχο τον περιορισμό της φτώχειας χρηματοδοτεί αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να προχωρήσουν σε επενδύσεις υποδομής – συνηθέστερα – υψηλού κεφαλαιακού κόστους (www.worldbank.org/en/about/what-we-do)

- Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (European Investment Bank)
Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων αποτελεί τέκνο της ιδρυτικής συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τότε Ε.Ο.Κ.) αυτής της Ρώμης, στοχεύουσα στην ευρωπαϊκή κοινωνική και οικονομική σύγκληση μέσω της χρηματοδότησης έργων ανάπτυξης των χωρών – μελών της ένωσης. Η ιδιαιτερότητα της εν λόγω τράπεζας σε σχέση με άλλες διεθνικές επενδυτικές προσπάθειες συνίσταται στη χρηματοδότηση και χωρών πλην αυτών των μελών. (www.eib.org)
- Η Αφρικανική Αναπτυξιακή Τράπεζα (African Development Bank)
Η Αφρικανική Αναπτυξιακή Τράπεζα ιδρύθηκε το 1964 και αποτέλεσε (και συνεχίζει να αποτελεί) σημαντικό εργαλείο των χωρών της περιοχής στην προσπάθεια περιορισμού των εκρηκτικών επιπέδων φτώχειας στην ήπειρο¹ καθώς και στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού μέσω της ενίσχυσης δημοσίων, ιδιωτικών ή και κοινών προγραμμάτων στοχευόντων στην οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Η Τράπεζα χρηματοδοτεί γι' αυτούς τους σκοπούς τόσο κράτη μέλη της περιοχής όσο και ιδιωτικές πρωτοβουλίες. (www.afdb.org/en/)
- Η Ασιατική Αναπτυξιακή Τράπεζα (Asian Development Bank)
Η Ασιατική Αναπτυξιακή Τράπεζα αποτελεί μία περιφερειακή τράπεζα στοχεύουσα στην ανάπτυξη της περιοχής δράσης της. Ιδρύθηκε το 1966 και ομοιάζει ιδιαίτερα με την Παγκόσμια Τράπεζα ενώ μολονότι περιφερειακή στις στοχεύσεις της συναθροίζει μέλη τόσο από την Ασία αλλά και από την Ευρώπη (Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία και άλλες) αλλά και από την Αμερική (Ηνωμένες Πολιτείες και Καναδάς) (www.adb.org)
- Η Δια – Αμερικανική Αναπτυξιακή Τράπεζα (Inter American Development Bank)

¹ Το ποσοστό της φτώχειας το 2010 στη υποσαχάρια Αφρική έφθανε το 48,5% του πληθυσμού σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα.

Η Δια – Αμερικανική Αναπτυξιακή Τράπεζα ιδρύθηκε το 1959 και υποστηρίζει την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των χωρών που την συναποτελούν και εντοπίζονται στις περιοχές της κεντρικής και νότιας Αμερικής. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τράπεζας αποτελεί το γεγονός ότι μέλη της καταγράφονται χώρες της Ευρώπης και της βορείου Αμερικής αλλά αυτές δεν είναι δυνατόν να δανεισθούν από αυτή, ενώ συμμετέχουν και σ'ένα πολυμερές ταμείου επενδύσεων. ([/www.iadb.org](http://www.iadb.org))

Η Παγκόσμια Τράπεζα, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων καθώς και η Αφρικανική, η Δια-Αμερικανική και Ασιατική Τράπεζες Επενδύσεων εμπίπτουν στην κατηγορία των πολυμερών αναπτυξιακών τραπεζών (Buiter and Fries, 2002)

Οι πολυμερείς αναπτυξιακές τράπεζες (multilateral development finance institution) αποτελούν οικονομικούς οργανισμούς, οι οποίοι χρηματοδοτούν προγράμματα τα οποία στοχεύουν στην ανάπτυξη κρατών. Οι τράπεζες συναθροίζουν ως μέλη χώρες τόσο που έχουν ανάγκη χρηματοδότησης αναπτυξιακών έργων στο εσωτερικό τους όσο και χώρες χρηματοδότες αυτών των προγραμμάτων. Σημαντικός είναι ο ρόλος των πολυμερών αναπτυξιακών τραπεζών στην παροχή τεχνογνωσίας αναφορικά με την διαμόρφωση των καταλλήλων προγραμμάτων και τον έλεγχο της χρηματοδότησης αυτών.

- Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization)
Ο οργανισμός λειτουργεί ως οιοное διαιτητικό όργανο επί εμπορικών διακρατικών διαφορών ενώ οργανώνει τις διασκέψεις επί του διεθνούς εμπορίου, οι οποίες καλούνται γύροι (Doha 2001, Cancún 2003, Geneva 2004, Paris 2005, Potsdam 2007, Geneva, 2008)
- Η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlement)
Η τράπεζα λειτουργεί υπό τη διττή λειτουργία της τράπεζας αυτής καθ' αυτής όσο και της διακυβερνητικής οργάνωσης – έκφρασης των κεντρικών τραπεζών των χωρών, της τράπεζας δηλαδή των κεντρικών τραπεζών. Ειδικότερα προωθεί και διευκολύνει την συνεργασία μεταξύ των κεντρικών τραπεζών και καλύπτει τον διάλογο, ο οποίος αναπτύσσεται με τις δημόσιες αρχές, τις έχουσες ευθύνη στη κανονιστική διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος ενώ διασφαλίζει την πραγματοποίηση διεθνών οικονομικών λειτουργιών.

Από τις πλέον σημαντικές επιτροπές εποπτευόμενες από την τράπεζα και υποστηριζόμενη γραμματειακά από αυτή είναι αυτή της Βασιλείας (Basel Committee on Banking Supervision), συσταθείσα το 1974 η οποία στοχεύει στην επαύξηση της ποιότητας και αξιοπιστίας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος μέσω του ορισμού πλαισίων αναφοράς, οι οποίοι όμως αποτελούν οιονεί κανόνες μιας και τόσο η επιτροπή δεν στηρίζεται σε διακριτή νομική κατοχύρωση αλλά είναι μία ομάδα εργασίας της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, ενώ οι οδηγίες της αποτελούν πρακτική ακολουθητέα κατά το μάλλον ή ήττον εθελοντικά από τις τράπεζες και τους φορείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος ανά τον κόσμο.

Η θέσπιση κοινά τηρουμένων και ακολουθούμενων κανόνων αποτέλεσε την απάντηση στην ανάγκη της διατήρησης της σταθερότητας των τιμών και γενικότερα του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθώς και της αξιοπιστίας των κεφαλαιαγορών και των συστημάτων πληρωμών, της ανάσχεσης της μεθοδευμένης εξυπηρέτησης παράνομων ενεργειών μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθώς και της ανεμπόδιστης, ειλικρινούς και ουσιαστικής πληροφόρησης επενδυτών και αποταμιευτών.

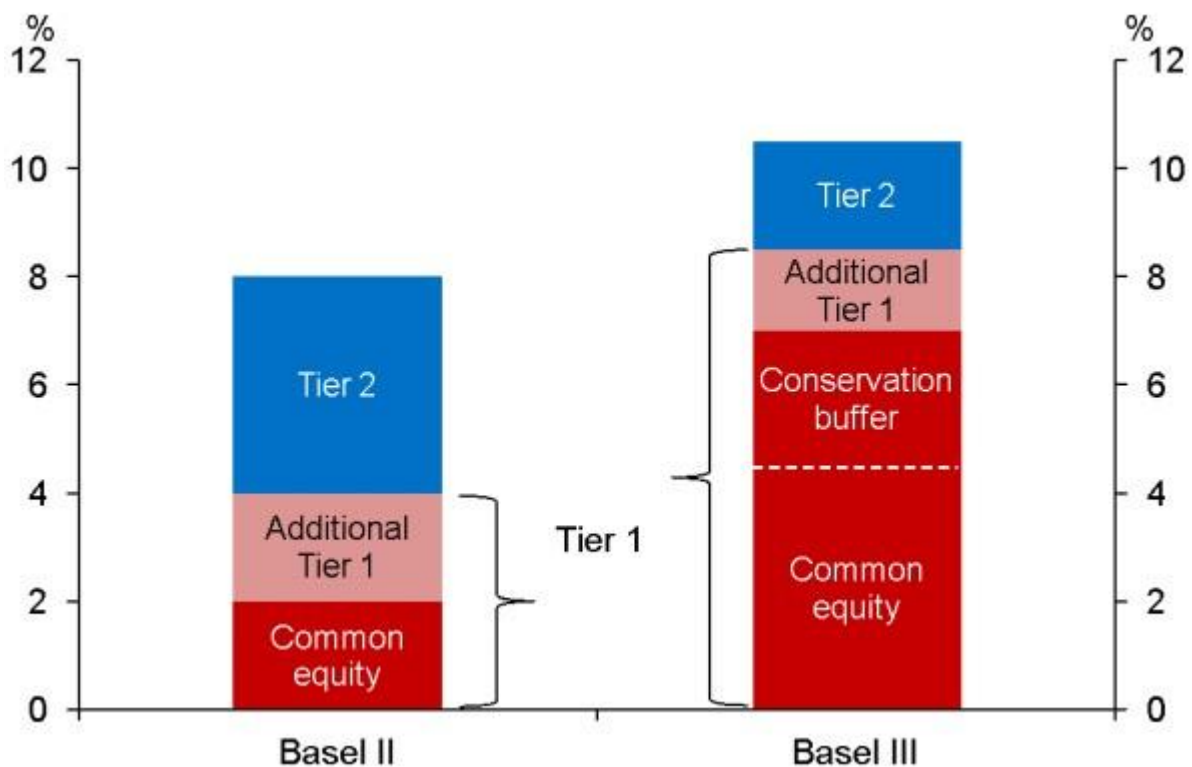
Πίνακας 1, διαφοροποιήσεις μεταξύ Basel I και Basel II

Basel I	Basel II
Περιορισμός στους κανόνες κεφαλαιακών απαιτήσεων	Εισαγωγή των εννοιών της εποπτικής αξιολόγησης και της πειθαρχίας της αγοράς
Ενιαία μέθοδος	Παλέτα προσεγγίσεων, οι οποίες κινητροδοτούν την καλύτερη διαχείριση του κινδύνου
Μη υπολογισμός του λειτουργικού κινδύνου	Πέραν του κινδύνου της αγοράς συνεκτιμώνται και οι πιστωτικός και λειτουργικός κίνδυνοι
Βασική εκτίμηση του κινδύνου	Μεγαλύτερη ευαισθησία στην εκτίμηση του κινδύνου

Σ'ότι αφορά το υπό μεταβατικό στάδιο πλαίσιο της Βασιλείας III, αυτό δεν αποτελεί μία εκ βάθρων διαφοροποίηση σε σχέση με την Βασιλεία II αλλά

περισσότερο με μία κατά το αυστηρότερο εμπέδωση των ήδη εφαρμοστέων κανόνων όπως την αύξηση του δείκτη ιδίων κεφαλαίων και την ποιοτική αναβάθμιση των κεφαλαιακών απαιτήσεων με τη προσθήκη νέων κανόνων, όπως το ανακυκλικό απόθεμα κεφαλαίου εύρους 0% – 2,5% πλέον των ελαχίστων κεφαλαιακών απαιτήσεων, το οποίο θα ισχύει σε περιόδους υπερβολικής πιστωτικής επέκτασης. Ακόμα και αυτό όμως μέλλει να εφαρμοστεί βάσει των εθνικών εποπτικών αρχών.

Εικόνα 1, σύγκριση κεφαλαιακών απαιτήσεων Basel II εν συγκρίσει με αυτές της Basel III

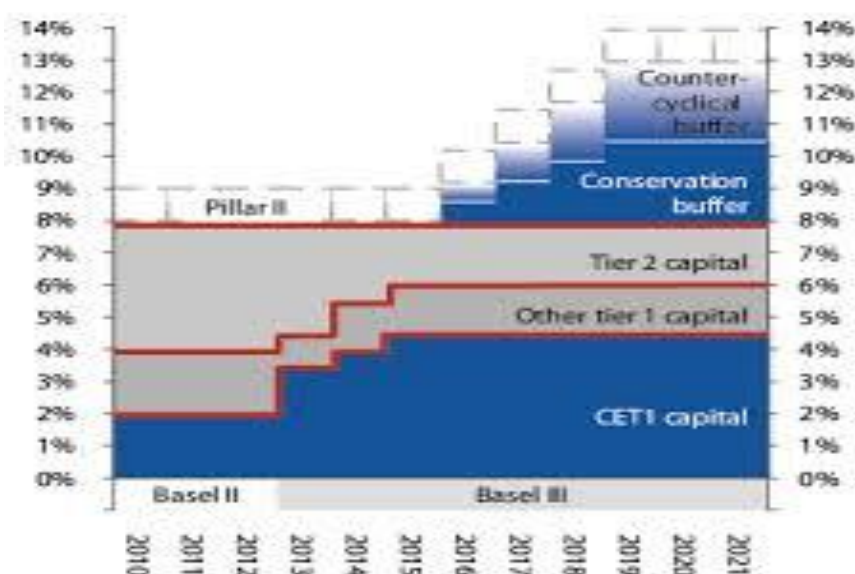
Πηγή: 1, Reserve Bank of New Zealand

Πίνακας 2, διαφορές μεταξύ Basel II & Basel III

Κεφαλαιακές απαιτήσεις								Επιπρόσθετο μακροληπτικό επικάλυμμα	
Σταθμισμένα κινδύνου περιουσιακά στοιχεία (%)	Κοινό μετοχικό κεφάλαιο			Κεφάλαιο Tier 1		Συνολικό κεφάλαιο		Αντικυκλικό εύρος	Πρόσθετη ικανότητα απορρόφησης απωλειών
	Ελάχιστο	Αποθεματικό	Απαιτ/νο	Ελάχιστο	Απαιτ/νο	Ελάχιστο	Απαιτ/νο		
Basel II	2			4		8			
	Ισοδύναμο με περίπου 1% για μία μέση διεθνή τράπεζα υπό το νέο ορισμό			Ισοδύναμο με περίπου 21% για μία μέση διεθνή τράπεζα υπό το νέο ορισμό					
Basel III	4,5	2,5	7	6	8,5	8	10,5	0 – 2,5	1-2,5

Πηγή: 2, www.basel-iii-accord.com/

Εικόνα 2, χρονοπλάνιο υλοποίησης στόχων Basel III

Πηγή: 3, Basel Committee on Banking Supervision

Phase-in arrangements

(shading indicates transition periods - all dates are as of 1 January)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	As of 1 January 2019
Leverage Ratio	Supervisory monitoring		Parallel run 1 Jan 2013 – 1 Jan 2017 Disclosure starts 1 Jan 2015					Migration to Pillar 1	
Minimum Common Equity Capital Ratio			3.5%	4.0%	4.5%	4.5%	4.5%	4.5%	4.5%
Capital Conservation Buffer						0.625%	1.25%	1.875%	2.50%
Minimum common equity plus capital conservation buffer			3.5%	4.0%	4.5%	5.125%	5.75%	6.375%	7.0%
Phase-in of deductions from CET1 (including amounts exceeding the limit for DTAs, MSRs and financials)				20%	40%	60%	80%	100%	100%
Minimum Tier 1 Capital			4.5%	5.5%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%
Minimum Total Capital			8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%
Minimum Total Capital plus conservation buffer			8.0%	8.0%	8.0%	8.625%	9.25%	9.875%	10.5%
Capital instruments that no longer qualify as non-core Tier 1 capital or Tier 2 capital			Phased out over 10 year horizon beginning 2013						
Liquidity coverage ratio	Observation period begins				Introduce minimum standard				
Net stable funding ratio	Observation period begins							Introduce minimum standard	

Με τους συγκεκριμένους κανόνες ζητείται η διατήρηση από πλευράς τραπεζών ικανών εποπτικών κεφαλαίων προκειμένου να είναι δυνατόν σ' αυτές να διαχειριστούν και υπερκεράσουν τυχόντες κινδύνους. Ειδικότερα ζητείται η διατήρηση κεφαλαίων αντίστοιχων ποσοστού του ενεργητικού τους καθώς και ενός capital buffer.

Πίνακας 3 οι συνολικές κεφαλαιακές απαιτήσεις που θα επιβληθούν στις τράπεζες σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας στο τέλος των καθιερωμένων μεταβατικών περιόδων (*) (ποσοστά σε σχέση με το σύνολο των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού και εκτός ισολογισμού)

	Κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων	Σύνολο βασικών ιδίων κεφαλαίων	Συνολική κεφ. απαίτηση (βασικά & συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια)
1. Ελάχιστα ίδια κεφάλαια (από 1.1.2015)	4,5% (από 2%)	6,0% (από 4%)	8,0% (αμετάβλητο)
Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης (από 1.1.2019)	2,5% (νέο)		
Άθροισμα 1 και 2 (από 1.1.2019)	7,0%	8,5%	10,5%
Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα (από 1.1.2019)	0 - 2,5% (νέο)		

Πηγή: 4 Γκόρτσος, 2011

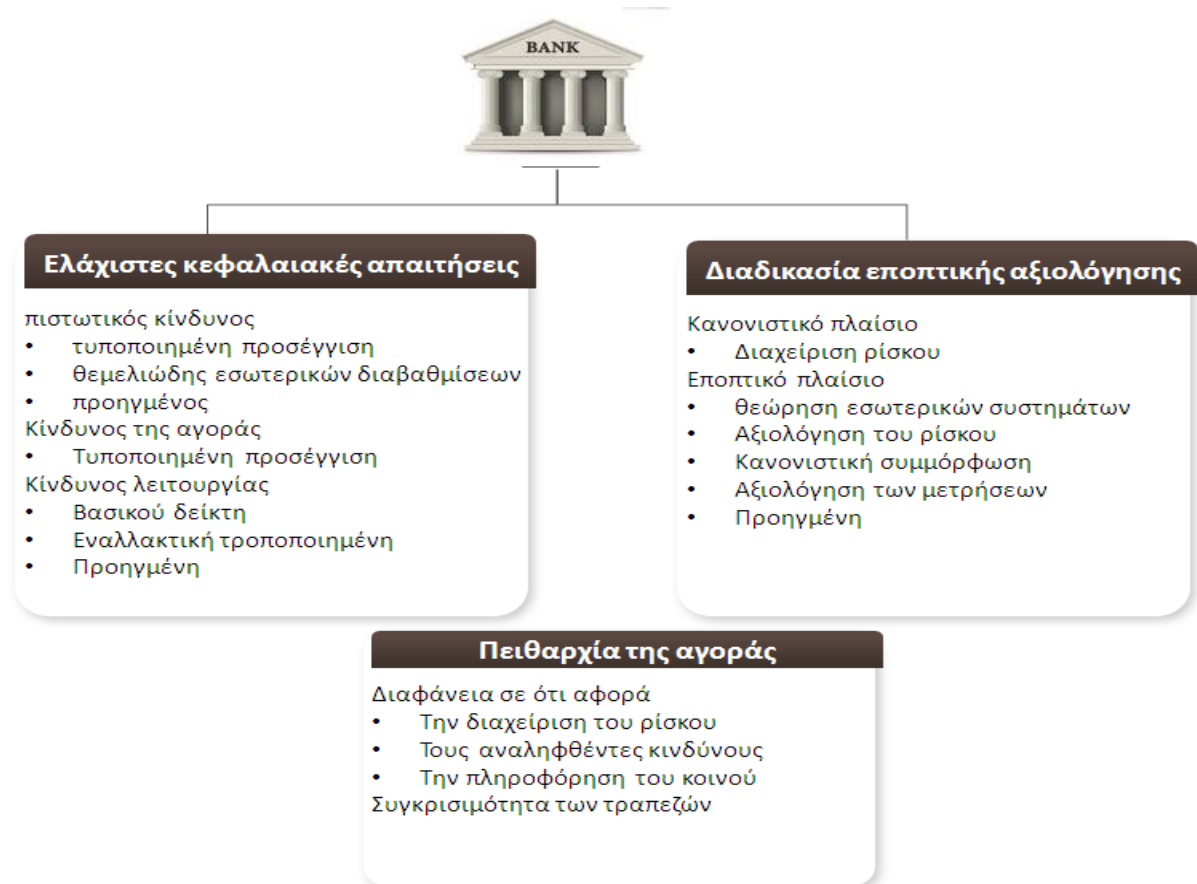
Οι στοχεύσεις της Βασιλείας στηρίζονται σε τρεις πυλώνες, τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, τη διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης και τη πειθαρχία της αγοράς.

Οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις αποτελούν το παραδοτέο του υπολογισμού του ικανού και αναγκαίου κεφαλαίου και εξαρτώνται από τους κινδύνους της αγοράς τους δυναμένους να προέλθουν από δυσμενείς αυτή εξέλιξεις, τον πιστωτικό κίνδυνο που προκύπτει από την αδυναμία εκπλήρωσης αναληφθέντων και συμφωνηθέντων οφειλών, στο τακτό χρονοπλαίσιο και τον λειτουργικό κίνδυνο που προκαλεί ή δύναται να προκληθεί από την ανεπάρκεια διαδικασιών ή και την μη συνεπή καταγραφή και οριοθέτηση αυτών.

Η διαδικασία της εποπτικής αξιολόγησης βασίζεται στην επάρκεια των απαιτούμενων στοιχείων, των απαιτούμενων για την ορθή αποτίμηση του κινδύνου.

Η πειθαρχία της αγοράς στοχεύει στην διασφάλιση των επαρκών γ'αυτή πληροφοριών, στοιχείων που θα επιτρέπουν στην ανάγνωση του αναληφθέντος κινδύνου.

Πίνακας 4, πυλώνες Basel II

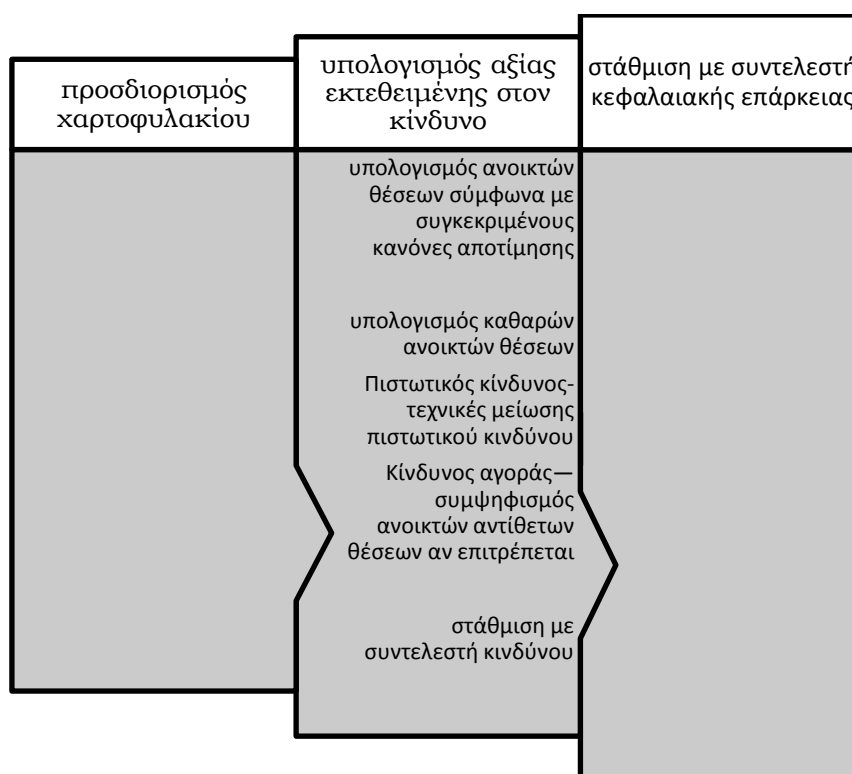
Πηγή: 5 www.consult-llewellyn.com

Πίνακας 5 μέθοδοι υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων Basel II

Βαθμός ευαισθησίας στον κίνδυνο	Πιστωτικός κίνδυνος	Λειτουργικός κίνδυνο
Χαμηλός	Τυποποιημένη (standardized)	Βασικού δείκτη (basic indicator)
Μέτριος	Θεμελιώδης εσωτερικών διαβαθμίσεων (IRB foundation)	Εναλλακτική τυποποιημένη (alternative standardized)
Υψηλός	Προηγμένη βάσει εσωτερικών διαβαθμίσεων (IRB advanced)	Προηγμένη (advanced measurement approaches)

Πηγή: 6 Δελλής, 2010

Πίνακας 6, στάδια υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων

- Το Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Ινστιτούτο (Institute of International Finance)

Το ινστιτούτο συναθροίζει τις σημαντικότερες εμπορικές και επενδυτικές τράπεζες και λειτουργεί ως φορέας έκφρασης των ελαχίστου κοινού σημείο συμφερόντων αυτών.

Χαρακτηριστική όσο και πρόσφατη έκφραση αυτής της λειτουργίας, της έκφρασης δηλαδή του κοινού τόπου αποτέλεσε η περίπτωση της συμμετοχής ως εκπρόσωπου των ιδιωτών -δανειστών της Ελληνικής Δημοκρατίας, στην διαπραγμάτευση μ'αυτήν και κυριότερα με τις ευρωπαϊκές αρχές (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και το διεθνές νομισματικό ταμείο, προκειμένου να διαμορφωθεί το κοινό πλαίσιο πραγματοποίησης της απομείωσης των κρατικών ομολόγων που διακρατούσαν οι πιστωτές – μέλη του Ινστιτούτου.

Το Ινστιτούτο διαδραματίζει σημαντικό έργο προς όφελος των μελών του με την παροχή αναλύσεων σχετικών με τις αναδυόμενες αγορές, την προώθηση στο δημόσιο διάλογο προτάσεων που καλύπτουν τα

συμφέροντα τους, τη διαμεσολάβηση και την ρύθμιση του διαλόγου με δημόσιους φορείς, διάλογος ο οποίος θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο, αν όχι αδύνατον να πραγματοποιηθεί κατά μόνας, είτε λόγω του πλήθους των φορέων, είτε και κυριότερα λόγω της αδυναμίας διαμόρφωσης κοινού τόπου ανά περιοχή θέματος.

- Η Διεθνής Ομοσπονδία Ανταλλαγών (World Federation of Exchange)
Η Διεθνής Ομοσπονδία Ανταλλαγών αποτελεί εμπορική ένωση 62 χρηματιστηρίων κρατικώς ρυθμιζόμενα

Το IIF καθώς και η Διεθνής Ομοσπονδία Συναλλαγών (WFE) αποτελούν επί της ουσίας ιδιωτικές πρωτοβουλίες και συναθροίσεις.

1.3 Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος και ειδικώς των τραπεζών

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα και ειδικώς οι τράπεζες στοχεύουν στην ανάπτυξη και στην οικονομική μεγέθυνση, βελτιώνοντας το πρόβλημα της ανεπαρκούς και ετεροβαρούς διάχυσης της πληροφορίας μεταξύ αποταμιευτών και δανειοδοτούμενων και επιβλέποντας τη σωστή χρήση ή και επιμερισμό των καταθέσεων (Allen and Carletti, 2008) μέσω της διατήρησης ενός συστήματος επαρκούς σταθερότητας ενώ καταχρηστικά θα ήταν δυνατό αυτό να ονομαστεί ως μία προσπάθεια διατήρησης της πορείας μεγέθυνσης δίχως στο παρόν σημείο να υπεισέρχονται στοιχεία βιωσιμότητας και αειφορίας.

Οι λειτουργίες του συστήματος τακτοποιούνται στις ακόλουθες:

- να διατηρεί τη χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και τη πορεία μεγέθυνση.

Το σύστημα επί της αρχής στοχεύει στη διασκέδαση του κινδύνου, στην αντιμετώπιση αυτού και ακόμα περισσότερο στην αποφυγή του (Λώλος, 2007) Η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος εκτιμάται ότι μπορεί να περιορίσει τη πιθανότητα εμφάνισης μείζονος έκτασης χρηματοπιστωτικών κρίσεων καθώς και εφόσον αυτές επισυμβούν να περιορίσει την έκταση και την ένταση αυτών (Stiglitz, 1998) Σε αυτό όμως το σύστημα το οποίο πρωταρχικός στοχεύει στη διατήρηση μίας ελάχιστης τουλάχιστον σταθερότητας στις διεθνείς αγορές εντοπίζονται και οι γενεσιουργές αιτίες, οι οποίες κατά ένα ιδιόμορφο ντετερμινιστικό τρόπο, οδηγούν αν όχι προκαλούν τις διεθνείς κρίσεις. Κατά τον Minsky (1982) όμως η ίδια η δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αυτή η οποία εκτιμάται ως σύνθετη και εκτεταμένη καθώς και όχι απολύτως προς ένα κοινό τόπο στοχεύουσα αποτελεί την δομική απαρχή της όποιας αστάθειας. Η αιτία εντοπίζεται στη κερδοσκοπία και στις αντικρουόμενες επιλογές εξαιτίας αυτής της επιθυμίας. Στην ίδια περίπτωση κατεύθυνση κινείται και ο Jenkinson (2008) εκτιμώντας ότι ο μη επαρκής έλεγχος των αναληφθέντων κινδύνων από μεριάς των συνιστούντων στοιχείων του χρηματοπιστωτικού συστήματος κατεύθυνε την οικονομία στην κρίση του 2008 και διαμόρφωσε εν πολλοίς τα χαρακτηριστικά αυτής. Μολονότι δεν παραγνωρίζεται η παραπάνω κριτική, η φιλελευθεροποίηση του συστήματος

θεωρείται ότι θα πρέπει να κινηθεί ως απότοκο μίας στέρεης απάντησης σχετικά με τον ρόλο του κράτους και την έκταση του παρεμβατικού ρόλου αυτού (Stiglitz, 1998) μιας και εφόσον η φιλελευθεροποίηση πραγματοποιείται πριν από την αποσαφήνιση των ορίων και των κανόνων τότε τα γενεσιουργά αίτια μίας κρίσης έχουν τεθεί σε κίνηση.

Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη μεγέθυνση κρίνεται κρίσιμος και σημαντικός μιας και εφόσον λειτουργεί ορθολογικά επιδρά θετικά στην επαύξηση της παραγωγικότητας, συμβάλλοντας κατ' επέκταση και στη μεγέθυνση (Rioja and Valev, 2004) Ειδικώς σ'ότι σχετίζεται με τις τράπεζες καταγράφεται ως πιθανή όμως προέλευση ρίσκου η χρονική απόκλιση της ληκτότητας των απαιτήσεων αυτών σε σχέση με τις υποχρεώσεις τους (Allen and Carletti, 2008) Μολονότι καταγράφεται ισχυρή συζήτηση περί του κατά πόσο η πορεία μεγέθυνσης και ανάπτυξης μίας οικονομίας συσχετίζεται και εξαρτάται από την ανάλογη των τραπεζών ή των χρηματαγορών (χρηματιστήρια κ.ο.κ.) αυτή καταλήγει στο να εκτιμάται ο ρόλος των πρώτων ως κρίσιμος, σημαντικός και αναντικατάστατος είτε με την μη καταγραφή κάποιας διαφοροποίησης (Tadesse, 2002), είτε εκτιμώντας τα δύο ως συμπληρωματικά (Demirguç-Kunt and Maksimovic, 1998)

- να κατευθύνει τις οικιακές αποταμιεύσεις στις επιχειρήσεις

το χρηματοπιστωτικό σύστημα στοχεύει στο να συναθροίζει τις αποταμιεύσεις από πολλούς μικρούς αποταμιευτές και να τις κατευθύνει προς παραγωγικότερες από την απλή αποταμίευση κατευθύνσεις (Stiglitz,1998), (ECB,2004)

- να περιορίζει το κόστος συναλλαγών

το χρηματοπιστωτικό σύστημα συναθροίζοντας τις αποταμιεύσεις επιτυγχάνει οικονομίες κλίμακας προς όφελος τόσο των αποταμιευτών όσο και των επιχειρήσεων / δανειοδοτούμενων. Οι μεν πρώτοι μπορούν να τοποθετήσουν τα διαθέσιμά τους εισοδήματα τα οποία συναθροιζόμενα εξασφαλίζουν καλύτερες αποδόσεις απ'ότι κατά μόναν ενώ οι δε δεύτεροι να προσφύγουν σε δανεισμό από μία πηγή, δυνάμενη να καλύψει το σύνολο της ανάγκης τους ή τουλάχιστον ένα ικανό και μεγάλο τμήμα αυτής. Ακόμα όμως και το χρηματοπιστωτικό εξασφαλίζει υψηλότερα κέρδη με την προσπόριση προμηθειών από μεγαλύτερα διακινούμενα κεφάλαια συμβάλλοντας κατ'αυτὸν

τον τρόπο στην κοινή ευημερία με την απόδοση υψηλότερων φόρων στο κράτος, υψηλότερου επιτοκίου καταθέσεων στους αποταμιευτές και χαμηλότερους επιτοκίου χρηματοδότησης στους δανειοδοτούμενους.

- να περιορίζει τον κίνδυνο ρευστότητας

το χρηματοπιστωτικό σύστημα τιθέμενο ανάμεσα σε αποταμιευτές και δανειολήπτες συγκεντρώνει τα διαθέσιμα κεφάλαια των πρώτων και τα κατευθύνει στους δεύτερους. Η κεντρική του αυτή θέση του επιτρέπει να μπορεί να έχει την υψηλή αντίληψη των επιπέδων ρευστότητας και της κυκλοφορίας του χρήματος και επομένως να ρυθμίζει αυτή διασφαλίζοντας ότι δεν θα τεθεί ζήτημα ανεπάρκειάς της (Pagano, 1993), (King and Levine, 1993a). Η θέση αυτή του χρηματοπιστωτικού συστήματος και ο ρόλος τίθεται σε περιορισμό ή και ανάσχεση άρα και σε μη πλήρη εφαρμογή σε περιόδους εκτεταμένων σε ένταση και έκταση χρηματοπιστωτικών κρίσεων.

- να διαχέει τη πληροφορία

η διάχυση της πληροφορίας αποτελεί έναν εκ των σημαντικότερων ρόλων του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας και εφόσον σ'αυτή υπάρχει πρόσβαση από τα μέρη δύναται να περιοριστεί ο ηθικός κίνδυνος και η δυσμενής επιλογή. Ο ηθικός κίνδυνος (moral hazard) συνίσταται στο εάν ένα μέρος προχωρεί στην ανάληψη υψηλότερο του αναμενομένου ρίσκου ως αποτέλεσμα προνομιακής πρόσβασης σε πληροφορία την οποία το άλλο μέρος δεν διαθέτει (Wen,2010). Το αντισυμβαλλόμενο μέρος, το οποίο βρίσκεται στην υποδεέστερη από πλευράς πρόσβασης στη πληροφορία μέρος είναι ο καταθέτης, ο οποίος εφόσον ενεργούσε κατά μόνας δεν θα ήταν σε θέση να γνωρίζει τις επιλογές του δανειολήπτη. Η έννοια της δυσμενούς επιλογής (adverse selection) σχετίζεται με την μη ικανότητα διάκρισης από πλευράς του αποταμιευτή του φερέγγυου εκείνου δυνητικού δανειολήπτη (Wen,2010). Αυτή η μη ικανότητα διάκρισης, ως αποτέλεσμα και πάλι της ελλιπούς πληροφόρησης (Doherty and Smetters, 2005), (Garven and Grace,2007) έχει ως απότοκο το να ζητείται από τον αποταμιευτή υψηλότερο επιτόκιο για το ποσό το οποίο πρόκειται να δανείσει, εξαιτίας της υπερεκτίμησης του ρίσκου το οποίο πρόκειται να αναλάβει. Κάτι τέτοιο όμως οδηγεί το φερέγγυο μέρος της σχέσης στο να μην δεχθεί τη συμφωνία, έχοντας αυτό την επίγνωση της φερεγγυότητας του, και να αναζητήσει ως εκ τούτου αλλού κεφάλαια, ενώ ο αποταμιευτής να οδηγηθεί να συμβληθεί με αφερέγγυο μέρος, το οποίο δέχεται να καταβάλει το υψηλότερο

επιτόκιο, εξαιτίας αυτής του της αφερεγγυότητας. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα διασκεδάζει τα παραπάνω πιθανά προβλήματα / φαινόμενα ή τα περιορίζει, ουσιαστικά με το να ελαχιστοποιεί το κόστος αναζήτησης των αντισυμβαλλομένων μερών και να αναλαμβάνει μέρος της αβεβαιότητας (και της ευθύνης και του ρίσκου κατ' επέκταση) η οποία προκύπτει από τον ηθικό κίνδυνο και την δυσμενή επιλογή. Ειδικότερα, όμως, η διασκέδαση του ηθικού κινδύνου δείχνει να αποτελεί, τουλάχιστον από την πλευρά των αποταμιευτών μία δραστηριότητα κυριότερα ταυτισμένη με τις τράπεζες περισσότερο από τις κεφαλαιαγορές καθιστώντας την ίδια την επιλογή ως επί της ουσίας επιλογή ανάληψης ή περιορισμού ρίσκου κατευθύνοντας τους πρώτους στις κεφαλαιαγορές, τους δεύτερους στις τράπεζες (Boot and Thakor, 1997)

- να διαμεσολαβεί μεταξύ αγοραστών – πωλητών προϊόντων και υπηρεσιών το χρηματοπιστωτικό σύστημα πέραν του ότι κατευθύνει καταθέσεις και εξασφαλίζει χρηματοδοτικά επενδυτικές προσπάθειες και χρηματοδοτικές λειτουργίες επιχειρήσεων ή και φυσικών προσώπων διασφαλίζει τη πίστη μεταξύ αγοραστών και πωλητών επιτρέποντας τη πραγματοποίηση εμπορικών πράξεων μεταξύ αγνώστων εν πολλοίς. Ακόμα όμως και εφόσον και τα δύο συμβαλλόμενα μέρη είναι γνωστά το σύστημα εγγυάται την ασφάλεια της εκτέλεσης της συναλλαγής.

- να επιβλέπει τη χρηστή εταιρική διακυβέρνηση
οι επιχειρήσεις προκειμένου να μπορούν να προσφεύγουν στην άντληση κεφαλαίων από το σύστημα θα πρέπει να αποδεικνύουν σ' αυτό τόσο τις προοπτικές τους, την αξιοπιστία των επενδυτικών τους προγραμμάτων αλλά και την χρηστή εσωτερική τους διοίκηση. Μια τέτοια λειτουργία έχει γενικότερο θετικό αποτύπωμα μιας και δεν αφορά μόνο αυτό καθ' αυτό το χρηματοπιστωτικό σύστημα αλλά και την κοινωνία ευρύτερα με το να διασφαλίζονται ότι οι επιχειρηματικές επιλογές κινούνται προς σωστές κατευθύνσεις μη θέτοντας εν αμφιβόλω – περιορίζοντας περισσότερο – τις καταθέσεις και την ίδια την εργασία.

1.3.1 Κίνδυνοι τραπεζικής διαμεσολάβησης

Οι σχετικοί με την τραπεζική διαμεσολάβηση κίνδυνοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως ακολούθως:

- Χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι
 - ο πιστωτικός κίνδυνος (credit risk)
αποτελεί την πιθανή ζημία η οποία δύναται να προκληθεί από την αδυναμία δανειολήπτη να αποπληρώσει μέρος ή το όλον οφειλής εντός των συμφωνηθέντων χρονοπλαισίων και των σχετικών όρων. Ο πιστωτικό κίνδυνος συνήθως επέχει θέσηι χρεοκοπίας.
 - ο Κίνδυνος χώρας
Συνδέεται με την πιθανότητα η κυβέρνηση αυτής να δηλώσει αδυναμία να καλύψει μονίμως ή προσωρινώς, μέρος ή το όλον των δανειακών της υποχρεώσεων, για λόγους πέρα από τους δυναμένους να εκτιμηθούν από τους επενδυτές.
 - ο Κίνδυνος συγκέντρωσης
 - ο Κίνδυνος ρευστότητας (liquidity risk),
Σχετίζεται με την αδυναμία της τράπεζας να χρηματοδοτήσει τις υποχρεώσεις της.
 - ο Κίνδυνος εισοδήματος επιτοκίων (interest rate income risk), και
 - ο Κίνδυνος αγοράς (market risk)
Αποτελεί τον κίνδυνο ζημίας τον προερχόμενο από μεταβολές στις τιμές της αγοράς, προκύπτουσες από αλλαγές των επιτοκίων, των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των τιμών άυλων και υλικών περιουσιακών στοιχείων.
 - ο Κίνδυνος θέσης (position risk)
 - ο Συναλλαγματικός κίνδυνος (forex risk)
 - ο Κίνδυνος τιμών εμπορευμάτων
- Μη χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι
 - ο λειτουργικός κίνδυνος (operational risk),
αποτελεί την ζημία την προερχόμενη από ανεπάρκεια ή και αποτυχία των εσωτερικών διαδικασιών, των συστημάτων είτε εξαιτίας εσωτερικών είτε εξαιτίας εξωτερικών παραγόντων.

Ο νομικός κίνδυνος εμπεριέχεται στον λειτουργικό αλλά
εξαιρείται ο κίνδυνος για την αξιοπιστία.

- ο νομικός κίνδυνος (legal risk),
- ο στρατηγικός κίνδυνος (strategic risk),
- ο κίνδυνος φήμης (reputation risk)

η μείωση της αξιοπιστίας και της φήμης της τράπεζας στα μάτια
των πελατών αποτελεί σημαντικό και εξαιρετικά δύσκολα
ανατάξιμο κίνδυνο.

1.4 Ιστορική αναδρομή

Η ανάγκη διασφάλισης ενός κάποιου είδους πίστη τόσο μεταξύ ιδιωτών όσο και μεταξύ πολιτών με το κράτος, έχει τις απαρχές της σχεδόν στον χρόνο δημιουργίας των πρώτων κρατικών οντοτήτων. Η δημιουργία των πρώτων πόλεων, όχι τυχαία, δομήθηκε περίξ ναών, οι οποίοι και αποτέλεσαν εκτός από τόπους λατρείας και κοινωνικής συνάθροισης, σημεία εξυπηρέτησης εμπορικών δραστηριοτήτων διαδραματίζοντας ρόλο μίας οιονεί τραπεζικής διαμεσολάβησης. Η επιλογή των ναών δεν ήταν τυχαία μιας και αυτή αντικατόπτριζε την βεβαιότητα ότι τα κατατεθειμένα σ'αυτούς χρήματα δεν θα αποτελούσαν αντικείμενο δολίων ενεργειών λόγω της ιερότητας του χώρου (Einzig, 1949). Οι συγκεκριμένες καταθέσεις, σε πολύτιμα μέταλλα συνήθως αποτελούσαν ανενεργά κεφάλαια και δεν προορίζονταν για εμπορικές δραστηριότητες. Στη Μεσοποταμία καταγράφονται τα πρώτα δάνεια με ενέχυρο γεωργικά προϊόντα. Στην αρχαία Ελλάδα και ιδιαίτερα στην Αθήνα μέτοικοι της πόλης συναθροίζουν καταθέσεις και δανείζουν εμπόρους και πολίτες, ενώ διευκολύνουν συναλλαγές δίκως την ανάγκη αυτές να βασίζονται σε φυσικό χρήμα. Το γεγονός όμως ότι οι «τραπεζίτες» αυτοί ήταν ιδιώτες καθιστούσε το ρίσκο χρεωκοπίας υψηλό και σημαντικότερο. Αυτά όμως τα ανενεργά κεφάλαια αποτελούσαν πάντα στόχο των ηγετών ή και των ηγετικών ομάδων των κρατών, πόλεων – κρατών, βασιλείων μιας και ήταν εύκολος, γρήγορος και αποτελεσματικός χώρος συγκέντρωσης των απαραίτητων οικονομικών πόρων για την συντήρηση στρατών, ναυπήγηση πολεμικών στόλων και κυριότερα διεξαγωγή πολέμου. Αυτές οι «κρατικές» ανάγκες οδηγούσαν και σε βίαιες πολλές φορές αποσπάσεις των καταθέσεων γεγονότα, τα οποία εκτιμώντο ως πράξεις σύλησης και από θεούς καταδικαστέες. Οι Ιεροί πόλεμου του 4^{ου} αιώνα π.Χ. είχαν ως έναυσμα την βίαιη απόσπαση κατατεθειμένων θησαυρών στο μαντείο των Δελφών και οι παραβάτες τιμωρήθηκαν ως ιερόσυλοι.

Ο βίος των κατά κάποιο τρόπο κρατικών τραπεζών στην αρχαία Ελλάδα ξεκινούσε μέσα σε μία αχλή ιερότητας, γεγονός όχι και τόσο ασύνδετο με σύγχρονες αναπαραστάσεις.

Στην κλασσική περίοδο της αρχαιότητας τόσο ιδιώτες όσο και ναοί διευκόλυναν το εμπόριο με την ανταλλαγή νομισμάτων, την εκτίμηση της καθαρότητας και της αξίας των ξένων νομισμάτων – πράξη εξαιρετικά σημαντική σε ένα

περιβάλλον εκτεταμένης κυκλοφορίας πολλών νομισμάτων, των οποίων η αξία σχετιζόταν απολύτως με το μέταλλο σύνθεσης του καθώς και τα σταθμά τα οποία αυτά ακολουθούσαν και τα οποία διέφεραν από πόλη σε πόλη. Επιπλέον χρηματοδοτούσαν εμπορικές δραστηριότητες και δέχονταν καταθέσεις, ιδιωτικές. Σημαντική επίσης υπηρεσία διευκόλυνσης αποτελούσε η παροχή εγγύησης με την οποία ο έμπορος ή ο ιδιώτης θα μπορούσε να μεταβεί από μία πόλη σε μία άλλη και να αναλάβει το αναγκαίο για τη δραστηριότητά του από τον τοπικό αργυραμοιβό, απαλλαγμένος από την ανάγκη να μεταφέρει τα χρήματα αυτά κατά το ταξίδι του, γεγονός επικίνδυνο λόγω της ενδημικής σε μεγάλα χρονικά διαστήματα, ληστείας. Στη Ρωμαϊκή περίοδο η τραπεζική διευκόλυνση επεκτείνεται και παρέχει σημαντικές υπηρεσίες στο εμπόριο εντός της Ρωμαϊκής κυριαρχίας διευκολυνόμενη από την Pax Romana, την ασφάλεια στην ύπαιθρο, την καταστολή της πειρατείας. Η πρώτη της αυτοκρατορίας, η συνακόλουθη απόρριψη της λήψης τόκου από την Χριστιανική θρησκεία και η αναρχία η οποία επικράτησε οδήγησε σε περιορισμό του εμπορίου, χωρικά και ποσοτικά, δεδομένα τα οποία οδήγησαν σε μία ταχεία και σχεδόν απόλυτη κατάρρευση του αρχαίου αργυραμοιβικού / τραπεζικού συστήματος. Η νέα εποχή εκκινεί στα χρόνια του μεσαίωνα και κυριότερα όμως στην περίοδο της αναγέννησης από την Ιταλία, με τις ιταλικές ελεύθερες πόλεις να πρωτοστατούν προκειμένου να υποστηρίξουν το, τόσο ζωτικό για την επιβίωσή τους και την διατήρηση της κρατικής τους οντότητας, ανατολικό εμπόριο.

1.4.1 Σημαντικά χρονο-ορόσημα στη πορεία ανάπτυξης των τραπεζών

1100: οι ιππότες του τάγματος του Ναού οργανώνουν την πρώτη τραπεζική δραστηριότητα στην Ευρώπη

13^{ος} αιώνας: Συγκροτείται σταδιακά η Χανσεατική Ένωση (Hanseatic League) από ελεύθερες πόλεις κυρίως αλλά και σημαντικά λιμάνια μεγάλων χωρών στοχεύουσα στην εμπορική συνεργασία αυτών μέσω κοινών πρακτικών σε θέματα δασμών και εμπορίου.

1319: ιδρύεται η Εταιρεία « Merchants of the Staple of England»

1397: Ιδρύεται η Τράπεζα της οικογένειας των Μεδίκων στην Ιταλία σηματοδοτώντας την ιδιαίτερη άνθιση του τραπεζικού κλάδου στη Φλωρεντία μιας και ακολουθούν οι οικογένειες των Bardi, Peruzzi, Acciaiuoli . Η ανάπτυξη των ιταλικών τραπεζών θα διαρκέσει μέχρι τα τέλη του μεσαίωνα (15^{ος} αιώνας) ενώ στην περίοδο της αναγέννησης θα περιέλθουν σε σταδιακή

παρακμή οφειλομένη καταρχήν στην υπερέκθεσή τους σε επισφαλή δάνεια, είτε εμπορικής φύσης, είτε χορηγήσεων σε κράτη και επικεφαλής κρατών για τη διεξαγωγή πολέμων. Η μεν πρώτη αιτία αυτή της εμπορικής μεταστροφής οφειλόταν κυριότερα στην μεταβολή των εμπορικών δρομολογίων από την ανατολή στην δύση μετά την κυριαρχία των Οθωμανών ανατολικά και την ανακάλυψη της Αμερικής δυτικά από ανταγωνιστικές των ιταλικών πόλεων χώρες όπως τα βασίλεια της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και των Κάτω Χωρών.

1494: Η οικογένεια Fugger ιδρύει την πρώτη επιχείρησή της. Η παρακμή των ιταλικών πόλεων και η μεταφορά της οικονομικής ισχύος στην Ευρώπη από την Ιταλία στην αυτοκρατορία των Αψβούργων αναδεικνύει την οικογένεια Fugger και την τράπεζά της σε σημαντικότητα οικονομικό παράγοντα φθάνοντας στην συνεχή δανειοδότηση του Αμβούργου αυτοκράτορα και στην καθοριστική υποστήριξη της προσπάθειά του να κερδίσει το θρόνο της Γερμανικής Αυτοκρατορίας.

1553: Ο βασιλιάς Ερρίκος IV της Αγγλίας εγκρίνει το καταστατικό της Εταιρείας «merchant Adventures» του Λονδίνου,

1587: Η Ενετική Δημοκρατία ιδρύει την Banco della Piazza di Rialto σε μία προσπάθεια να θέσει το εμπορικό ρίσκο, το οφειλόμενο στην ανάγκη μεταφορά φυσικού χρήματος για την πραγματοποίηση συναλλαγών σε ένα ανεκτό επίπεδο, επιτρέποντας κατ'αυτόν τον τρόπο την ανεμπόδιστη της τόσο σημαντικής για αυτή, εμπορικής και δει μέσω πλοίων δραστηριότητας. Τα πολλά ανασφαλή δάνεια της τράπεζας οδήγησαν αυτή σε κατάρρευση γεγονός το οποίο οδήγησε την Βενετία στην ίδρυση μία κρατικής πλέον τράπεζας το 1617, της Banco Giro

1602: Ιδρύεται το Χρηματιστήριο του Άμστερνταμ στις Κάτω Χώρες από την Ολλανδική Εταιρεία των Ανατολικών Ινδιών προκειμένου να επιτρέπονται συναλλαγές με χρήση των μετοχών και ομολογιών εκδόσεώς της.

1656: Σουηδική τράπεζα εκδίδει χαρτονομίσματα

1694: ιδρύεται η Τράπεζα της Αγγλίας. Η τράπεζα είχε ως πρώτιστο στόχο την χρηματοδότηση του Αγγλικού Βασιλείου προκειμένου να αντεπεξέλθει στον πόλεμο με την Γαλλία και μολονότι ιδρύεται γι'αυτόν τον σκοπό και το κεφάλαιό της συγκροτείται από κρατικά ομόλογα θα παραμείνει ιδιωτικών συμφερόντων και διαχείρισης έως το 1946, οπότε και εθνικοποιήθηκε από την εργατική κυβέρνηση Attlee (www.bankofengland.co.uk), (Hildreth, 2001)

1695: Ιδρύεται η Τράπεζα της Σκωτίας

1716: Ιδρύεται η Γενική Τράπεζα της Γαλλίας από τον John Law και λαμβάνει το εκδοτικό δικαίωμα από τον βασιλιά της Γαλλίας, ενώ το 1718 μετονομάζεται σε Βασιλική Τράπεζα και τίθεται υπό τον έλεγχο του κράτους (Hildreth, 2001)

1711: Χρεωκοπία τραπεζών και επιχειρήσεων, κυριότερα βρετανικών, εξαιτίας της κατάρρευσης South Sea Company (South Sea Bubble) Η εταιρεία είχε ιδρυθεί προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες της Βρετανίας για τον πόλεμο της απέναντι στην Ισπανία, αγοράζοντας κρατικό χρέος σε αντιστάθμισμα προοπτικών επενδύσεων στην ισπανοκρατούμενη νότια Αμερική. Η λήξη του πολέμου περιορίσε τις επενδυτικές δυνατότητες (Kindleberger and Robert, 2005)

1720: Μαζική χρεωκοπία τραπεζών, ως αποτέλεσμα της κατάρρευσης του συστήματος Law. Ο John Law υποστηρικτής της κυκλοφορίας του χαρτονομίσματος πωλούσε μετοχές των εμπορικών του επιχειρήσεων αγοράζοντας κρατικές ομολογίες. Η περιορισμένη πίστη των μετόχων στο χάρτινης μορφής νόμισμα οδήγησε σε μαζικές πωλήσεις μετοχών και συνακόλουθα σε επενδύσεις γης. Όταν οι τελευταίες αποδείχθηκαν μειωμένης απόδοσης προκλήθηκε εκτεταμένη κρίση και κατάρρευση της εμπιστοσύνης προς το χαρτονόμισμα (Hildreth, 2001)

1791: Δημιουργείται η First Bank of the United States, με κεφάλαιο 10 εκατομμυρίων δολαρίων εκ των οποίων μόλις τα 2 εκατομμύρια αποτελούσαν την κρατική συμμετοχή. Η δημιουργία της αποτέλεσε αντικείμενο ισχυρής αντιμαχίας στο εσωτερικό των Η.Π.Α. μεταξύ εκείνων που εκτιμούσαν την χρησιμότητα μίας κεντρικής τράπεζας (ομάδα Hamilton), διαχειριστή του δημοσίου χρήματος και της τζεφερσόνιας φιλελεύθερης παράδοσης, κατά την οποία κάτι τέτοιο θα αποτελούσε σημαντική μη φιλελεύθερη παρεκτροπή (Johnson,2010)

1800: Αρχίζει την ευρωπαϊκή τραπεζική δραστηριότητα της η οικογένεια Rothschild

1800: Ιδρύεται η Τράπεζα της Γαλλίας

1816: Ιδρύεται η Second Bank of the United States, με εξαιρετικά μεγαλύτερο, σε σχέση με την First Bank κεφάλαιο (35 εκατομμύρια δολάρια) Η διαμάχη για την λειτουργία μία κεντρικής τράπεζας και μάλιστα τόσο ισχυρής στην οικονομική δραστηριότητα των Η.Π.Α. οξύνεται ενώ η λύση της λειτουργίας της 20 χρόνια μετά δημιουργεί κανονιστικό κενό (Johnson,2010)

1817: Ιδρύεται το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης

1857: Χρεωκοπία πολλών και σημαντικών τραπεζών της Νέας Υόρκης εξαιτίας της κατάρρευσης των σιδηροδρόμων που συνέδεαν την ανατολική με την δυτική ακτή. Η κρίση επεκτάθηκε και στην νότια Αμερική αλλά και στην Ευρώπη επιτελώντας την πρώτη, επί της ουσίας, διεθνή κρίση.

1863: Το κογκρέσο των Η.Π.Α εγκρίνει την πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια κανονικοποίησης, κατηγοριοποίησης και διασφάλισης της φερεγγυότητας των αμερικανικών τραπεζών (National Banking Act) (Johnson,2010)

1913: Ιδρύεται το Federal Reserve System, στο οποίο αποδίδεται και το εκδοτικό προνόμιο (Johnson,2010)

1929: Παγκόσμια οικονομικής κρίση: η νομισματική επέκταση στις Η.Π.Α. η οποία προηγήθηκε στα χρόνια από το τέλος του Α' παγκοσμίου πολέμου καθώς και η υπερκατανάλωση σε συνδυασμό με την ανάληψη υψηλού και αδικαιολόγητου ρίσκου στα χρηματιστηριακά προϊόντα και στις επενδύσεις γης οδήγησαν σε απότομη αποκλιμάκωση των χρηματιστηριακών αξιών και διάδοση της κρίσης σ' όλη την οικονομία των Η.Π.Α. και παγκοσμίως. Η δε, απόφαση του Federal Reserve System για περιορισμό της ρευστότητας επιδείνωσε τα προβλήματα και προκάλεσε περαιτέρω ύφεση, ανεργία και πληθωρισμό.

1933: Προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι καταθέσεις, να ενισχυθούν οι επενδύσεις, να περιοριστεί η αποθησαύριση πολύτιμων μετάλλων και η μετατροπή δολαρίων Η.Π.Α. σε χρυσό, η κυβέρνηση των Η.Π.Α. απαγορεύουν την κατοχή χρυσού σε οιαδήποτε μορφή πέραν ενός ορισμένου ποσού αξίας.

1971: Κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods ως αποτέλεσμα της αναθεώρησης της οικονομικής πολιτικής των Η.Π.Α. Η νέα πολιτική ήρθε ως αποτέλεσμα των συνεχώς αυξανόμενων δημοσιονομικών ελλειμμάτων των Η.Π.Α. των αρρυθμιών στο εμπορικό ισοζύγιο και στα αιτήματα των εισαγωγικών χωρών για μετατροπή των δολαρίων σε χρυσό, μειώνοντας τα σχετικά αποθέματα των Η.Π.Α.

1985 – 1989: Η φούσκα στην αγορά ακινήτων της Ιαπωνίας.

Δεκαετία 1990: Κρίση της dotcom οικονομίας, η οποία δείχνει και τα όρια των προσδοκιών από την τεχνολογική ανάπτυξη και εξέλιξη (Morris και Alan, 2008)

1997: Κρίση στην νοτιοανατολική Ασία. Η αύξηση της εισαγωγής ξένων κεφαλαίων στις χώρες της περιοχής, το υψηλό ποσοστό δημοσίου χρέους και οι επενδύσεις σε υψηλού ρίσκου περιοχές οδήγησαν στην απόσυρση του Ταϊλανδικού νομίσματος από το σύστημα σταθερών ισοτιμιών, προκαλώντας

αλυσιδωτές αντιδράσεις απ' τις όμορες χώρες. Η κρίση επηρέασε επιχειρήσεις και τράπεζες τόσο στην κοντινή Αυστραλία όσο και στις Η.Π.Α. και την Ευρώπη.

2008: Καθώς ποτέ στο παρελθόν δεν κατέστη δυνατό, το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης να προσφέρει κατά τρόπο ομοιόμορφο τα οφέλη σε όλους τους λαούς, η παγκόσμια χρηματο-οικονομική κρίση όπως αυτή εκδηλώθηκε κατά τρόπο εμφατικό τον Αύγουστο του 2008 (Mcdonald,2008),(Swedberg,2009) διεύρυνε τις ήδη μεγάλες ανισότητες. Και ενώ μεν η πρόδηλη έκφανση της παγκόσμιας διάστασης της κρίσης ήταν η απότομη και απρόσμενη συνάμα κατάρρευση του μεγάλου αυτού χρηματοπιστωτικού οργανισμού, της Lehman Brothers, όχι τυχαία οι απαρχές της κρίσης εντοπίζονται στις άλογες και ταυτόχρονα περιορισμένης κάλυψης επενδύσεις στον κατασκευαστικό κλάδο (United States Senate, 2011) στην πολιτεία της Φλώριδας των Η.Π.Α.(Bianco, 2008), (Mallach,2008). Η κατάρρευση του κλάδου οδήγησε εξαιρετικά σημαντικές για την οικονομία των Η.Π.Α. και κατ' επέκταση όλου του κόσμου επιχειρήσεις, όπως την AIG, την Bearn Stearns, την Citigroup, την Bank of America (FED,2008, 2010) και άλλες, στα πρόθυρα της χρεοκοπίας και στην διάσωση τους μόνο μέσω εξαιρετικά δαπανηρών και επιβαρυντικών των κρατικών δημοσίων χρεών επιλογών κεφαλαιακής ενίσχυσής τους (Blinder και Zandi, 2010)

2010: Η διάχυση της κρίσης του 2008 και στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα οδήγησαν τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία μοιράζονται ως νόμισμα το ευρώ να συγκροτήσουν το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Facility,EFSF) Σκοπός του EFSF αποτελούσε και αποτελεί η διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στη Ευρωζώνη μέσω της παροχής οικονομικής βοήθειας στα κράτη μέλη της ευρωζώνης. Ο EFSF εξέδωσε ομόλογα προκειμένου να χρηματοδοτήσει τις χώρες, οι οποίες βρίσκονταν υπό προγράμματα χρηματοπιστωτικής διάσωσης (Ελλάδα, Πορτογαλία², Ιρλανδία) ενώ ήταν σ' αυτόν δυνατό να προχωράει σε προληπτικές παρεμβάσεις στην πρωτογενή και δευτερογενή αγορά κρατικών ομολόγων καθώς και να ενισχύει τα κράτη στις προσπάθειες ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζικών τους ιδρυμάτων.

2012: Ιδρύεται ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (European Stability Mechanism, ESM) (www.esm.europa.eu) προκειμένου να διαδεχθεί ως μόνιμος μηχανισμός τον εξ' υπαρχής προσωρινό προηγούμενο και ανάλογο

² Η Πορτογαλία εξήλθε του μηχανισμού (EFSF) τον Μάιο του 2014 (www.esm.europa.eu)

EFSF. Ο EFSF διατηρεί ακόμα δραστηριότητα η οποία σχετίζεται με τις χώρες οι οποίες εντάχθηκαν σε προγράμματα διάσωσης την περίοδο 2010 – 2012 (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία) Ο μηχανισμός δύναται (και το πράττει) να εκδίδει ομόλογα προκειμένου να προχωρεί σε παροχή δανείων ή άλλων διευκολύνσεων προς τα ευρισκόμενα σε κρίση κράτη – μέλη της ευρωζώνης. Ο ESM δανειοδότησε την Ισπανία³ προκειμένου να προχωρήσει σε ενέργειες διάσωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα της καθώς και παρείχε οικονομική βοήθεια στην Κυπριακή Δημοκρατία.

2014: Διαμορφώνεται το κύριο πλαίσιο διαμόρφωσης της ευρωπαϊκής τραπεζικής ενοποίησης με την εισδοχή του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης (Single Resolution Mechanism, SRM) και του Ενιαίου Μηχανισμού Εποπτείας (Single Supervisory Mechanism, SSM) μολονότι το διαφορετικό χρονο-ορόσημο έναρξης λειτουργίας τους δημιουργεί μία κάποια αίσθηση χρονικής αν μη τι άλλο αντίφασης. Κύριος στόχος της προσπάθειας είναι η αφενός κεντρική εποπτεία των τραπεζών αλλά και οι τυχούσες προσπάθειες διάσωσης αυτών να μην επιβαρύνουν τους κρατικούς προϋπολογισμούς.

Εικόνα 3, Η δομή της Τραπεζικής Ενοποίησης (SSM και SRM)

- Ο Single Supervisory Mechanism τελεί υπό την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (SSM) ως μηχανισμός προληπτικού ελέγχου των τραπεζών της ευρωζώνης. Από τον Νοέμβριο του 2014 η ΕΚΤ θα εποπτεύει απευθείας τις συστημικές τράπεζες, ενώ οι μικρότερες θα συνεχίσουν να τελούν υπό την εποπτεία των τοπικών κεντρικών τραπεζών.

- Ο Single Resolution Mechanism θα υλοποιείται στις ενταγμένες στον SSM τράπεζες και στόχος θα είναι οι τυχούσες τραπεζικές αδυναμίες να έχουν το ελάχιστο δυνατό κόστος για την οικονομία και τα δημόσια οικονομικά της χώρας εγκατάστασης της τράπεζας.

Πηγή: 7, <http://ec.europa.eu>

³ Η Ισπανία εντάχθηκε στον ESM το 2012 και εξήλθε τον Δεκέμβριο του 2013 (www.esm.europa.eu)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Το Κόστος των Πληρωμών

2.1. Το Κοινωνικό και το ιδιωτικό κόστος των πληρωμών

Στην διεθνή βιβλιογραφία η σχέση των μορφών / μέσων πληρωμών γίνεται καταρχήν αντιληπτή από την πλευρά του περιορισμού των εξόδων των σχετιζομένων με την διαχείριση των μετρητών καθώς και αυτής της ανάσχεσης & περιορισμού της φυσικής τάσης επέκτασης της γκρίζας οικονομίας. Βάσει αυτού είναι δυνατό είτε άμεσα, είτε έμμεσα να καταγραφούν και ωφέλειες για τους καταναλωτές μέσα από την διάθεση σε αυτούς ανταποδοτικότητας μέσω πληρωμών (loyalty σχήματα χρήσης καρτών, έρευνα αγοράς online, έλεγχος και κανονικοποίηση των προσωπικών και οικογενειακών εξόδων)

Προκειμένου να αποτυπωθεί το περιβάλλον των ωφελημάτων κρίνεται σκόπιμο, μελετώντας την βιβλιογραφία να εντοπισθεί το κοινωνικό / ιδιωτικό κόστος των πληρωμών, η θετική επίδραση σε αυτό από την διαδικασία αποϋλοποίησης των συναλλαγών καθώς και της συμβολής αυτής στην προσπάθεια ελέγχου της παρα-οικονομικής δραστηριότητας. Καταληκτικά θα είναι κατ' αυτόν τον τρόπο δυνατό να συναχθούν συμπεράσματα, τα οποία θα απεικονίσουν τις επιπτώσεις στο εθνικό επίπεδο, υποδηλώνοντας στο σημείο αυτό ότι για απόδειξη αυτών θα απαιτηθεί και περαιτέρω ανάλυση και έρευνα πεδίου.

Οι Schimiedel , Kostova & Ruttenberg (2012) για την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αναγνωρίζουν τις έννοιες του κοινωνικού και ιδιωτικού κόστους των πληρωμών. Το ιδιωτικό κόστος σχετίζεται με όλα εκείνα, τα κόστη, τα οποία προκαλούνται από τα σχετιζόμενα με τα ιδιωτικά μέρη τα εμπλεκόμενα στην αλυσίδα των πληρωμών.

Το κοινωνικό κόστος από την άλλη αντανakλάται στην κοινωνία μιας και χρησιμοποιεί πόρους αυτής για την παραγωγή και εξυπηρέτηση των υπηρεσιών πληρωμών. Σε ότι βέβαια αφορά το κοινωνικό κόστος (τέτοιο αποτελεί και τα μέτρα ενάντια στην παραχάραξη και στις δόλιες ενέργειες) σημειώνεται ότι επί της ουσίας το κόστος ενός μέρους αυτού αποτελεί το έσοδο ενός άλλου καταλήγοντας σε μία μηδενικού αθροίσματος συνθήκη, χωρίς όμως αυτό να πρέπει να μας οδηγήσει στο ότι τα μέρη τα οποία θα υποστούν το κόστος είναι

πάντα τα ίδια. Στη ροή μεταφοράς των πληρωμών τα συμμετέχοντα μέρη είναι οι εκδότες (σχεδόν πάντα οι κεντρικές τράπεζες των χωρών) οι εκδότριες καρτών τράπεζες (εμπορικές τράπεζες), εταιρίες εξυπηρέτησης των διεπαφών (common interface) επιχειρήσεις, καταναλωτές, εμπορικές επιχειρήσεις λιανικής, διατραπεζικές υποδομές (για υπηρεσίες εκκαθάρισης συναλλαγών). Από αυτών των μερών των ιδιωτικό κόστος συντίθεται και το κοινωνικό ανάλογο (Hovne, 2008)

Στην ευρωπαϊκή περιοχή καταγράφεται εξαιρετικά μεγάλη ανομοιογένεια ως προς τα μέσα των πληρωμών, με χώρες όπου η χρήση των υλικών μέσων φθάνει το 95% και άλλες όπως η Δανία όπου αυτό περιορίζεται στο 35%

Πίνακας 7, ποσοστό μεριδίου αγοράς ανά μέσο πληρωμών, ανά χώρα

Χώρα	Μετρητά	Επιταγές	Κάρτες	Χρεωστ. κάρτες	Πιστωτ. κάρτες	Άμεσες χρεώσεις	Μτφ. πιστώσεων	Άλλα
Δανία	34,85	0,43	44,03	41,16	2,87	7,9	12,79	0
Εσθονία	48,88	0	29,29	26,06	3,23	3,52	18,31	0
Φιλανδία	38,82	0,02	31,3	29,07	2,23	2,93	26,88	0,05
Ελλάδα	94,99	0,7	2,28	0,26	2,02	0,39	1,51	0,13
Ουγγαρία	76,1	ΜΔΔ	5,2	4,48	0,72	1,92	16,4	0,38
Ιρλανδία	66,39	4,94	15,7	10,39	5,31	5,39	7,57	0
Ιταλία	82,66	1,47	6,45	3,95	2,49	2,52	5,28	1,62
Λετονία	77,25	0	9,85	7,77	2,08	0,46	11,97	0,47
Κάτω Χώρες	47,73	ΜΔΔ ⁴	21,56	20,62	0,93	13,26	15,6	1,85
Πορτογαλία	60,65	3,51	25,96	22,02	3,94	5,4	4,4	0,07
Ρουμανία	94,88	0,16	1,54	1,25	0,29	0,06	3,35	0
Ισπανία	77,86	0,45	8,45	3,79	4,66	9,69	3,22	0,33
Σουηδία	26,64	0,02	39,63	34,45	5,18	6,21	23,4	4,1

Πηγή: 8 ΕΚΤ, Statistical Data Warehouse

Με αναφορά τις χώρες του πίνακα 8 αποτυπώνεται σε κάθε μία από αυτές το εκτιμώμενο ποσοστό παραοικονομίας την περίοδο 2007 βάσει των μελετών των Schneider (2006), Feld & Schneider (2012) και της εταιρείας συμβούλων σε θέματα στρατηγικής διοίκησης AT Kearney (2011).

⁴ ΜΔΔ: Μη Διαθέσιμα Δεδομένα

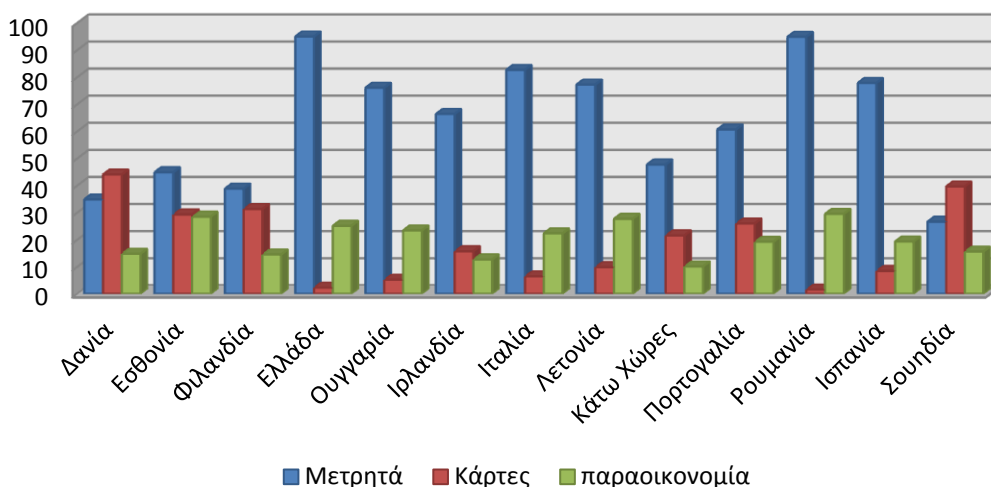
Πίνακας 8, παραοικονομία ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π.

Χώρα	Παραοικονομία ως ποσοστό επί το ΑΕΠ
Δανία	14,8
Εσθονία	28,5
Φιλανδία	14,5
Ελλάδα	25,1
Ουγγαρία	23,4
Ιρλανδία	12,7
Ιταλία	22,3
Λετονία	27,7
Κάτω Χώρες	10,1
Πορτογαλία	19,2
Ρουμανία	29,5
Ισπανία	19,3
Σουηδία	15,6
Μ.Ο. ΟΟΣΑ	13,9

Πηγή: 9 – Schneider (2006), Feld & Schneider, (2012), AT Kearney analysis (2011)

Από τα παραπάνω εμφανίζεται ότι σε χώρες με υψηλή κυκλοφορία υλικού χρήματος η γκριζα ή μη νόμιμη οικονομική δραστηριότητα είναι και αυτή το ίδιο υψηλή. Δεν καταγράφεται καμία χώρα στην οποία ο συνδυασμός υψηλού ποσοστού ηλεκτρονικών πληρωμών και δει αυτών με κάρτες, μειωμένης χρήσης υλικού χρήματος να έχει μεγαλύτερο από το πρώτο ποσοστό παραοικονομίας ως προς το Α.Ε.Π. της.

Πίνακας 9, μετρητά, ηλεκτρονικές πληρωμές και ποσοστό παραοικονομίας

Πηγή: 10 ΕΚΤ, Statistical Data Warehouse (2012), Schneider (2006), Feld & Schneider, (2012), AT Kearney analysis (2011)

Με το παραπάνω δεν είναι δυνατό, στο παρόν, να υποστηριχθεί ούτε η ισχυρή σύνδεση των δύο στοιχείων, υψηλής κυκλοφορίας υλικού χρήματος και παραοικονομικής δραστηριότητας, ούτε πολύ περισσότερο να εκτιμηθεί το πιο από τα δύο προκαλεί και ποιά επίπτωση στο άλλο. Παρατηρείται σε κάθε όμως περίπτωση η συνύπαρξη υψηλής κυκλοφορίας χρήματος με υψηλό ποσοστό παραοικονομίας ενώ αυτό περιορίζεται όταν ενισχύονται τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών.

Επιπλέον δε, θα ήταν ενδιαφέρον να εκτιμηθεί ο βαθμός βαρύτητας της παραοικονομίας και ενδυνάμωσης της αντίστασης στην αλλαγή, στην περαιτέρω δηλαδή διείσδυση των ηλεκτρονικών πληρωμών στις χώρες με υψηλότετη γκρίζα οικονομία και ποιός αυτός των κοινωνικών νορμών, όπως καταγράφονται σε οικείες μελέτες (σελ. 2, εισαγωγή)

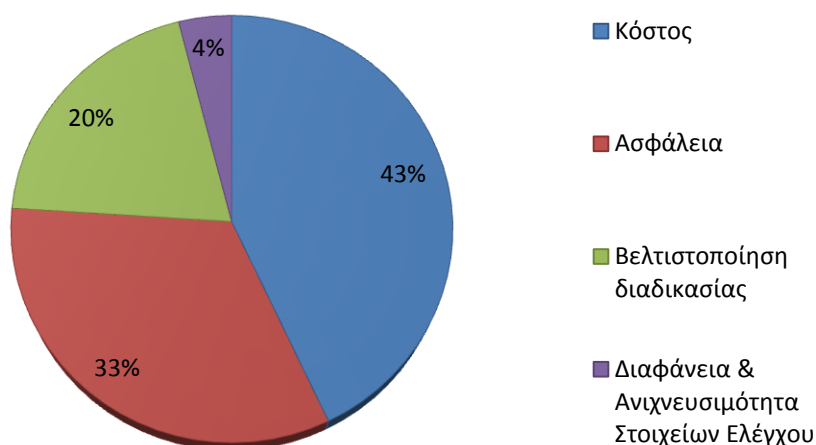
Εφόσον όμως εκτιμηθεί ότι η αντίσταση στην αλλαγή, σε ένα μέρος αυτής, προκύπτει από την μη κατανόηση των ωφελημάτων από την διάδοση των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών τότε θα ήταν χρήσιμο να υπολογισθεί αυτή και να καταγραφούν οι θετικές επιπτώσεις στο οικονομικό κύκλωμα. Πέραν επομένως από τον περιορισμό της γκρίζας οικονομίας, η μείωση του κόστους διαχείρισης των μετρητών είναι άλλη μία διάσταση.

Σε έρευνα πεδίου των Wincor / Nixdorf και της Asian Banker (2010) σχετική με το κόστος διαχείρισης των μετρητών των μεγαλύτερων τραπεζών της Νότιας

και Ανατολικής Ασίας, τις οποίες για μεθοδολογικούς λόγους επιμέρισαν μεταξύ ώριμων (Αυστραλία, Χονγκ Κονγκ, Νότια Κορέα, Σιγκαπούρη) και αναδυόμενων (Λ.Δ.Κίνας, Ινδία, Ινδονησία, Μαλαισία και Σρι Λάνκα) αγορών.

Βάσει αυτής καταγράφεται το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των διοικήσεων τους στην περιοχή της διαχείρισης των μετρητών για λόγους όχι άμεσα αποτιμητέες σε κάποια νομισματική μονάδα (εικόνα 1.)

Εικόνα 4, στοιχεία ενδιαφέροντος τραπεζών σχετικά με την διαχείριση μετρητών

Πηγή: 11, Asian Banker

Το εκτιμώμενο κόστος διαχείρισης των μετρητών στις αναδυόμενες οικονομίες κυμαίνεται στο 1% με 2% του συνολικού κόστους λειτουργίας των τραπεζών ενώ περιοριζόμενο αυτό στο κόστος συντήρησης των τραπεζικών δικτύων φθάνει στο 4% με 6%. Στην πορεία ωρίμανσης της οικονομίας τα παραπάνω κόστη μεγεθύνονται οδηγώντας τις τράπεζες στην ανάληψη πρωτοβουλιών περιορισμού του σχετιζομένου με την διαχείριση των μετρητών εργατικού κόστους. Με αυτό συμφωνεί και η διαισθητική από πολλά χρόνια τώρα άποψη ότι το κύριο κοινωνικό κόστος των μετρητών είναι εντάσεων εργασίας (Hove,2008)

Οι περιοχές οι οποίες προκαλούν το κόστος διαχείρισης στις τράπεζες δύναται να καταταγούν σε τρεις ενότητες, ασφάλειας & κανονιστικής συμμόρφωσης, διοικητικής & μηχανογραφικής λειτουργίας και στο εργατικό (εικόνα 2) Μεταξύ των τραπεζών και ειδικά μεταξύ αυτών των δραστηριοποιούμενων σε αναδυόμενες ή ώριμες οικονομίες η βαρύτητα των τριών αυτών στοιχείων

ποικίλη. Στις τράπεζες των αναδυόμενων οικονομιών το εργατικό κόστος κυμαίνεται μεταξύ 15% έως 50% ενώ στις ώριμες αυτό διαμορφώνεται στο 85%. Τα στοιχεία αυτά καταγράφουν την κύρια περιοχή ωφέλειας από την αποϋλοποίηση των συναλλαγών, τον συνακόλουθο περιορισμό της διαχείρισης των μετρητών ενώ ερμηνεύουν και το γιατί οι ασκούμενες πολιτικές περιορισμού του κόστους στοχεύουν στον περιορισμό του εργατικού από τράπεζες με δραστηριοποίηση σε ώριμες αγορές. Συγκρίνοντας τις προσπάθειες περιστολής του κόστους μεταξύ των περιόδων 2009 & 2010 (yty μεταβολή) το εργατικό κόστος μειώνεται έως και κατά 7% (στην περιοχή της τροφοδοσίας) ενώ το συνδεδεμένο με εργασίες υποστήριξης (Back office) εμφανίζει μικρή αύξηση του 1,5%

Εικόνα 5, στοιχεία σύνθεσης κόστους διαχείρισης μετρητών

Ασφάλειας και κανονιστικής συμμόρφωσης	Διοικητικής και μηχανογραφικής λειτουργίας	Εργατικό
• κλοπές • ασφάλεια • συναλλαγματικές μετατροπές	• Διακράτηση μετρητών • Διασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας	• μεταφορές / τροφοδοσίες • συντήρησης υποδομών • υποστήριξης (καταμέτρηση μετρητών, backoffice)

Πηγή: 12, Asian Banker

Στο πλαίσιο της ίδιας αντίστιξης μεταξύ αναδυόμενων και ωρίμων αγορών και η καταγραμμένη από την MasterCard (2004) σχέση κοινωνικού κόστους των μετρητών δείχνει αναλογία μιας και σε Ταϊλάνδη και Μαλαισία αυτό κυμαίνεται μεταξύ 0,2%- 0,25% επί του Α.Ε.Π. τους, ενώ σε ότι αφορά το Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο αυτό εντοπίζεται μεταξύ των 0,35% - 0,56% επί των Α.Ε.Π. των χωρών. Η απόκλιση αυτή οφείλεται σε διάφορες παραμέτρους, όπως είναι η εμπέδωση της συνήθειας της αποταμίευσης αλλά κυριότερα σχετίζεται με το εργατικό κόστος (MasterCard, 2004).

Κατά τους Bergman, Guildourg και Segendorf (2007) ειδικά σε ότι αφορά την Σουηδική οικονομία καταγράφονται τρία κυρίως μέσα πληρωμών, τα μετρητά, οι κάρτες και οι επιταγές με το πρώτο να αποτελεί την πλειοψηφία αυτών αλλά

κυριότερα σε ότι αφορά τις μικροσυναλλαγές ενώ οι κάρτες αφορούν ποσά μεγαλύτερα.

Πίνακας 10, ιδιωτικό και Κοινωνικό Κόστος Πληρωμών σε δισ SEK

	πληρωμές μετρητών		πληρωμές με χρήση καρτών	
	σε SEK	ποσοστό	σε SEK	ποσοστό
Κεντρική Τράπεζα (Riksbank)	0,35	5,29		
Μεταφορές	0,99	14,95		
Εμπορικές Τράπεζες	3,27	49,40	0,92	48,17
Switches	0,02	0,30	0,06	3,14
Εμπορικός Τομέας	0,98	14,80	0,61	31,94
Κοινό	1,01	15,26	0,32	16,75
	6,62	100,00	1,91	100,00

Πηγή: 13, Bergman, Guibourg & Segendorf (2007)

Από τον παραπάνω συνδυαστικό πίνακα (πίνακας 4) προκύπτει ότι το υπολογιζόμενος για την Σουηδική οικονομία κόστος διαχείρισης των μετρητών είναι ιδιαίτερος δαπανηρότερο από αυτό των καρτών, μολονότι και αυτή η αντίστιξη θα πρέπει να επεκταθεί μιας και στις σχέσεις μετρητά/πιστωτικές κάρτες, μετρητά/χρεωστικές κάρτες τα αποτελέσματα διαφοροποιούνται δίχως μιν να ανατρέπουν την βασική παραδοχή, οδηγούν σε μία ακόμα καλύτερη θέση τις χρεωστικές κάρτες.

Το κόστος της διαχείρισης των μετρητών, φθάνει στο 1,6% επί των πραγματοποιηθέντων συναλλαγών (αναφέρεται μόνο στις cash συναλλαγές) ενώ το συνδυασμένο κόστος πραγματοποίησης συναλλαγών υλικά και ηλεκτρονικά εκτιμάται στο 0,4% επί του Σουηδικού Α.Ε.Π. με σαφέστατα μικρότερο κοινωνικό κόστος για τις πραγματοποιηθείσες συναλλαγές με χρήση καρτών για ποσά άνω των €8. Ως σημαντική περιοχή πρόκλησης κόστους εντοπίζεται αυτή της διανομής του χρήματος μέσω των αυτόματων ταμειολογιστικών μηχανών (ATM) και των ταμείων στα καταστήματα των τραπεζών και τα ταχυδρομικά πρακτορεία. Σε ότι αφορά την εμπέδωση της αλλαγής καταγράφεται ότι οι νεαρότερες ηλικίες προσομοιάζουν στην συμπεριφορά τους την βέλτιστη ωφέλεια του κοινωνικού κόστους ενώ η χρήση από αυτού εξηγείται και από μία λιγότερο τεχνοφοβική στάση σε σχέση με τις μεγαλύτερες ηλικίες καθώς και σε καλύτερη διαχείριση του φόβου της υποκλοπής στοιχείων της κάρτας τους. Η

τάση αντικατάστασης των μετρητών με τις κάρτες θα δώσει ώθηση στην οικονομία γεγονός το οποίο αναγνωρίζεται και από την Κεντρική Τράπεζα της Σουηδίας η οποία και αναλόγως προσαρμόζει το κανονιστικό της πλαίσιο (Nyberg⁵, 2010)

Στην ίδια περίοδο και με τον ίδιο στόχο κινήθηκαν οι Gresvik και Haare (2007) ασχολούμενοι με την Νορβηγική οικονομία. Συγκεκριμένα υπολόγισαν το κοινωνικό και ιδιωτικό κόστος των πληρωμών συνεκτιμώντας το κόστος τραπεζών, εμπορικών επιχειρήσεων και καταναλωτών σε ότι αφορά τα μετρητά, τις επιταγές και τις κάρτες. Το συνολικό κοινωνικό κόστος των πληρωμών εκτιμήθηκε στο 0,49% του Νορβηγικού Α.Ε.Π. αρκετά κοντά με το αντίστοιχο το αφορούν στο Σουηδικό Α.Ε.Π. Σε ότι αφορά το κοινωνικό κόστος ανά μέσο πληρωμής, οι κάρτες εμφανίζονται με υψηλότερο σε NOK⁶, αλλά αυτό οφείλεται ότι μέσω αυτών πραγματοποιούνται και οι περισσότερες συναλλαγές. Εάν όμως συγκριθεί το ανά συναλλαγή κόστος τότε αυτό των μετρητών φθάνει το 1,6 της NOK ενώ αυτό των καρτών στο 1,49. Εάν όμως στο κόστος των συναλλαγών με μετρητά συμπεριληφθεί και οι αναλήψεις μέσω αυτόματων ταμειολογιστικών μηχανών (ATM) αλλά και των πάσης μορφής αναλήψεων / καταθέσεων τότε αυτό φθάνει στα 5,63 της NOK. Ενώ μία μετάβαση κατά 100% από τις υλικές πληρωμές⁷ στις ηλεκτρονικές θα οδηγούσε σε εξοικονόμηση ποσού ίσου με το 0,6% του Νορβηγικού Α.Ε.Π. και αυτό περιοριζόμενο και μόνο για τον τραπεζικό κλάδο της χώρας (Norges Bank, 2002)

Αναφορικά με την κατάσταση της Πολωνικής οικονομίας ο Gorka (2012) εντοπίζει την συντριπτική χρήση των μετρητών στις συναλλαγές πληρωμών (έως και 90% επί του συνόλου το 2008) Ιδιαίτέρως ενδιαφέρον εντοπίζεται το ότι η ανάληψη μετρητών πραγματοποιείται από ATM, το οποίο μεν είναι αναμενόμενο αλλά και εξαιρετικά δαπανηρό ενώ με περίπου 11% οι μέσω συγγενικών προσώπων, με 6% από ταχυδρομικούς πράκτορες και 6% από πληρωμές μισθών απευθείας από τις επιχειρήσεις. Όλοι οι προαναφερόμενοι τρόποι κρίνονται ως δαπανηροί. Παρά ταύτα μία σειρά από κόστη, όπως λ.χ. οι επιβαλλόμενες στους εμπόρους προμήθειες δημιουργεί στους Πολωνούς την αίσθηση ότι τα μετρητά ως μέσο πληρωμών είναι φθηνότερα από αυτά των καρτών.

⁵ Lars Nyberg, Υποδιοικητής της Κεντρικής Τράπεζας της Σουηδίας.

⁶ NOK, Νορβηγική Κορώνα.

⁷ Περιλαμβάνονται τόσο τα μετρητά, όσο και οι επιταγές, η έκδοση παραστατικών για συναλλαγές στο δίκτυο των τραπεζικών καταστημάτων και άλλα.

Κατά τους Grauwe, Rinaldi και Cayseele (2006) τόσο στις Κάτω Χώρες όσο και στο Βέλγιο το κόστος των μετρητών είναι αισθητά μεγαλύτερο από αυτό των καρτών. Ειδικότερα για το Βέλγιο το κόστος των καρτών είναι 0,11% έναντι 0,74% των μετρητών επί του Α.Ε.Π. Για τις δε Κάτω Χώρες η σχέση διαμορφώνεται σε 0,17% των καρτών έναντι 0,48% των μετρητών επί του Α.Ε.Π. Σημειώνεται στο παρόν ότι εντοπίζεται διαφοροποίηση αισθητή μεταξύ δύο χωρών μολονότι αυτές ανήκουν στην ίδια ενότητα, Benelux, κάτι το οποίο δεν παρατηρήθηκε στις Σκανδιναβικές χώρες. Η διαφοροποίηση δεν έχει να κάνει κυρίως με το κόστος διαχείρισης των μετρητών αλλά με αυτό των καρτών και οφείλεται στην διαφορετική κουλτούρα χρήσης μιας και στο μεν Βέλγιο χρησιμοποιούνται κυρίως πιστωτικές κάρτες, ούσες πιο ακριβές από τις χρεωστικές οι οποίες κατεξοχήν κυκλοφορούν στις Κάτω Χώρες. Η εκτίμηση της ωφέλειας για τις εθνικές οικονομίες από τις παραπάνω σχέσεις τοποθετείται στα 200 περίπου εκ. ευρώ ενώ επεκτείνοντας αυτό σε ευρωπαϊκό επίπεδο έως και 0,14% του Α.Ε.Π. μπορεί να φθάσει η περιστολή του κόστους.

Ειδικά για το Βέλγιο μια σχετικά κοντινή αποτύπωση με τους Grauwe, Rinaldi και Cayseele (2006) δίδεται και από τους De Gauwe, Buyst & Rinaldi (2000) μιας και το κόστος ανά αξία μίας εκάστης συναλλαγής ανέρχεται για τις μεν υλικές συναλλαγές στο 9,0% ενώ για αυτές με κάρτες στο 1,3%. Πέρα όμως από το κόστος της διαχείρισης των μετρητών το οποίο καταγράφεται ως σημαντικό και το συνολικό κοινωνικό κόστος των μετρητών στο Βέλγιο είναι υψηλό και κυμαίνεται μεταξύ 0,35% - 0,56% επί του Α.Ε.Π. της χώρας (MasterCard, 2004), (Hove, 2006), (Hove, 2008)

Κατά τους Turjan et al (2011) το κόστος πληρωμών εκτιμήθηκε στο 1,49% του Α.Ε.Π. της Ουγγαρίας και είναι δυνατό να περιορισθεί στο 1,09% εφόσον ενισχυθούν οι ηλεκτρονικές πληρωμές μέσω της περαιτέρω διασποράς ηλεκτρονικών σημείων αποδοχής καρτών, ηλεκτρονικούς λογαριασμούς, προτυποποίηση των διατακτικών και ρύθμισης σε εθνικό επίπεδο των διατραπεζικών προμηθειών.

Οι Swart, Hahn και Layne-Ferrar (2004) εντόπισαν ότι – σε αντίθεση με έρευνες σε ευρωπαϊκές οικονομίες – ότι ακόμα και για συναλλαγές με μικρά ποσά (κάτω από τα \$12, το οποίο αποτελεί το μέσο όρο συναλλαγών) το κοινωνικό κόστος των καρτών είναι μικρότερο από εκείνο των μετρητών ακόμα και εάν αυτό συγκριθεί με τις πιστωτικές κάρτες, οι οποίες είναι αρκετά πιο

κοστοβόρες από τις χρεωστικές. Ειδικά για τις συναλλαγές μεγαλύτερες του μέσου όρου και συγκρίνοντας το κοινωνικό κόστος μεταξύ χρεωστικών και πιστωτικών καρτών εκτίμησαν αυτό να βρίσκεται εξαιρετικά κοντά σε αντίθεση κάτι στο οποίο συμφωνεί και με τους Simes, Lancy, Harper (2006) με μικρές διαφοροποιήσεις ως προς την ακολουθούμενη μεθοδολογία και περιοχή εξέτασης μιας και εδώ αυτή είναι η Αυστραλία.

Θεωρητικοποιώντας το πλαίσιο οι Humphrey, Willeson, Lindblom, Bergendahl (2003, 2006) προχώρησαν στην εκτίμηση του κόστους, η οποία βασίσθηκε σε δύο διακριτές και πλήρως υποθετικές συνθήκες, οι οποίες και φυσικά δεν ισχύουν σε καμία οικονομία αυτήν την χρονική περίοδο, αλλά και ούτε εκτιμάται ως δυνατό αυτό να συμβεί σε ένα ορατό και προβλέψιμο μελλοντικό χρονικό σημείο.

Η μία αφορούσε ένα πλήρως ηλεκτρονικοποιημένο σύστημα πληρωμών ενώ η άλλη ένα με πλήρη απουσία οιασδήποτε ηλεκτρονικής πληρωμής και χρήση μόνο υλικού χρήματος. Σε μία τέτοια συνθήκη η μετάβαση μίας οικονομίας από την δεύτερη στην πρώτη θα οδηγούσε σε εξοικονόμηση μέσα από τον περιορισμό των παραπάνω αναφερομένων δαπανών (κοινωνικό κόστος, κόστος διαχείρισης μετρητών) ίση με το 1% του Α.Ε.Π. της συγκεκριμένης χώρας. Αυτή η ωφέλεια εμφανίζεται κατά τι μικρότερη σε άλλες έρευνες και καταγράφεται στο 0,6% (Norges Bank, 2001) Σε ότι δε αφορά τις ευρωπαϊκές τράπεζες το δικό τους κόστος δείχνει μειούμενο καθώς η ηλεκτρονικοποίηση των συναλλαγών προχωράει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Παραοικονομία

3.1 Ορίζοντας την παραοικονομία

Ορίζοντας τη παραοικονομία δύναται αυτή να περιγραφεί ως η εμπεριέχουσα εκείνες τις οικονομικές δραστηριότητες είτε νόμιμες είτε παράνομες – η νομιμότητα σχετίζεται με την ποινική διάσταση – οι οποίες δεν προσμετρούνται στον υπολογισμό του Ακαθαρίστου Εθνικού Προϊόντος της χώρας, ενώ τόσο αυτές όσο και το προκύπτον εξ' αυτών εισόδημα δεν υπόκεινται στον έλεγχο των δημοσίων αρχών και δεν τυχάνουν την συνθήκη του υποκειμένου φορολόγησης, είτε εξαιτίας αποφυγής των υποχρεών να δηλώσουν τις ενέργειες και τα εισοδήματά τους είτε είναι ακόμα αποτέλεσμα και εξαιτίας ηθελημένης και οργανωμένης απάτης αυτών (Feige, 1986) , (Dell'Anno and Schneider, 2004)

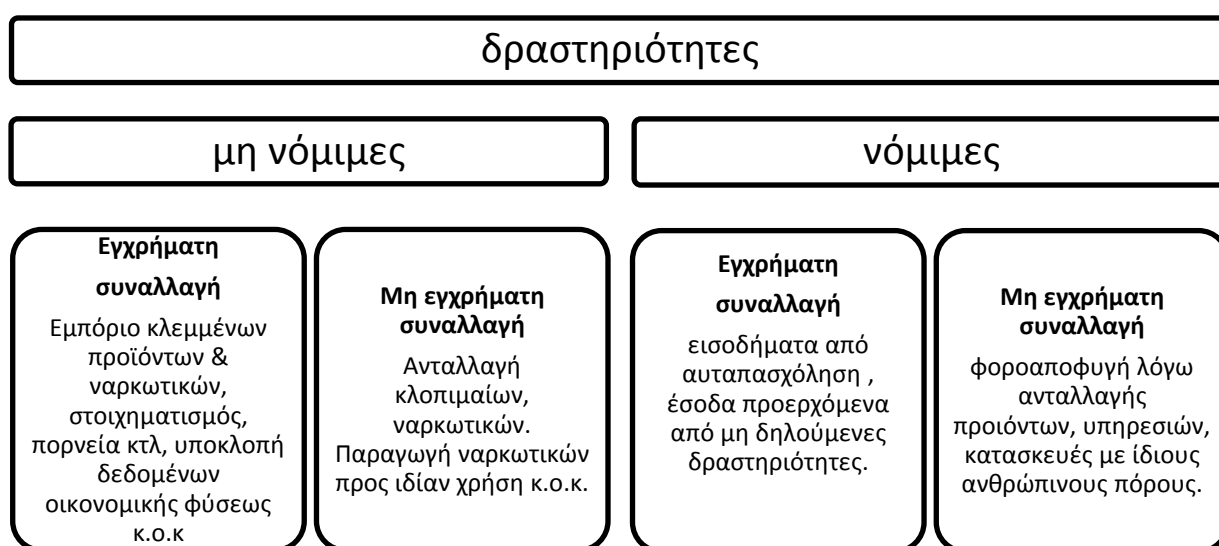
Η έκταση της παραοικονομικής δραστηριότητας είναι ιδιαίτερος εντατική και εμβαθύνεται ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης ενώ δεν αποκλιμακώνεται θεαματικά σε αυτές τις έντονης ανάπτυξης όπως ήταν αυτή της περιόδου 1999 έως 2007, εφόσον συντρέχουν και σειρά όμως άλλων παραμέτρων νομικού, κανονιστικού, πολιτικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα, και μέχρι τη παραμονή της έκρηξης της κρίσεως στον κατασκευαστικό τομέα των Η.Π.Α.

Ειδικότερα στην προαναφερομένη οκταετία εκτιμάται ότι αυτή, η παραοικονομία, μεγεθύνθηκε κατά 2% περίπου από το 33,7% το 1999 στο 35,5% το 2007, βάσει μελέτης για τη Παγκόσμια Τράπεζα αφορούσα 162 χώρες, μέλη του Ο.Ο.Σ.Α. αναπτυσσόμενες της ανατολικής Ευρώπης και της κεντρικής Ασίας (Schneider, Buehn and Montenegro, 2010) ενώ ειδικώς όμως για τις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. το ποσοστό περιορίσθηκε από το 20,3% στο 18,3% (Schneider and Buehn, 2010) στην περίοδο δηλαδή όπου παρατηρήθηκε για τις αναπτυσσόμενες χώρες ένα σταθερό περιβάλλον οικονομικής δραστηριότητας με περιορισμό των φορολογικών επιβαρύνσεων και

μετασχηματισμό των κρατικών δομών και εμπέδωση νέων τεχνολογιών στη λειτουργία των φοροεισπρακτικών δημόσιων οργάνων.

Πέραν του γενικότερου οικονομικού κλίματος της επίσημης οικονομίας το επίπεδο της παραοικονομίας δείχνει να επηρεάζεται από την φορολογική επιβάρυνση των φυσικών προσώπων, κυριότερα, των μικρών επιχειρήσεων μιας και στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις οι αποφυγή ενημέρωσης των δημόσιων αρχών σχετικά με τα εισοδήματά τους εδράζεται στερεότερα σε νόμιμα πλαίσια αλλά και από το κανονιστικό πλαίσιο της εργασίας.

Εικόνα 6, τύποι Παραοικονομικής δραστηριότητας

Πηγή: 14 Lippert and Walker (1997)

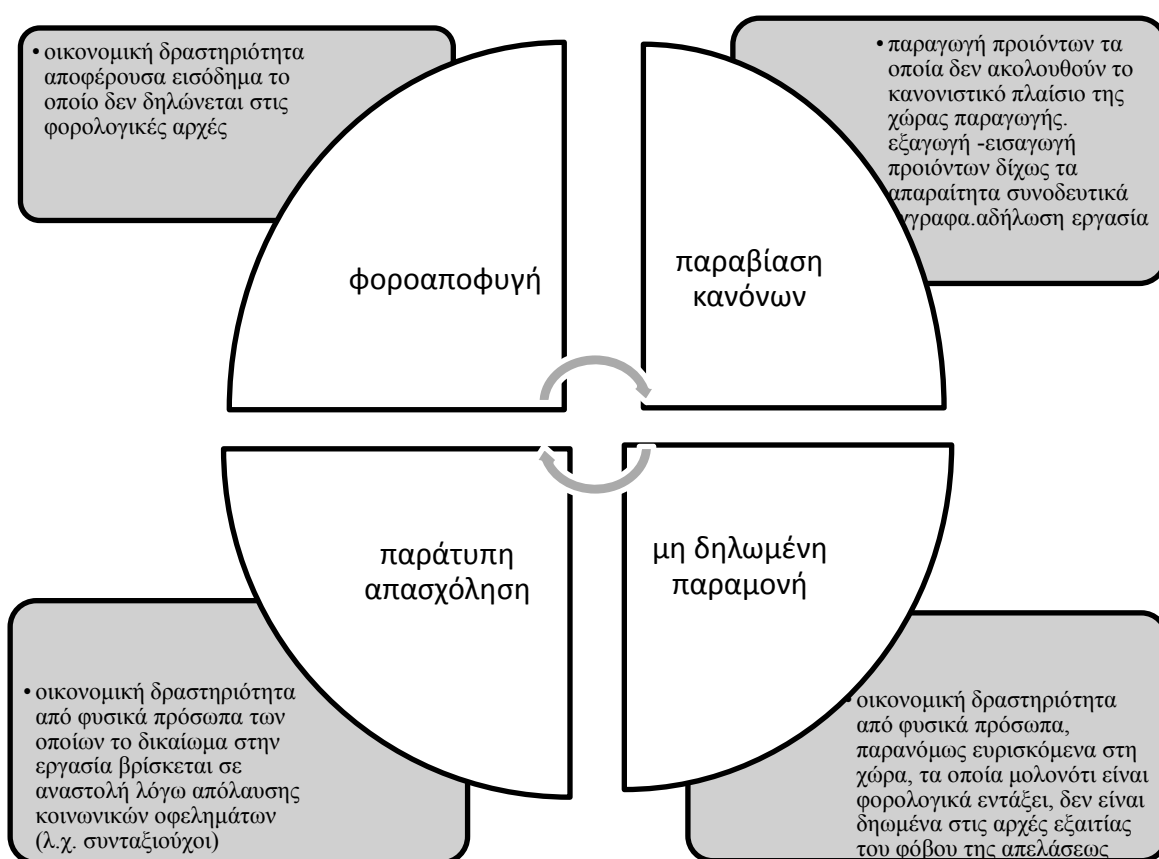
Η παραοικονομική δραστηριότητα όμως επιδρά στη κοινωνική λειτουργία απορρυθμίζοντας τις σχέσεις εντός αυτής, ενισχύοντας τις αρνητικές διακρίσεις μεταξύ των μελών της και εμποδώνοντας αίσθημα αδικίας σε τμήματα της κοινωνίας μιας και δεν επιμερίζονται αναλογικά και δίκαια τα δημόσια βάρη σε όλους. Από την άλλη πλευρά η παραοικονομία δείχνει να εκτιμάται ως εργαλείο προσπόρησης και ταχεία ανέληξης των προνομιούχων στρωμάτων τα οποία χαρακτηρίζονται από μεσο-μικροαστικές συνήθειες αλλά και μέθοδος διάσωσης των χαμηλότερων και ολιγότερων προνομιούχων στρωμάτων, τα οποία εκτιμούν την θέση τους μέσα στη κοινωνική / κοινοτική δομή ως υποδεεστέρα.

Ο αποκλεισμός τον οποίο βιώνουν αυτές οι περιθωριακές ή κοντά στο περιθώριο κοινωνικές ομάδες ωθεί αυτές στο να εκμεταλεύονται την

παραοικονομική δραστηριότητα μιας και οι δυνατότητες εισόδου τους στην νόμιμη οικονομική δράση είναι περιορισμένες εξαιτίας μορφωτικών, περιουσιακών ή άλλων ανασχετικών κανονιστικών και όχι μόνο παραγόντων. Αυτά τα στρώματα διακατέχονται από τη πεποίθηση ότι η παραοικονομία δεν αποτελεί μία πράξη κοινωνικά προβληματική μιας και η κατά αυτούς κοινωνία δεν τους περιλαμβάνει ως ισότιμα μέλη. Η θέση τους αυτή χαρακτηρίζεται ως αμυντική και δεν φέρει βολонταριστικά χαρακτηριστικά, τα οποία εντοπίζονται ευκολότερα στα μικροαστικά – μεσοαστικά στρώματα, των οποίων η παραοικονομική δραστηριότητα ιδεολογικοποιείται και δικαιολογείται. Το βίωμα επομένως του περιθωρίου δεν σχετίζεται μόνο με πραγματικούς περιορισμούς τους οποίους θέτουν τα κράτη αλλά και με την αντίληψη του πολίτη ότι δικαιούται να φοροδιαφεύγει λ.χ. γιατί οι επιστροφές τις οποίες θα έπρεπε να απολαμβάνει από το κράτος δεν φθάνουν σε αυτόν, ή φθάνουν ολιγότερες απ' ότι θα ήθελε. Παράλληλα βέβαια η έκνομη του αυτή συμπεριφορά και βαθιά αντικοινωνική θεωρητικοποιείται να κανονικοποιείται υπο το πρίσμα μίας βολонταριστικής ανάλυσης.

Ομαδοποιώντας τις παραοικονομικές δραστηριότητες σε ότι αφορά τις περιοχές εμφάνισης τους αυτές είναι της φοροαποφυγής με τη μη δήλωση εισοδημάτων τα οποία προκύπτουν από νόμιμες δραστηριότητες, της παραβίασης κανόνων – προτύπων παραγωγής τα οποία ενδιαφέρουν τη δημόσια υγεία, την αδήλωτη εργασία, την απόλαυση επιδομάτων, φοροαπαλαγών μολονότι η ιδιότητα η οποία εξασφαλίζει στο φυσικό πρόσωπο τη προσπόριση τους έχει αλλοιωθεί με το δραστηριοποιείται αυτό οικονομικά και τέλος οικονομική δραστηριότητα από πρόσωπα τα οποία μολονότι αποδίδουν τους φόρους αυτά δεν δηλώνονται μιας και υπάρχει ο κίνδυνος της απέλασης για αυτά.

Εικόνα 7, ομαδοποίηση παραοικονομικών κατηγοριών

Πηγή: 15, διαμόρφωση από Sennhold (1984)

3.2. Αιτίες και χαρακτηριστικά της παραοικονομίας

Η παραοικονομία ως δράση επισύρει σειρά αντιδράσεων με ισχυρό κοινωνικό και οικονομικό αποτύπωμα, ευκολότερα ή δυσκολότερα ανιχνεύσιμο. Η παραοικονομία όμως δεν αποτελεί αποτέλεσμα μίας επιλογής στο κενό μιας και εξαρτάται από σοβαρές κρατικές / δημόσιες παρεμβάσεις και στον πυρήνα της έχει σαφή οικονομικά – ταξικά αλλά και ατομικά κίνητρα και επιδιώξεις οι οποίες έρχονται σε ευθεία αντιπαράθεση με τις δημόσιες πολιτικές και στοχεύσεις.

Κωδικοποιώντας τα αίτια της της παραοικονομίας αυτά μπορούν να είναι τα ακόλουθα:

- Εκταταμένη και υπέρμετρη φορολογική επιβάρυνση επιχειρήσεων και φυσικών προσώπων. Η σχέση μεταξύ των δύο δηλαδή της φορολογικής επιβάρυνσης και του επιπέδου της γκρίζας οικονομίας και της διάχυσης των παραοικονομικών δραστηριοτήτων είναι θετική και σημαντική στατιστικά (Thomas ,1992), (Lippert and Walker, 1997), (Dell’Anno and Scheider, 2004), (McLain. R. Alexander, S.J. and E. T. Jones, 2008) (Schneider 2010, 2012)
- Εκτεταμένη κρατική ρύθμιση της οικονομικής δραστηριότητας με αποτέλεσμα τη δημιουργία ανορθολογικών φραγμών στην ελεύθερη ιδιωτική πρωτοβουλία (Kaufmann, and Zoido-Lobaton, 1998b) Στο σημείο αυτό δεν προτίνεται η εννοείται ένα συγκεκριμένο σύστημα ως καλύτερο ενός άλλου αλλά μόνο περιγράφονται δημόσιες παρεμβάσεις και ρυθμίσεις, οι οποίες κρίνονται ως ανορθολογικές απέναντι και στις ίδιες τις πραγματικές επιδιώξεις τους.
- Σχοινοτενές και πολύπλοκο νομικό περιβάλλον ταυτόχρονα με ένα αδύναμο και χρονοβόρο στην απονομή δικαιοσύνης δικαστικό σύστημα, το οποίο επιτρέπει τη πολλαπλή ερμηνεία. Επί της ουσίας η μη ταχεία απονομή δικαιοσύνης αφήνει σειρά σοβαρών οικονομικών διαφορών μετέωρες για χρόνια με αποτέλεσμα όχι το ότι αυτές καθυστερούν να κλείσουν και να τακτοποιηθούν (και αυτό σημαντικό είναι βέβαια) αλλά το ότι εμπεδώνουν την πεποίθηση στους πολίτες ότι για αυτούς θα είναι καλύτερο να ρυθμίσουν τις οικονομικές σχέσεις τους στο περιθώριο και να μην εξαρτηθούν από ένα δυσκίνητο και μη λειτουργικό δικανικό σύστημα.

Τα παραπάνω αίτια αποτελούν τις δράσεις τις επιφέρουσες τις ακόλουθες αντιδράσεις. Αποτελέσματα της παραοικονομικής δραστηριότητας είναι:

- Η μείωση των προσδοκώμενων δημοσίων εσόδων (Schneider, Buehn and Montenegro, 2010). Η φοροαποφυγή μέσω της απόκρυψης εισοδημάτων ή ακόμα και της εμφάνισης τους με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται η φορολόγηση τους με χαμηλότερους συντελεστές, προκαλεί απευθείας τη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Οι περιορισμένες δημόσιες ωφέλειες οδηγούν το κράτος στην επιβολή ισχυρής φορολογίας στην κατανάλωση – όπου και ελπίζει να αποκαλυφθεί το κρυμμένο εισόδημα – με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται ισχυρότερα τα χαμηλότερα στρώματα των οποίων το διαθέσιμο εισόδημα κατευθύνεται κατά το μεγαλύτερο μέρος του στην κατανάλωση, εν αντιθέσει με τα υψηλότερα που μπορούν να απολαμβάνουν έσοδα από την υψηλή αποταμίευση. Κάτι τέτοιο όμως, πέραν του προαναφερομένου, έχει άμεση επίπτωση στις δημόσιες δαπάνες και ειδικότερα στο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, το οποίο και αποτελεί το πλέον δεκτικό σε περικοπές, ειδικώς σε περιόδους αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής.
- Η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών με αποτέλεσμα την ανάγκη κάλυψης των αναγκών των ασφαλιστικών ταμείων από τον κρατικό προϋπολογισμό και την έκπτωση στο επίπεδο των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας αλλά και του επιπέδου των συντάξεων. Εφόσον σε ένα συνταξιοδοτικό σύστημα η βασική αρχή του είναι η αναδιανομή ταυτόχρονα με ένα δημόσιο σύστημα υγείας προσβάσιμο δίχως περιορισμούς σε όλους τους πολίτες τότε η παραοικονομία με την αδήλωτη εν αυτής εργασία στερεί από το δημόσιο σύστημα πολύτιμους πόρους συντήρησης των κλάδων υγείας / πρόνοιας και συντάξεων. Αυτό μεσοβραχυπρόθεσμα προσπορίζει ωφέληματα σε φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις αλλά μακροπρόθεσμα απορρυθμίζει το σύστημα μέσω της προβληματικής ανανέωσης του.
- Η ενθάρρυνση της ανασφάλιστης εργασίας, η οποία προκαλεί ουσιώδη προβλήματα τόσο στα ασφαλιστικά ταμεία όσο και κυριότερα στα ίδια τα φυσικά πρόσωπα – με την περιορισμένη και ανεπαρκή υγειονομική κάλυψη αυτών – αλλά και στο κοινωνικό σύνολο με την επιβάρυνση των ιδίων των οικογενειών με έξοδα νοσηλείας και αποκατάστασης βλαβών

ένεκα εργατικών ατυχημάτων. Επιπλέον με την ανασφάλιστη εργασία συμπιέζονται οι κατώτεροι μισθοί προς τα κάτω και επεκτείνεται ασύμμετρα ο χρόνος εργασίας δημιουργώντας συνθήκες οικογενειακής και κοινωνικής ανισορροπίας μέσω της διατάραξης του ισόρροπου επιμερισμού του χρόνου μεταξύ εργασίας, ανάπαυσης και ψυχαγωγίας.

Χώρες με υψηλά επίπεδα παραοικονομίας χαρακτηρίζονται από αδύναμες κρατικές δομές, ευεπίφορες στη διαφθορά ενώ τα δημόσια συστήματα υγείας είτε περιορισμένα ανταποκρίνονται στην αποστολή τους, είτε υπολειτουργούν, είτε ενθαρρύνουν την εμπράγματη δοσοληψία, ανακυκλώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την παραοικονομική δραστηριότητα και της χαλάρωση των ηθικών δεσμών μεταξύ των μελών της κοινότητας.

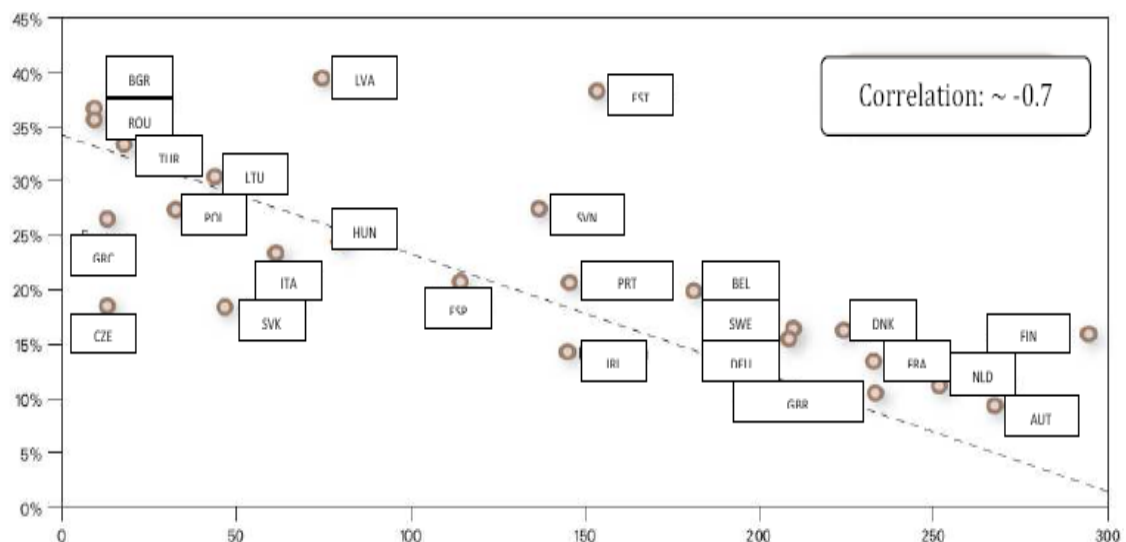
Τα υψηλά επίπεδα παραοικονομίας δεν επιτρέπουν στα κράτη να αναδιανείμουν τον κοινό πλούτο ορθολογικότερα με αποτέλεσμα οι χαμηλές συντάξεις, οι χαμηλοί μισθοί των δημόσιων στελεχών να υποχρεώνουν τους μεν πρώτους σε μία διαβίωση οριακά περιθωριακή τους δε δεύτερους στην αναζήτηση τρόπων προσπορισμού εισοδήματος, πολλές φορές παράνομο με ουσιαστικό αρνητικό κοινωνικό αποτύπωμα μιας και τα μέλη της κοινότητας-κοινωνίας τη κοινωνική τους συμμετοχή ως εργαλείο πλουτισμού ενώ η πίστη τους στις κρατικές δομές είναι εξαιρετικά περιορισμένη θέτοντας εν αμφίβολο την λειτουργική αναπαραγωγή αυτών των ίδιων των δομών. Επιπλέον δε τμήματα της κοινωνίας εκτιμούν ότι η τήρηση από πλευρά τους μίας συνεπούς φορολογικής συμπεριφοράς δεν είναι λογική μιας και δεν εκτιμούν ότι ωφελούνται από τις δημόσιες πολιτικές ή έστω εμφανώς ωφελούνται τμήματα της κοινωνίας τα οποία έχουν ανάγκη. Αναμενόμενο σε μία τέτοια συμπεριφορά να μετέχουν κυριότερα πρόσωπα των οποίων η επαγγελματική δραστηριότητα τους το επιτρέπει (λ.χ. ελεύθεροι επαγγελματίες) (Thomas,2001) όχι όμως εξαιτίας του ότι αυτοί είναι πιο ευεπίφοροι σε τέτοιες συμπεριφορές σε σχέση με μισθωτούς λ.χ. αλλά απλώς διότι αυτοί, οι πρώτοι απλώς μπορούν ή τουλάχιστον μπορούν ευκολότερα.

Στις χώρες αυτές, οι οποίες χαρακτηρίζονται και περιγράφονται ως παραπάνω το επίπεδο διάχυσης των ηλεκτρονικών συναλλαγών είναι μικρό ενώ αντιθέτως η φυσική κυκλοφορία του χρήματος – τόσο με τη μορφή του εθνικού νομίσματος, χαρτονομίσματος αλλά και ξένων και χρυσού και πολύτιμων λίθων - είναι

ιδιαίτερως μεγάλη. Η συμπεριφορά αυτή δεν αποτελεί αποτέλεσμα τεχνολογικών περιορισμών αλλά συνειδητή επιλογή μιας και η ηλεκτρονικοποίηση των συναλλαγών και η αποϋλοποίηση του χρήματος δύναται να αφήσει ίχνη ευκολότερα ή δυσκολότερα ανιχνεύσιμα από τους κρατικούς φοροεισπρακτικούς μηχανισμούς, ενώ εν γένει καταγράφεται συσχέτιση μεταξύ επιπέδου παραοικονομικής δραστηριότητας και φυσικής κυκλοφορίας χρήματος, ως κύριο μέσο πληρωμών προς εξυπηρέτηση συναλλαγών για τις οποίες τα μέρη στοχεύουν στην φοροκλοπή (Isachsen and Strom, 1985), (Ki, Myungho and Seokjin, 2011), (Grauwe, Rinaldi and Cayseele, 2006), (Υπουργείο Οικονομικών Βουλγαρίας), (Schneider, Buehn and Montenegro, 2010), (Schneider, AT Kerney, 2011), (Schneider and Buehn, 2012) (Jensen and Woehlbier, 2012). Βάσει εμπειρικών μελετών το 70%-80% της παραοικονομικής δραστηριότητας πραγματοποιείται με τη χρήση μετρητών (Frey and Schneider, 2000) ενώ το υπόλοιπο μέσω τραπεζών ακόμα και με ανταλλαγή προϊόντων και διαφόρων κινητών στοιχείων.

Στην Ευρώπη ειδικώς η έκταση της παραοικονομικής δραστηριότητας εκτιμάται στα €2,2 τρισεκατομμύρια για το 2010 ενώ το εύρος αυτής κυμαίνεται από 8% του Α.Ε.Π. έως και σε πλέον του 30% (Schneider, 2011)

Εικόνα 8, συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της παραοικονομίας και του μέσου αριθμού ηλεκτρονικών συναλλαγών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

3.3 Μετρώντας τη παραοικονομική δραστηριότητα

Προκειμένου να μετρηθεί η έκταση της παραοικονομίας χρησιμοποιούνται ερευνητικά τρεις κατεξοχήν ενότητες μεθόδων τις άμεσες, τις έμμεσες και τις νομισματικές, έχουσες όλες το σημείο διαφοροποίησης τους στο ίχνος της παραοικονομικής δραστηριότητας και πως αυτό ανιχνεύεται.

3.3.1 Άμεσες μέθοδοι

Με τις άμεσες μέθοδοι το υποκείμενο του ελέγχου / έρευνας τίθεται υπό επίβλεψη και παρακολουθήση ειδικώς σε ότι αφορά τα έσοδα – έξοδα του ενώ πληροφορίες συλλέγονται μέσω ειδικά σχεδιασμένων ερωτηματολογίων. Το υποκείμενο του ελέγχου ερευνάται ειδικώς σε ότι αφορά τις επιστροφές φόρου και κατά πόσο αυτό στηρίζεται σε πραγματικά δεδομένα προκειμένου από το σημείο αυτό να πιαστεί και ξετυλιχθεί το πιθανό νήμα της φοροκλοπής / δόλιας φοροαποφυγής. Με τις άμεσες μεθόδους είναι δυνατό να εξαχθούν συμπεράσματα σε ότι αφορά το φορολογικό φρόνημα και την πίστη κλάδων της οικονομίας ή κατηγοριών πολιτών – φορολογουμένων αλλά δεν είναι διόλου εύκολο να εντοπισθούν εισοδήματα τα οποία υποκρύπτονται και προέρχονται από παράνομες και ανήθικες οικονομικές δραστηριότητες εκτός και εάν αυτά είναι εξαιρετικά μεγάλα και προκαλούν πλήρως ασυνήθιστη συμπεριφορά. Επιπλέον δε οι άμεσες μέθοδοι απαιτούν την κινητοποίηση ανθρώπινων και υλικών πόρων τέτοιας έκτασης και έντασης, γεγονός όχι εύκολα επιτεύξιμο αλλά κυρίως διατηρήσιμο εφόσον κατακτηθεί.

Οι άμεσες μέθοδοι επιμερίζονται στις επισκοπήσεις και στους φορολογικούς ελέγχους.

3.3.1.1 Επισκοπήσεις πεδίου / Έρευνες

Αποτελούν διαδεδομένο μέσο συλλογής και συγκέντρωσης δεδομένων αναφορικά με τα επιμέρους συνιστώντα στοιχεία της ανεπίσημης οικονομικής δραστηριότητας τα οποία καθορίζουν το μέγεθος της, τους προσδιοριστικούς αυτής παράγοντες και την αλληλοσυσχέτιση της δραστηριότητας της επίσημης οικονομίας.

Οι επισκοπήσεις δύναται να έχουν τοπικό, εθνικό, περιφερειακό χαρακτήρα και περισσότερο οι διαθέσιμοι πόροι παρά η ίδια η περιοχή της διερεύνησης επηρεάζει το μέγεθος της διασποράς τους. Οι επισκοπήσεις πεδίου στοχεύουν στο να εντοπίσουν και εκτιμήσουν τις περιοχές της εργασιακής υπερεκμετάλλευσης, των ανεπαρκών σε ασφάλεια εργατικών περιβαλλόντων, τις αρνητικές διακρίσεις εξαιτίας του φύλου, του θρησκευματος, του σεξουαλικού προσανατολισμού, των πολιτικών πεποιθήσεων. Κάτι τέτοιο ειδικά σε χώρες των οποίων οι στατιστικές αρχές είναι είτε επί της ουσίας ανύπαρκτες, είτε καθ' ολοκληρίαν αναξιόπιστες αποτελούν οι έρευνες πεδίου το μόνο ικανό μέσο εντοπισμού και μέτρησης των προαναφερομένων, ειδικώς εφόσον παρέχουν στοιχεία δεκτικά σύγκρισης με άλλες έρευνες.

Οι επισκοπήσεις / έρευνες πεδίου δέχονται ισχυρή κριτική αναφορικά με την αποτελεσματικότητά τους μιας και εκτιμάται από τους ασκούντες αυτή, ότι η επιθυμία των ερωτώμενων να συνεργαστούν είναι αντιστρόφως ανάλογης της προσπάθειας τους να αποκρύψουν την παραοικονομική δραστηριότητά τους και τα προσπορισμένα απ' αυτή εισοδήματα, ενώ αποτελούν μία φωτογραφία της στιγμής δίχως την ικανότητα να εμφανίσουν την όποια διαχρονικά τάση (Schneider, 2002) Απέναντι στην κριτική αναπτύσσεται επιχειρηματολογία βάσει της οποίας η έμφυτη τάση των συμμετεχόντων στην έρευνα να αποκρύψουν λ.χ. εισοδήματα τους δεν είναι ικανή να αλλοιώσει πλήρως τις απαντήσεις και ότι σε έναν ικανοποιητικό βαθμό θα αποτυπωθούν κοντά στη πραγματικότητα απαντήσεις (William & Windebank, 2001).

3.3.2 Έμμεσες μέθοδοι

Αυτές βασίζονται σε ιδιαιτέρως αναλυτικές έρευνες πεδίου στις οποίες ζητείται από τα υποκείμενα του φόρου να δηλώσουν τόσο τα έσοδα τους όσο και τα έξοδα τους, όχι ως απόλυτα νούμερα αλλά ως πηγές τα μεν πρώτα και εκροές τα δεύτερα. Από εκεί και πέρα συγκρίνοντας τυχούσες αποκλίσεις μεταξύ των πρώτων και των δευτέρων είναι δυνατό να συναχθούν συμπεράσματα αναφορικά τόσο με την ύπαρξη, την καταγραφή και την εκτίμηση της έντασης της παραοικονομικής δραστηριότητας αλλά και του που το προϊόν αυτό καταλήγει εφόσον θεωρείται μάλλον ως ασφαλέστερο να εκτιμηθεί ότι καταλήγει

στην κατανάλωση και όχι στην αποταμίευση (Petersen,2003) Μολονότι οι έμμεσες μέθοδοι δύναται να οδηγήσουν σε συμπεράσματα και εκτιμήσεις αναφορικά με το θέμα, το ότι απαιτούν την απόλυτη ελικρίνεια των ερωτώμενων αλλά και το ότι είναι ιδιαίτερος κοστοβόρος (Cowell,1990) δεν τις καθιστά και ιδιαίτερος ελκυστικές

3.3.3 Νομισματικές μέθοδοι

Οι νομισματικές μέθοδοι μολονότι αποτελούν τις πλέον ευρέως χρησιμοποιούμενες και χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ευελιξία και ορθότητα σε ότι αφορά τα εξαγόμενα συμπεράσματα – παρατηρήσεις από τις προαναφερόμενες άμεσες και έμμεσες δεν στερούνται αδυναμιών, οι οποίες όμως στην προκειμένη περίπτωση σχετίζονται με τις ίδιες τις παραδοχές στις οποίες αυτές βασίζονται.

Στις νομισματικές μεθόδους η βασική παραδοχή είναι ότι το προϊόν της παραοικονομικής δραστηριότητας μετακινείται εκτός τραπεζικού συστήματος και πέρα από τις επιταγές, τις συναλλαγματικές και τις κάρτες, οι οποίες αφήνουν ίχνη με τη κίνηση τους. Επομένως εφόσον αυτό έχει πλήρως υλική μορφή μιας και οι οικονομικοί παράγοντες προτιμούν την υλική μορφή του χρήματος προκειμένου να μην αφήνουν ίχνη δυνάμενα να εντοπισθούν από τις αρχές.

Η προηγούμενη βασική παραδοχή εφαρμόζεται με τη σύγκριση της πραγματικής ζήτησης του χρήματος με αυτή η οποία θα έπρεπε να ήταν βάσει των δηλωθέντων εισοδημάτων και με το επίπεδο της γκρίζας οικονομίας μηδενικό. Εκτιμώντας ως εκ τούτου ότι η ζήτηση του χρήματος είναι πάντα ίδια με το να συγκριθεί αυτή με την όποια με την παραδοχή της μηδενικής παραοικονομίας τότε η διαπιστώθηκαν διαφορά δύναται να αποδοθεί στην τελευταία.

Για τη παραπάνω συνθήκη όμως είναι αναγκαίο να πληρούνται τέσσερεις προϋποθέσεις, (1) μόνο υλική μορφή χρήματος χρησιμοποιείται στην γκρίζα οικονομία, (2) κατά το έτος αναφοράς και σύγκρισης των εκτιμώμενο επίπεδο παραοικονομικής δραστηριότητας θα είναι μηδενικό, (3) η ταχύτητα της κυκλοφορίας του χρήματος είναι ακριβώς η ίδια τόσο στην γκρίζα όσο και στην

επίσημη οικονομία, (4) ότι η μόνη αιτία ύπαρξης παραοικονομικής δραστηριότητας είναι η υψηλή φορολογική επιβάρυνση.

Μολονότι οι παραδοχές είναι απαραίτητες προκειμένου να διαμορφωθεί ένα κοινό πλαίσιο κατά το μάλλον ή ήττον σταθερό και δυνάμενο να προσφέρει περιβάλλον συγκρίσιμων παρατηρήσεων θα πρέπει να μην διαφεύγει το ότι ούτε όλες οι παραοικονομικές δραστηριότητες προκαλούνται εξαιτίας του φορολογικού πλαισίου αλλά και εξαιτίας της έκνομης φύσης αυτών των ιδίων των δραστηριοτήτων και όπου όμως το ζητούμενο είναι η αποφυγή της φορολόγησης ακόμα και εφόσον αυτή είναι μικρή ρόλο σημαντικό διαδραματίζει η εκτίμηση του επιπέδου του ρίσκου το οποίο αναλαμβάνει ο πολίτης Cowell (1990), αλλά και το ότι μολονότι η υλική μορφή του χρήματος αποτελεί την πλέον προσφιλή για τους δραστηριοποιούμενους στην γκρίζα οικονομία, όλο το προϊόν αυτής δεν κινείται μόνο μέσω αυτής της μορφής⁸.

Επιπλέον δε η ταχύτητα κυκλοφορίας τους χρήματος δεν μπορεί να είναι απολύτως η ίδια μεταξύ των δύο «οικονομιών»

3.4 Μέτρα περιορισμού των επιπέδων παραοικονομικής δραστηριότητας

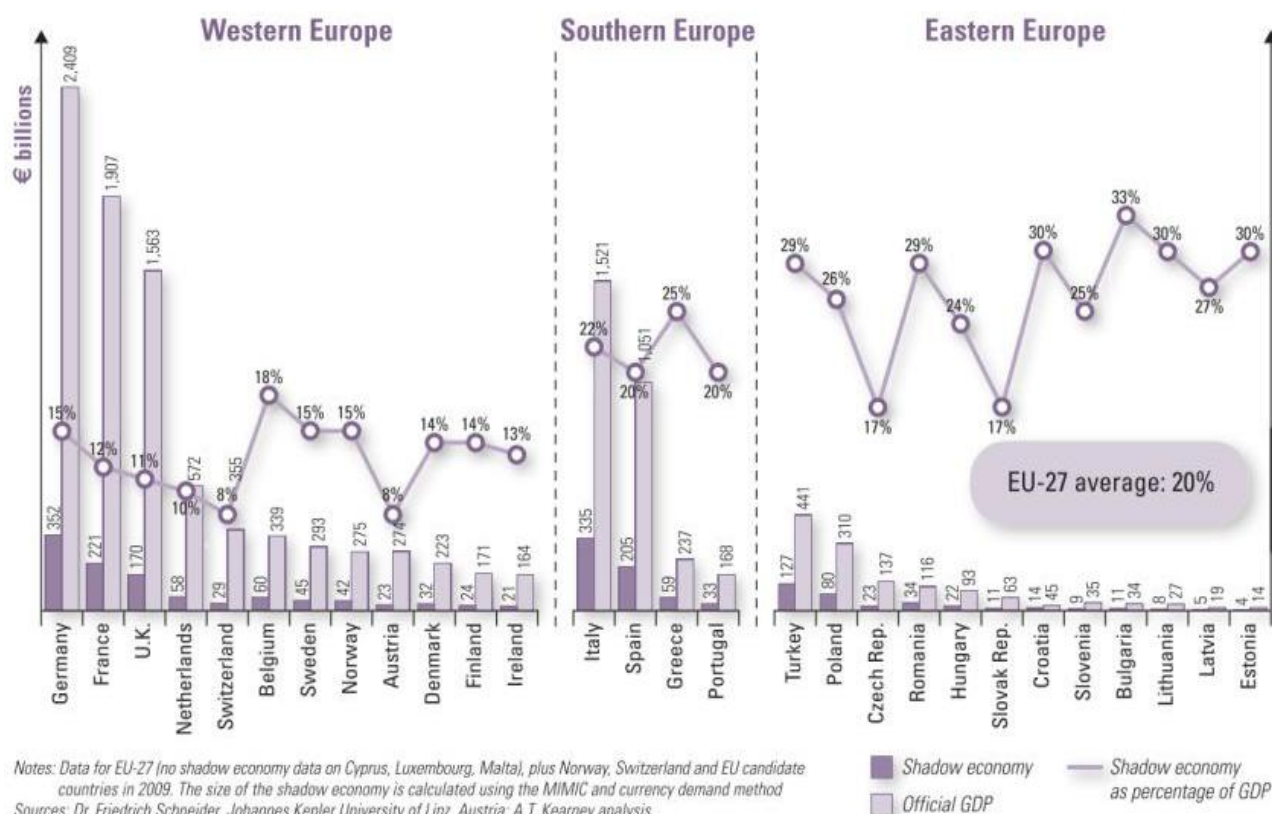
Στην ευρωπαϊκή περιοχή το επίπεδο της παραοικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με το επίπεδο του Α.Ε.Π. εκάστης χώρας ποικίλει από χώρα σε χώρα αλλά και από υποπεριοχή σε υποπεριοχή.

Η ανατολική Ευρώπη εμφανίζει τα υψηλότερα ποσοστά (Βουλγαρία, 33%, Εσθονία, 30%) αλλά καταγράφονται και χώρες όπως η Τσεχία και η Σλοβακία των οποίων το ποσοστό (17%) είναι χαμηλότερο και από το ανάλογο του Βελγίου, του οποίου το ποσοστό είναι το υψηλότερο στη δυτική Ευρώπη (18%)

Στην νότια Ευρώπη το ποσοστό κυμαίνεται από 20% έως 25% , με την Ελλάδα να καταγράφει το υψηλότερο.

⁸ Το 20% της παραοικονομικής δραστηριότητας στη Νορβηγία εκτιμήθηκε ως μη υλικής μορφής κατά τους Per Arne Tufte (1994) ενώ πάνω από το 35% για τη Δανία Mogensen et al. (1995)

Εικόνα 9, η παραοικονομία στην Ευρώπη

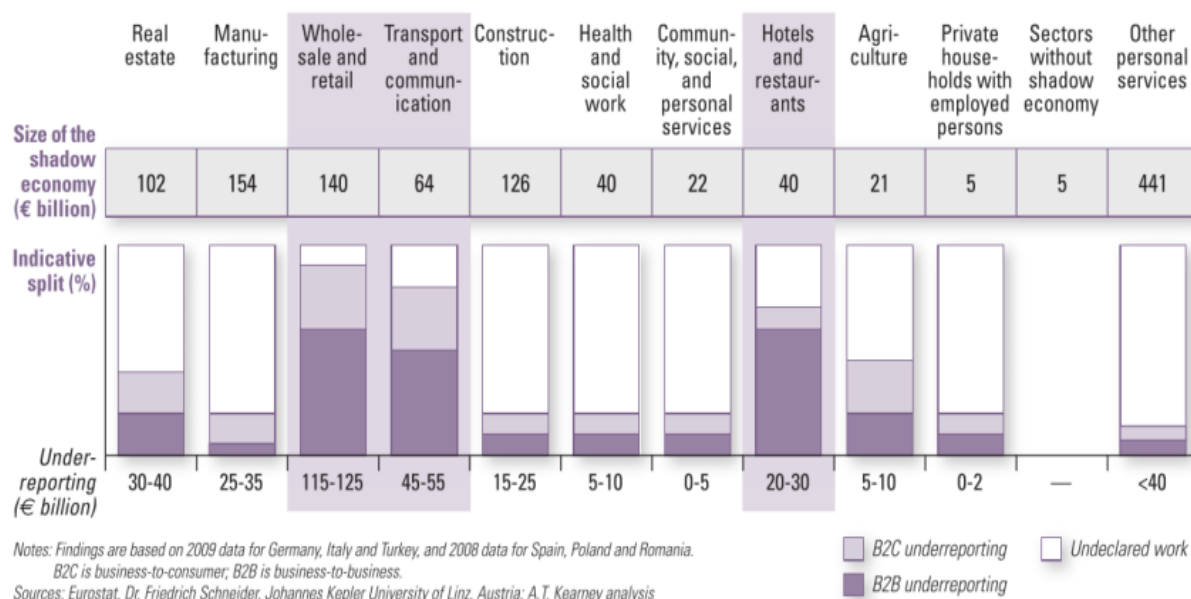
Πηγή: 16, Schneider (2010)

Η παραοικονομική δραστηριότητα επιδρά στο σύνολο των τομέων της οικονομίας με διαφορετική ένταση αλλά με ευδιάκριτο ίχνος. Αναλόγως τον τομέα της οικονομίας ο επιμερισμός μεταξύ των ενοτήτων B2B (business to business) B2C (business to customer) και αδήλωτης εργασίας διαφέρει αισθητά με το τη περιοχή των κατασκευών λ.χ. να χαρακτηρίζεται από εκτεταμένη συμμετοχή της αδήλωτης εργασίας στο παραοικονομικό μείγμα της σε αντίθεση με τη B2B ενότητα, σε αντίθεση με αυτήν των ξενοδοχείων και των εστιατορίων όπου είναι εξαιρετικά υψηλή η B2B συμμετοχή, ενώ στη χονδρική πώληση και στη λιανική είναι σημαντική η B2C μολονότι ακόμα και εκεί δεν είναι κυρίαρχη.

Σε κάθε όμως περιοχή καταγράφεται σημαντική συμμετοχή στο παραοικονομικό μείγμα της B2C περιοχής και οι τυχόντες έλεγχοι αυτής θα ήταν δυνατό να επηρεάσουν θετικά στη αποκλιμάκωση των υψηλών ποσοστών «γκρίζας» οικονομίας. Από δε ηθικής πλευράς είναι πιθανά εύλογο να εκτιμηθεί ότι η παραοικονομική δραστηριότητα στην οποία εμπλέκονται εμπορικές

επιχειρήσεις και καταναλωτές επιδρά ιδιαίτερος αρνητικά σε ότι αφορά την πειθαρχία των φορολογουμένων απέναντι στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Εικόνα 10, δομή της παραοικονομίας

Πηγή: 17, Schneider (2010)

- Αναμόρφωση φορολογικού συστήματος με στόχευση της ξεκάθαρη κατανόηση αυτού, τον περιορισμό των δεκτικών διαφορετικών προσεγγίσεων και εφαρμογών περιοχών: μείωση της κανονιστικής και φορολογικής επεκτασιμότητας (Schneider, Buehn and Montenegro, 2010)
- Αυστηρός έλεγχος της ανασφάλιστης εργασίας και περιορισμός της δυσλειτουργικής κανονικοποίησης μιας και αυτή ενθαρρύνει την παραοικονομική δραστηριότητα μολονότι η ίδια η εγγραφή κανονισμού προκαλεί αυτήν και όχι τόσο η έκταση του. (Johnson, Kaufmann, and Zoido-Lobaton, 1998b) Σε κρίσιμο επομένως σημείο αναδεικνύεται όχι τόσο η μείωση των κανονισμών αλλά η επιβολή αυτών από πλευράς της διοίκησης (Schneider, Buehn and Montenegro, 2010)
- Διασύνδεση των κρατικών βάσεων δεδομένων και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατικών δομών, προς διασταύρωση στοιχείων. Στη συγκεκριμένη περιοχή η αλληλεπίδραση του κράτους και δει των φορολογικών του οργάνων με το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι δυνατό να εμπλουτίσει το προφίλ ενός εκάστου φορολογουμένου φυσικού ή νομικού προσώπου.

- Επέκταση της χρήσης των ηλεκτρονικών μέσων συναλλαγών και εν γένει ο περιορισμός της κυκλοφορίας του φυσικού χρήματος μέσω υποκατάστασης αυτού από άλλα μέσα (Jensen and Woehlbier, 2012) Ακόμα και η αποκλειστική και κανονιστικά οριζόμενη χρήση καρτών αλλά και ηλεκτρονικών μέσων για την πραγματοποίηση συναλλαγών από ένα ορισμένο ποσό καταγράφεται ως εναλλακτική της πλήρους επιβολής της χρήσης των προαναφερομένων μέσων ή της εθελοντικής χρήσης αυτών με ρυθμούς και τρόπους αγοράς.
- Ξεκάθαρο και σαφές νομικό περιβάλλον και δικαιοσύνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Χαρτογράφηση των Πληρωμών

4.1 Σύγχρονη και ασύγχρονη ολοκλήρωση συναλλαγής

Ιστορικά η ανάγκη για πραγματοποίηση συναλλαγών εκπληρωνόταν μέσω της χρήσης των μετρητών. Στην αρχή η ίδια η αξία αποτελούσε σαφές αντίκρισμα της φέρουσας αξίας του νομίσματος λόγω του μετάλλου κατασκευής αυτού.

Η ανάγκη κάλυψης των πολεμικών επιλογών κρατών οδήγησε στη εισαγωγή του χαρτονομίσματος με αντίκρισμα τις περισσότερες των περιπτώσεων τις δημόσιες γαίες.

Η μεταπολεμική ανάπτυξη, η δυνατότητα των μικρο – μεσαιών αστικών στρωμάτων της Δυτικής Ευρώπης, των Η.Π.Α. και της νοτιοανατολικής Αυστραλασίας για τουρισμό κατέστησαν αναγκαία την εισαγωγή μέσω πληρωμών πιο ευέλικτων από το φυσικό χρήμα, όπως κυρίως τότε ήταν οι ταξιδιωτικές επιταγές και ακολούθως οι πιστωτικές κάρτες.

Κατά τη τρέχουσα χρονική περίοδο τα σημαντικότερα μέσα πληρωμών καταγράφονται ως ακολούθως στον πίνακα 1.

Τα μέσα κατηγοριοποιούνται σε τρεις ενότητες βάσει της διεθνούς ορολογίας Pay now, pay later, pay in advance μιας και το κύριο διακριτικό γνώρισμα αντίστιξης σχετίζεται όχι τόσο με το χρόνο πραγματοποίησης της συναλλαγής αλλά κυριότερα με τον χρόνο ολοκλήρωσης αυτής και πρόκλησης του οικονομικού αποτελέσματος. Στη περίπτωση των μετρητών λ.χ. η συναλλαγή πραγματοποιείται και ολοκληρώνεται στον ίδιο χρόνο μιας και τη στιγμή της πραγματοποίησης μεταφέρονται τα χρήματα από την κατοχή του αγοραστή σ' αυτήν του πωλητή. Αντιθέτως στη περίπτωση της συναλλαγής με χρήση πιστωτικής κάρτας, η μεν αγορά έχει ολοκληρωθεί σε χρόνο ενεστώτα αλλά η πληρωμή αυτής της αγοράς αφορά το μέλλον. Ο μεν έμπορος κατά την χρονική στιγμή της παράδοσης του εμπορεύματος ή της υπηρεσίας στον καταναλωτή, το μόνο το οποίο επί της ουσίας διαθέτει είναι την διαβεβαίωση της τράπεζας -

εκδότη της κάρτας ότι θα καλύψει την οφειλή. Στο ταχύτερο χρόνο, ο έμπορος θα πιστωθεί στον τραπεζικό τους λογαριασμό το ισόποσο της πώλησης την επομένη της συναλλαγής εργάσιμη ημέρα. Ο δε πελάτης – κάτοχος της κάρτας θα κληθεί να πληρώσει στην τράπεζα πλέον το ισόποσο της αγοράς του μετά από ικανό χρονικό διάστημα το οποίο κυμαίνεται σε χρόνο όχι μικρότερο των 20 ημερών όχι μεγαλύτερο των 50 ημερών.

Πίνακας 11, μέσα πληρωμών

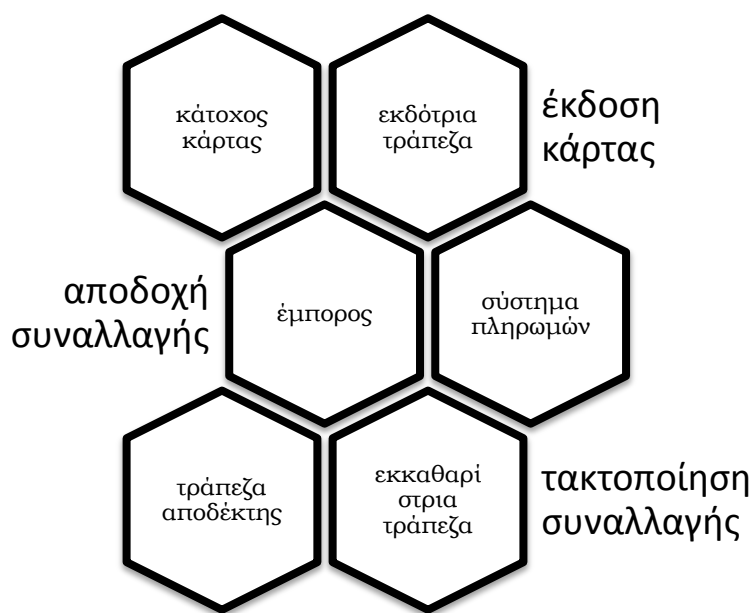
Χρόνος ολοκλήρωσης συναλλαγής	Μέσο πληρωμής	Περιγραφή
Σύγχρονος Pay now	Μειρητά	Η έγχαρτη ή νομισματική μορφή του χρήματος.
Σύγχρονος Pay now	Χρεωστική κάρτα	Μία κάρτα η οποία επιτρέπει στον κάτοχό της να πραγματοποιεί πληρωμές με απευθείας χρέωση του τραπεζικού του λογαριασμού.
Σύγχρονος Pay in advance	Προπληρωμένη κάρτα	
Ασύγχρονος Pay later	Πιστωτική κάρτα	Μία κάρτα η οποία επιτρέπει στον κάτοχό της να πραγματοποιεί πληρωμές με χρέωση του πιστωτικού υπολοίπου το οποίο του έχει παρασχεθεί από μία τράπεζα ή άλλο χρηματοδοτικό οργανισμό.
Ασύγχρονος Pay later	Επιταγή	Αξιόγραφο με το οποίο ο εκδότης του δεσμεύεται μέσω ενός πιστωτικού ιδρύματος να καταβάλλει ένα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό στον κομιστή / δικαιούχο της. Πρόκειται για μια εντολή πληρωμής προς μια τράπεζα με χρήματα τα οποία έχει ήδη θέσει στη διάθεση της ο εντολέας.
Ασύγχρονος Pay later	Συναλλαγματική	Νόμιμο έγγραφο με το οποίο δίδεται εντολή πληρωμής ορισμένου χρηματικού ποσού, σε ορισμένο τόπο και χρόνο και σε ορισμένο δικαιούχο.
Ασύγχρονος Pay later	Διατακτική	Έγγραφο που δίνει το δικαίωμα στον κάτοχό του να το ανταλλάξει με αγαθά ή υπηρεσίες.

Ασύγχρονος Pay later	Κάρτες επιχειρήσεων	Κάρτες οι οποίες εκδίδονται για αποκλειστική χρήση εντός των επιχειρήσεων αναφοράς. Οι επιχειρήσεις μέσω αυτών προσφέρουν στους πελάτες – κατόχους ειδικά εκπωτικά προνόμια, επιστροφές, προτεραιότητα στην απόλαυση υπηρεσιών ή και αγαθών.
Σύγχρονος Pay now	Πάγιες εντολές	Η εντολή προς Τράπεζα προκειμένου να επιτρέψει την πραγματοποίηση τακτικών πληρωμών με μεταφορά σε τραπεζικό λογαριασμό επιχειρήσεων.
Σύγχρονος Pay now	Ηλεκτρονική τραπεζική	Οι παρεχόμενες μέσω διαδικτύου τραπεζικές υπηρεσίες από τράπεζες και χρηματοδοτικού οργανισμού.
Σύγχρονος Pay now	Μεταφορά χρημάτων	Κεφάλαια τα οποία μεταφέρονται, ηλεκτρονικώς, μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών ή επιχειρήσεων με επιχειρήσεις και κατατίθενται σε τραπεζικούς λογαριασμούς.

4.2 Συστήματα Πληρωμών

Οι συναλλαγές με χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών εξυπηρετούνται με τη συμμετοχή παραγόντων απ' το σύνολο του οικονομικού συστήματος. Ειδικότερα χρειάζεται να αλληλεπιδράσουν οι κάτοχοι καρτών, οι εκδότες αυτών, τα συστήματα πληρωμών, οι εμπορικές επιχειρήσεις και οι εκκαθαρίστριες τράπεζες.

Εικόνα 11, συνιστώσα στοιχεία συναλλαγών

Σύστημα πληρωμών:

Τα συστήματα (ή σχήματα) πληρωμών, υποστηρίζουν την ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων σε όλο τον κόσμο. Τα συστήματα δεν εκδίδουν κάρτες, παρέχουν πίστη ή ρυθμίζουν τα των χρεώσεων των τελικών κατόχων καρτών (καρτούχων) αλλά αδειοδοτούν χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (κυρίως εμπορικές τράπεζες) προκειμένου αυτοί να εκδίδουν χρεωστικές / πιστωτικές / προπληρωμένες κάρτες διαβαθμισμένων προνομίων και χαρακτηριστικών φέρουσες τα λογότυπα των συστημάτων.

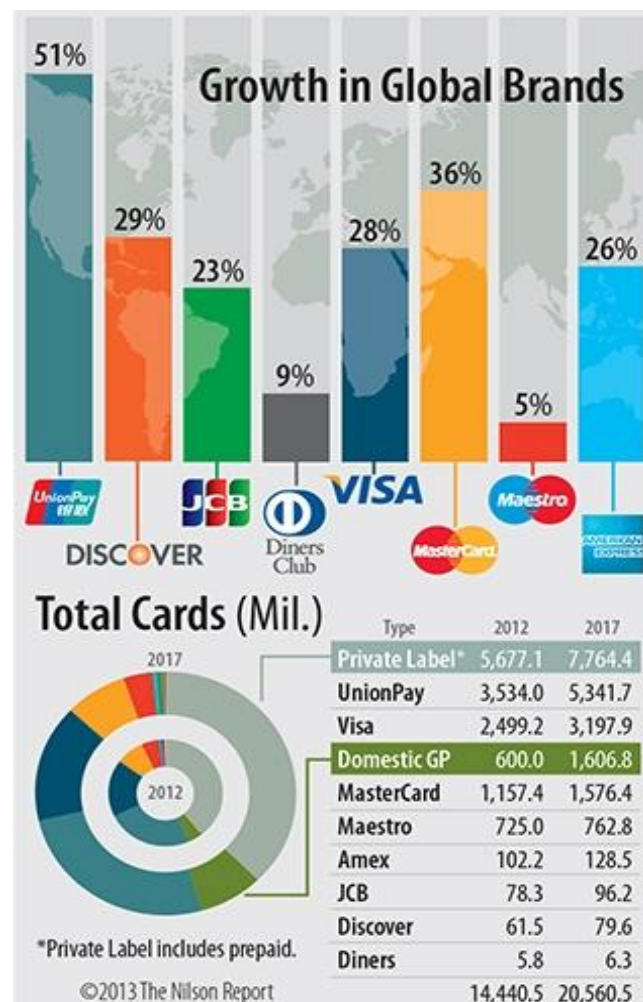
Τα σημαντικότερα συστήματα πληρωμών (με τη παγκόσμια ή ειδικώς ευρωπαϊκή τους διάσταση) είναι η Visa inc, MasterCard Worldwide, American Express Company, Diners Club International, Japan Credit Bureau (JCB), Union Pay International. Όλα πλην των Japan Credit Bureau και Union Pay International έχουν ως απαρχή τις Η.Π.Α. και διαθέτουν ισχυρή ευρωπαϊκή διάσταση.

Η ισχύς των δύο κυρίως δε Συστημάτων Πληρωμών Visa & MasterCard καταφαινεται και από το γεγονός η από κοινού προσπάθεια διαμόρφωσης διεθνών διαλειτουργικών προτύπων διασφάλισης την ποιότητας και την ακεραιότητας / ασφάλειας των καρτικών συναλλαγών οδήγησε στην διαμόρφωση των EMV προτύπων, τα οποία πλέον είναι ιδιαίτερος εδραιωμένα.

Η καθολική σχεδόν αποδοχή των προτύπων EMV δεν περιορίζεται μόνο από τα Σχήματα Πληρωμών τα οποία εκδίδουν κάρτες προς διεθνή χρήση (πέραν των VISA, MasterCard και από την American Express, JCB, Diners) αλλά και από περιφερειακά Σχήματα με σημαντική εγχωρία διάδοση και συμμετοχή στις συναλλαγές, όπως η RuPay (Ινδία), η ZKA (Γερμανία).

Η διάδοση των καρτών ως μέσων πληρωμών εμφανίζεται να κινείται ανοδικά με σαφείς τέτοιες προοπτικές για την επόμενη τριετία και έως το τέλος του 2017 με τη συμμετοχή και σχημάτων πλην των παραδοσιακών να εκτιμάται ως σημαντική.

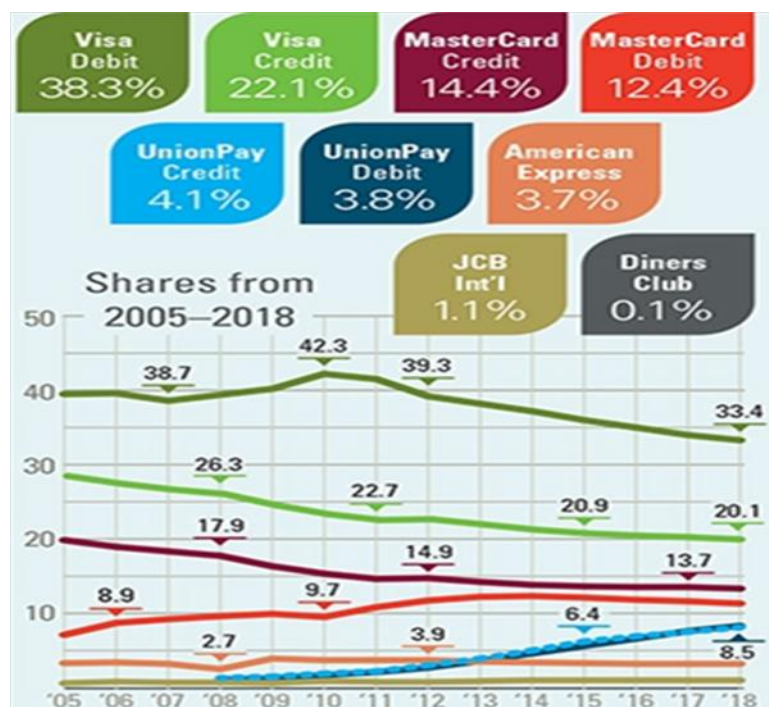
Εικόνα 12, ανάπτυξη των διεθνών σημάτων έως το 2017

Πηγή: 18, The Nilson Report, 2013

Και σε επίπεδο πλήθους πληρωμών με χρήση καρτών τα Συστήματα Πληρωμών εμφανίζονται σε ευμεγέθη επίπεδα, μολονότι καταγράφεται και σημαντική απόσταση μεταξύ των πρώτων και των επόμενων σε σειρά αν και αυτή η απόσταση μειώνεται από το 2008 και εφεξής.

Εικόνα 13, πληρωμές σε εμπορικές επιχειρήσεις ανά τύπο κάρτας , 2013

Πηγή: 19 The Nilson Report, 2014

4.3.1 Το κύκλωμα έγκρισης και εκκαθάρισης συναλλαγών

Προκειμένου να υποστηριχθούν οι πληρωμές με χρήση πιστωτικών / χρεωστικών / προπληρωμένων καρτών η αλληλεπίδραση των συνιστούντων στοιχείων των συναλλαγών αποτελεί προαπαιτούμενο καθώς και η εφαρμογή των προτύπων διασφάλισης της ακεραιότητας και αποτελεσματικότητας της συναλλαγής. Τα συστήματα πληρωμών διασφαλίζουν τόσο το τμήμα της συναλλαγής που εμπλέκει των καταναλωτή – κάτοχο κάρτας (το κύκλωμα της έγκρισης) όσο και αυτό που εμπλέκει τις δύο τράπεζες της σχέσης κατά κύριο λόγο, δηλαδή την τράπεζα εκδότη της κάρτας και την τράπεζα πάροχο του μέσου πληρωμής (το κύκλωμα της εκκαθάρισης)

Στο κύκλωμα έγκρισης η αλληλουχία των ενεργειών καταγράφεται ως ακολούθως:

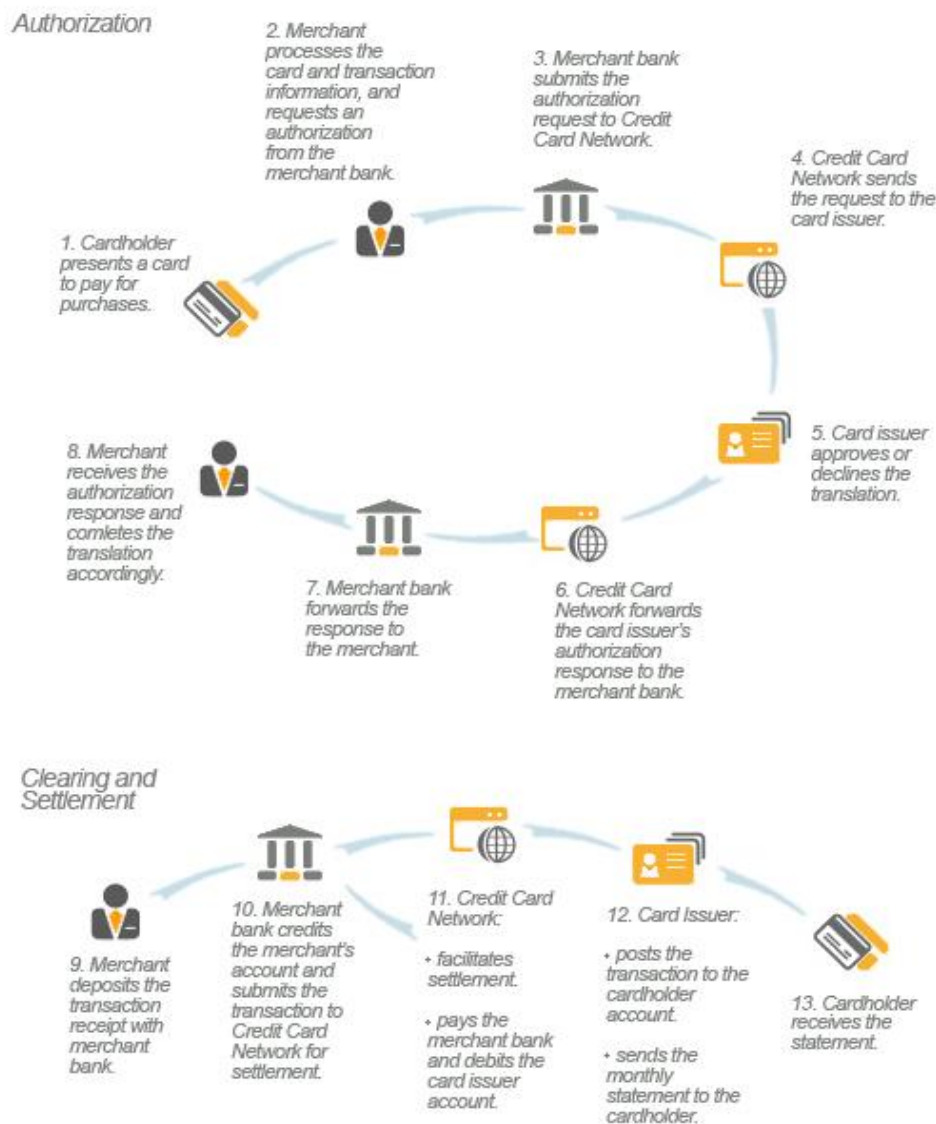
- Επιλογή κάρτας ως μέσου πληρωμής από τον καρτούχο
- Ο έμπορος «περνάει» την κάρτα από το τερματικό αποδοχής καρτών και τα στοιχεία της συναλλαγής αποστέλλονται στη τράπεζα πάροχο του τερματικού (Σημειώνεται ότι νέου τύπου κάρτες λ.χ. ανέπαφες αλλά και εφόσον δεν διαχειρίζεται το τερματικό έμπορος λ.χ. σταθμοί διοδίων, τότε η όλη διαδικασία πραγματοποιείται από τον καταναλωτή – κάτοχο κάρτας)
- Η τράπεζα - πάροχος του τερματικού προωθεί τη συναλλαγή στο σύστημα πληρωμών
- Το σύστημα πληρωμών προωθεί τη συναλλαγή στη τράπεζα - εκδότη της κάρτας. Ο εντοπισμός της τράπεζας πραγματοποιείται βάσει των 6 πρώτων ψηφίων της κάρτας, δηλωτικό στοιχείο προορισμού.
- Η τράπεζα – εκδότης της κάρτας ελέγχει το αίτημα και εγκρίνει ή απορρίπτει αυτό.
- Η τράπεζα – εκδότης γνωρίζει την απόφασή της στο σύστημα πληρωμών
- Το σύστημα πληρωμών προωθεί την απόφαση στην τράπεζα – πάροχο
- Η τράπεζα – πάροχος αποστέλλει την απάντηση στον έμπορο

Εκτιμώμενο χρόνος ολοκλήρωσης της ροής κυμαίνεται από 2”-3” έως 12”-15”

Στο κύκλωμα εκκαθάρισης η αλληλουχία των ενεργειών καταγράφεται ως ακολούθως:

- Η τράπεζα – παροχος αποστέλλει συγκεντρωτικό αρχείο πληρωμών στο σύστημα πληρωμών
- Το σύστημα πληρωμών εκκαθαρίζει τις συναλλαγές βάσει των συνολικών συγκεντρωτικών αρχείων
- Το σύστημα πληρωμών αποστέλλει αρχείο εκκαθάρισης στην τράπεζα – εκδότη.

Εικόνα 14, το κύκλωμα των εγκρίσεων και της εκκαθάρισης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Εισαγωγή στην έρευνα

5.1 Υπόβαθρο και τεκμηρίωση

Κατά τον Jonker (2005) και μεταξύ μετρητών, ηλεκτρονικού πορτοφολιού, χρεωστικών, πιστωτικών καρτών το μέσο πληρωμών το οποίο εκτιμάται ως ευκολότερο στη χρήση, στην ασφάλεια και την ταχύτητα είναι αυτό των χρεωστικών καρτών. Τα μετρητά καταγράφονται ως ολικότερα φιλικά σε σχέση με τις χρεωστικές κάρτες μολονότι οι καταναλωτές χρησιμοποιούν τα μετρητά περισσότερο και συχνότερα. Καταγράφεται επιπλέον ότι εφόσον γινόταν γνωστό στους καταναλωτές το κοινωνικό κόστος των πληρωμών τότε οι επιλογές τους αναφορικά με τα μέσα πληρωμών θα διαμορφώνονταν αναλόγως.

Σύμφωνα με τους Ching and Hayashi (2008) η επιλογή μέσου πληρωμής από τους καταναλωτές συσχετίζεται με την επιβράβευση την οποία παρέχουν (ή δύναται να παρέχουν) οι κάρτες. Ειδικότερα οι καταναλωτές κάτοχοι πιστωτικής κάρτας με πρόγραμμα επιβράβευσης συναλλαγών, χρησιμοποιούν αυτή συχνότερα από άλλες δίχως προγράμματα επιβράβευσης (Loyalty program). Εφόσον ο καταναλωτής κατέχει τόσο χρεωστική όσο και πιστωτική κάρτα με πρόγραμμα επιβράβευσης τείνει να χρησιμοποιεί την πρώτη συχνότερα σε σχέση με την δεύτερη. Επιπλέον καταγράφεται και πιθανή διαφοροποίηση αναφορικά με την πληρωμή εντός καταστήματος, την μεταφορά μέσω λογαριασμού ή μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου

Κατά τους Bounie and Francois (2006) καταγράφεται σχέση μεταξύ της επιλογής του μέσου πληρωμών και των τύπων αγαθών και υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τους Arango and Taylor (2009) η ευκολία και η άνεση είναι ιδιαίτερως σημαντική για όλα τα μέσα πληρωμών και ειδικώς για τα μετρητά. Το ρίσκο και ο κίνδυνος επιδρά σημαντικά επί της επιλογής των μετρητών ως μέσου πληρωμής με την απομάκρυνση από αυτά σε όφελος των χρεωστικών και πιστωτικών καρτών, καταδεικνύοντας ότι το εκτιμώμενο ρίσκο, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από τους καταναλωτές – πολίτες επιδρά στην επιλογή μέσου.

Στα δημογραφικά γνωρίσματα καταγράφονται οι με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης καταναλωτές καθώς και οι νέοι καθώς και οι μεγαλύτερο εισόδημα να επιλέγουν τις κάρτες ως μέσο πληρωμών. Παρόλαυτα η σταθερότητα της χρήσης των μετρητών εντοπίζεται και καταγράφεται ως καλύτερα εμπεδωμένης σε σχέση μ' αυτήν των καρτών.

Κατά τους Schuh and Stavins, 2011, τα χαρακτηριστικά των πληρωμών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο της συμπεριφορά των καταναλωτών καθώς ειδικώς σ' ότι σχετίζεται με την οικονομική λειτουργία αυτών, για την διατήρηση ιστορικού συναλλαγών, το παρεχόμενο επίπεδο ασφάλειας. Διαπιστώθηκε ότι οι μεγαλύτερη σ' ηλικία καταναλωτές είναι λιγότερο δεκτικοί στη χρήση χρεωστικών καρτών σε σχέση με τους νεώτερους, ενώ οι τελευταίοι δεν προτιμούν τις διαμεσολαβημένες μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής πληρωμές μέσω τραπεζικού. Οι υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου εμφανίζονται και χρήστες πιστωτικών καρτών καθώς και αυτοί με υψηλότερο εισόδημα. Για τη μελέτη χρησιμοποιήθηκαν τα δεδομένα έρευνας για τις προτιμήσεις των μέσων πληρωμών των καταναλωτών για το έτος 2008.

Σύμφωνα με τους Callado *et al* (2010) , η επιλογή μέσου πληρωμής από πλευράς καταναλωτή εξαρτάται από παραμέτρους όπως είναι το κόστος εκάστης μεθόδου πληρωμής, τον ρυθμό μεγέθυνσης του Α.Ε.Π. την τεχνολογική εξέλιξη και τα επιτόκια. Βάσει των προαναφερθέντων δύναται να αιτιολογήσουν το γιατί χώρες με ίδιες εναλλακτικές επιλογών αναφορικά με τις μεθόδους πληρωμών, κυριαρχούνται από διαφορετικές τελικές εφαρμογές. Η εισαγωγή της καινοτομίας και η ευρεία εμπέδωση των τεχνολογικών εξελίξεων στο χώρο των πληρωμών οδηγεί στην αποϋλοποίηση αυτών με την μετακίνηση από παραδοσιακά μέσα όπως τα μετρητά και τις επιταγές στις ηλεκτρονικές πληρωμές ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την τάση μετασχηματισμού της οικονομίας της χώρας.

Πίνακας 12, συγκεντρωτικός πίνακας αναφορών

Χαρακτηριστικά πληρωμών	Αναφορές	Σημαντικά σημεία	Χώρα	Ποσοτική ανάλυση / βιβλιογραφική επισκόπηση
Κόστος	Humphrey <i>et al.</i> (2001)	Το κοινωνικό κόστος του χρήματος είναι μικρότερο στην περίπτωση των ηλεκτρονικών μέσων		Βιβλιογραφική επισκόπηση
Ταχύτητα συναλλαγής	- Borzekowski, <i>et al.</i> (2008), - Ching and Hayashi(2008), - Jonker, N. (2005)	Η ταχύτητα διαδραματίζει ρόλο στην επιλογή του μέσου των πληρωμών από πλευράς καταναλωτών	- Η.Π.Α. - Κάτω Χώρες	- Ποσοτική ανάλυση βάσει έρευνας της Αμερικανικής Ένωσης Τραπεζών και της Dove Consulting (2005-2006). - Ποσοτική ανάλυση βάσει έρευνας (2003-4) της κεντρικής Τράπεζας των Κάτω Χωρών. Ειδικώς για το κόστος των pos (ηλεκτρονικών τερματικών αποδοχής καρτών ακολουθήθηκε το παραδοτέο των (Brits & Winder, 2005)
Έλεγχος εξόδων	Fusaro (2008)	Οι καταναλωτές χρησιμοποιούν χρεωστικές κάρτες προκειμένου να αποφύγουν τραπεζικές επιβαρύνσεις καθώς και πραγματοποίηση συναλλαγών πέραν των ικανών να εξυπηρετήσουν, οικονομικών τους, επιπέδων.	Η.Π.Α.	Μοντέλο εκτίμησης της μεγέθυνσης της χρήσης χρεωστικών καρτών
Καταγραφή εξόδων	Schuh and Stavins (2011)	Η δυνατότητα καταγραφής των εξόδων διαδραματίζει ρόλο στη επιλογή του μέσου	Η.Π.Α.	Ποσοτική ανάλυση βάσει της έρευνας καταναλωτικών

	πληρωμών			επιλογών μέσων πληρωμών του 2008 της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Βοστώνης
Φορολογική ηθική / παραοικονομία	AT Kearney and Schneider (2011)	Καταγράφεται συσχέτιση μεταξύ της χρήσης των μετρητών σε μια οικονομία με το μέγεθος της παραοικονομικής δραστηριότητας.		Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Αποδοχή	Dutta and Weale (2001)	Το επίπεδο αποδοχής του μέσου από πλευράς εμπόρων αναδιαμορφώνει την επιλογή του μέσου από πλευράς καταναλωτών και ειδικώς σ' ότι αφορά την επιλογή των μετρητών.	Η.Β	Μοντέλο εκτίμησης της κατανάλωσης και των μέσων πληρωμών βάσει δεδομένων περιόδου 1977-1998
Επιβράβευση	Ching and Hayashi (2008)	Η επιβράβευση κατέχει σημαντικό ρόλο στην επιλογή του μέσου πληρωμών.	Η.Π.Α.	Ποσοτική ανάλυση βάσει έρευνας της Αμερικανικής Ένωσης Τραπεζών και της Dove Consulting (2005-2006).
Ασφάλεια / ρίσκο	Arango and Taylor. (2009), Jonker, N. (2005)	Οι χρεωστικές / πιστωτικές κάρτες ως μέσα πληρωμής εμφανίζονται να επηρεάζονται από το ρίσκο της συναλλαγής.	Καναδάς	Ποσοτική ανάλυση βάσει έρευνας της Τραπέζης του Καναδά του 2004
	Kahn, <i>et al.</i> (2005)	Καταγράφεται επιφυλακτικότητα απέναντι στη χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών κυρίως σ' ότι σχετίζεται με την διαχείριση των παρανόμως πραγματοποιηθέντων συναλλαγών σε περίπτωση κλοπής των καρτών.		Βιβλιογραφική επισκόπηση
Ασφάλεια προσωπικά δεδομένα /	Schuh and Stavins (2011)	Η ασφάλεια και η ιδιωτικότητα εμφανίζονται ισχυρώς συσχετιζόμενες με την επιλογή μέσου με αποτέλεσμα την υποκατάστασή τους από ενιαίο συντελεστή ασφάλειας.	Η.Π.Α.	Ποσοτική ανάλυση βάσει της έρευνας καταναλωτικών επιλογών μέσων πληρωμών του 2008 της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Βοστώνης

Διαθεσιμότητα μέσων	Markose and Loke (2003)	Η διαθεσιμότητα τερματικών αποδοχής σχετίζεται με την αύξηση της χρήσης καρτών σε αντικατάσταση αυτής των μετρητών.		Βιβλιογραφική επισκόπηση και ανάπτυξη ενός Nash game με σημείο ισορροπίας της συνύπαρξη μετρητών και καρτών την διαθεσιμότητα των μηχανημάτων αποδοχής και ενός ποσοστού ταμειακών διαθεσίμων για τη χρηματοδότηση των δαπανών
Εισόδημα	Ireland (1994a)	Η αύξηση του εισοδήματος σχετίζεται με περιορισμό της χρήσης των μετρητών.		
Τεχνολογία	Callado et al (2010)	Η τεχνολογική εξέλιξη προσδιορίζει και την επιλογή του μέσου πληρωμών	Νορβηγία / Η.Π.Α.	Ποσοτική ανάλυση βάσει στοιχείων περιόδου 1991 – 2007
Ηλικία καταναλωτών	Schuh and Stavins (2011)	οι μεγαλύτεροι σ' ηλικία καταναλωτές είναι λιγότερο δεκτικοί στη χρήση χρεωστικών καρτών σε σχέση με τους νεότερους, ενώ οι τελευταίοι δεν προτιμούν τις διαμεσολαβημένες μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής πληρωμές μέσω τραπεζικού	Η.Π.Α.	Ποσοτική ανάλυση βάσει της έρευνας καταναλωτικών επιλογών μέσων πληρωμών του 2008 της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Βοστώνης
Μορφωτικό επίπεδο	Schuh and Stavins (2011)	Οι υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου εμφανίζονται και χρήστες πιστωτικών καρτών καθώς και αυτοί με υψηλότερο εισόδημα	Η.Π.Α.	Ποσοτική ανάλυση βάσει της έρευνας καταναλωτικών επιλογών μέσων πληρωμών του 2008 της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Βοστώνης
Τύποι αγαθών	Bounie and François. (2006)	καταγράφεται σχέση μεταξύ της επιλογής του μέσου πληρωμών και των τύπων αγαθών και υπηρεσιών	Γαλλία	Ποσοτική ανάλυση βάσει έρευνας (2005)

5.2 Μεθοδολογία έρευνας

5.2.1 Μεθοδολογία συλλογής δεδομένων

Η έρευνα διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα 11/6/2014 με 11/7/2014. Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε 34 ερωτήσεις και προκειμένου να περιορισθεί κατά το δυνατόν περισσότερο η έμμεση κατεύθυνση των καταναλωτών στην επιλογή συγκεκριμένων απαντήσεων δόθηκε δυνατότητα καταχώρησης εξατομικευμένων απαντήσεων. Εξαιρέση στο προηγούμενο αποτέλεσαν ερωτήσεις στοχεύουσες στην ανάδειξη συγκεκριμένων σημείων αντίθεσης μεταξύ της προτίμησης των μετρητών ως μέσο πληρωμής και των πιστωτικών / χρεωστικών καρτών και ηλεκτρονικής τραπεζικής.

5.2.2 Επιλογή δείγματος

Το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε από 405 φυσικά πρόσωπα On line μέσω google docs λειτουργικότητας.

Πιθανά σημεία τα οποία δυνητικά θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ζήτημα κατανόησης από πλευράς του δείγματος ελέχθησαν με πιλοτική λειτουργία του ερωτηματολογίου κατά το διάστημα 8/6/2014 έως 10/6/2014 με τη συμμετοχή 11 φυσικών προσώπων.

Τα αποτελέσματα της πιλοτικής λειτουργίας δεν ελέχθησαν και διεγράφησαν προ της 11/6/2014.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Περιγραφή του δείγματος

5.3 Βασικά χαρακτηριστικά δείγματος

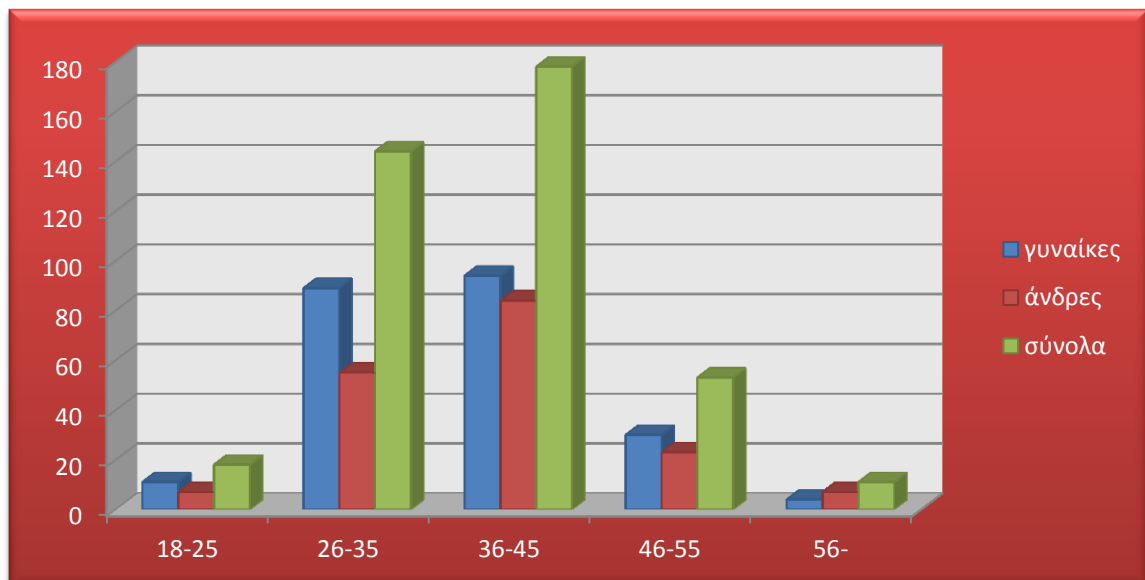
5.3.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

5.3.1.1 Φύλο και ηλικία

Σε σύνολο 405 ερωτώμενων 228 (56%) είναι γυναίκες και 177 (44%) άνδρες.

Η ηλικία κατηγοριοποιήθηκε σε 5 κατηγορίες βάσει οικονομικών και κοινωνικών δεδομένων (18-25, 4%), (26-35, 36%), (36-45, 44%), (46-55, 13%) και (56-, 3%)

Εικόνα 15, φύλο και ηλικία

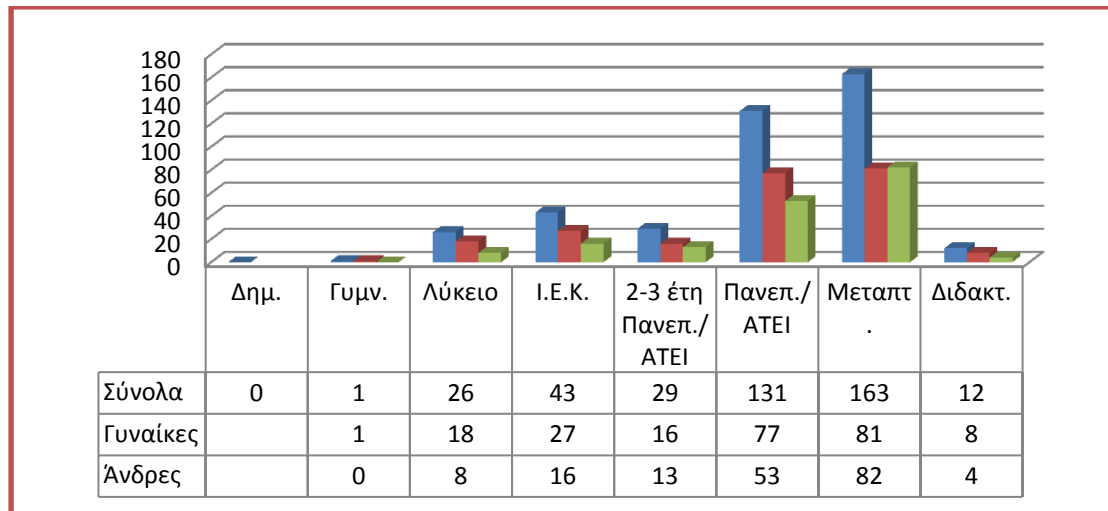
Γράφημα 1, κατανομή συχνοτήτων κατά φύλο, ηλικία και συνολικά

ηλικίες	V / %	γυναίκες	άνδρες	σύνολα
18-25	V	11	7	18
	%	2,72	1,73	4,46
26-35	V	89	55	144
	%	22,03	13,61	35,64
36-45	V	94	84	178
	%	23,27	20,79	44,06
46-55	V	30	23	53
	%	7,43	5,69	13,12
56-	V	4	7	11
	%	0,99	1,73	2,72
ΣΥΝΟΛΑ	V	228	176	404
	%	56,44	43,56	100,00

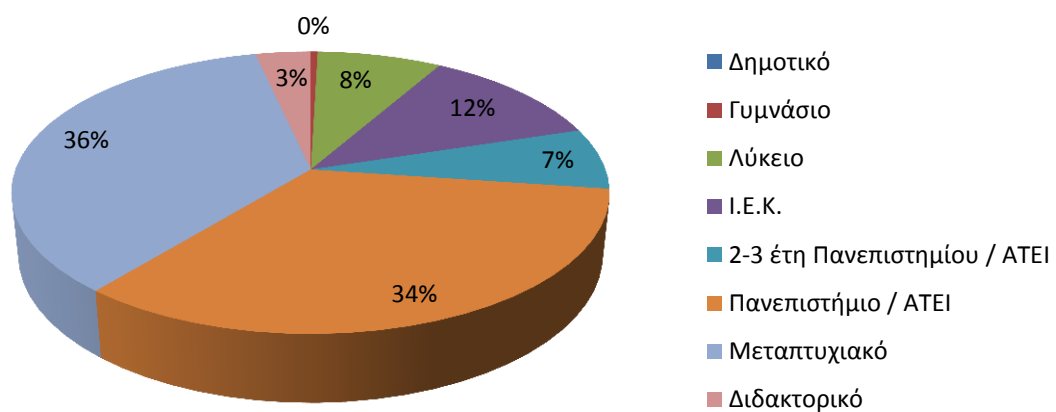
5.3.1.2 Μορφωτικό επίπεδο

Το μορφωτικό επίπεδο κατηγοριοποιήθηκε σε 7 κατηγορίες από το χαμηλότερο '0' Δημοτικό έως '7' διδακτορικό. Στο επίπεδο του Δημοτικού δεν καταγράφηκαν απαντήσεις ενώ και σ' αυτό του Γυμνασίου είναι κάτω του 1%. 6% είναι στη κατηγορία του λυκείου, 11% στους Ι.Ε.Κ., 7% στα πρώτα έτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, 32% στη κατηγορία του Πανεπιστημίου, 40% κατέχει Μεταπτυχιακό και 3% Διδακτορικό

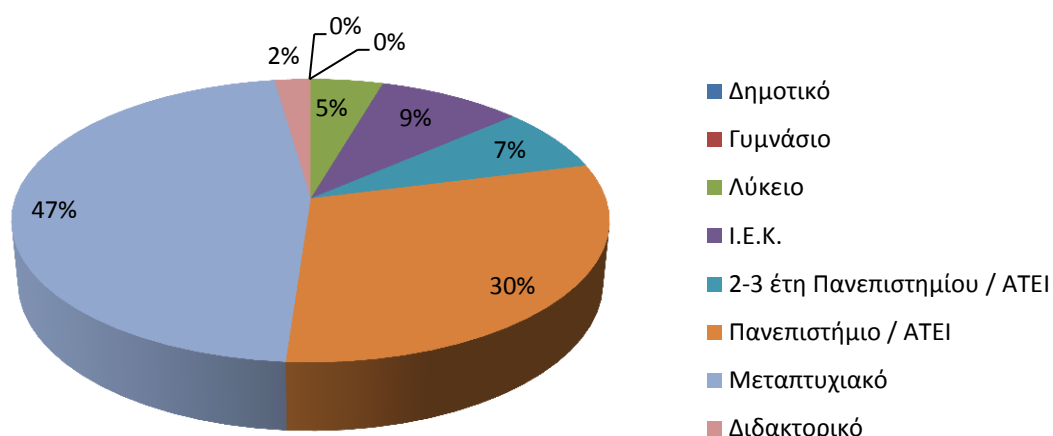
Εικόνα 16, μορφωτικό επίπεδο

Εικόνα 17, μορφωτικό επίπεδο γυναικών

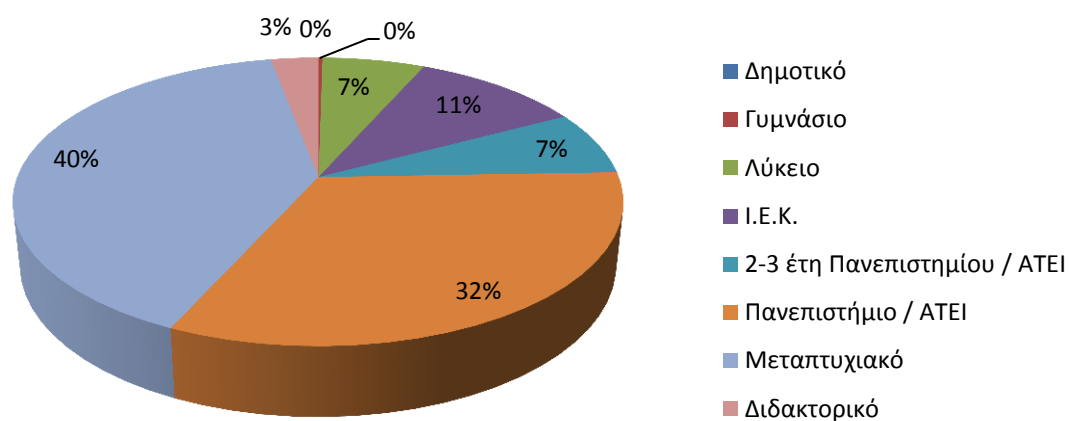

Εικόνα 18, μορφωτικό επίπεδο ανδρών

Από τις επιμέρους κατανομές ανά μορφωτικό επίπεδο γυναικών / ανδρών παρατηρείται ότι η συμμετοχή ανδρών στο επίπεδο «μεταπτυχιακό» είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των γυναικών, ενώ η συμμετοχή γυναικών σε χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης «λύκειο», «Ι.Ε.Κ.» είναι αισθητά μεγαλύτερη.

Εικόνα 19, μορφωτικό επίπεδο στο σύνολο

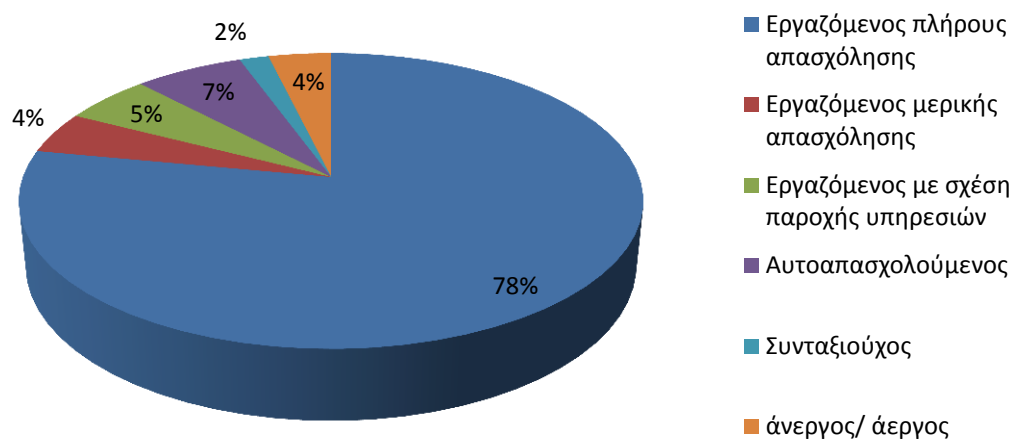

5.3.2 Οικονομικά χαρακτηριστικά

5.3.2.1 Επαγγελματική κατάσταση

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να προσδιορίσουν την επαγγελματική τους θέση από μία λίστα 5 προεπιλεγμένων περιγραφών και μίας ανοιχτής. Η πλειοψηφία αυτών αυτοπροσδιορίσθηκε ως «εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης» ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι καταγράφηκαν ως η αμέσως επόμενη κατηγορία.

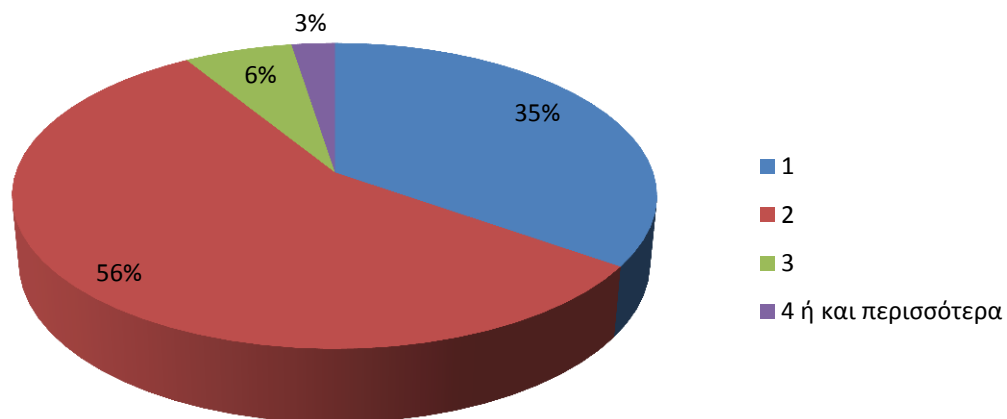
Πίνακας 13, επαγγελματική κατάσταση

5.3.2.2 Αριθμός εργαζομένων μελών ανά κατοικία

Στο 56% των οικογενειών εργάζονται 2 ενήλικα μέλη, τα οποία και διαμένουν στη ίδια οικία ενώ στο 35% 1. Περισσότερα των 2 ενηλίκων μελών εργάζονται σε μικρό ποσοστό το οποίο συναθροιστικά φθάνει στο 9%.

Εικόνα 20, αριθμός εργαζομένων ανά κατοικία

5.3.2.3 Οικογενειακό εισόδημα

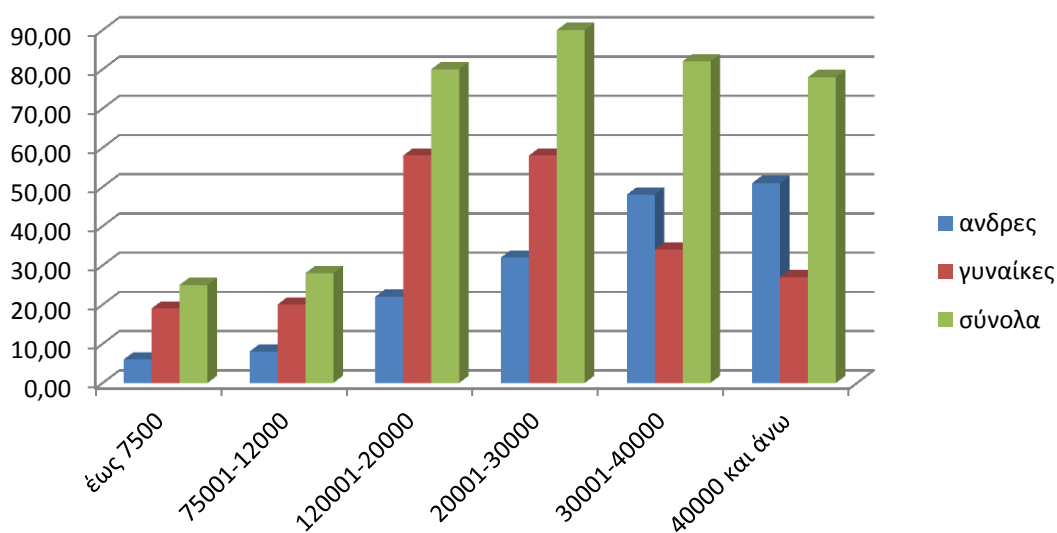
Σύμφωνα με τον πίνακα.. το 6,5% των προσώπων αναφοράς δήλωσαν πως έχουν εισόδημα μικρότερο των 7.500€. Το 1,6% είναι άνδρες και το 5% γυναίκες. Το 7,3% δήλωσαν εισόδημα μεταξύ 7.501€ και 12.000. Το 2,1 % είναι άνδρες και το 5,2% γυναίκες. Το 20,9% δήλωσαν εισόδημα μεταξύ 12.001€ και 20.000€ με τους άνδρες στο 5,7% και τις γυναίκες στο 15,1%. Το 23,5% δήλωσαν εισόδημα μεταξύ 20.001€ και 30.000€ με τους άνδρες στο 8,4% και τις γυναίκες στο 15,1%. Το 21,4% δήλωσαν εισόδημα μεταξύ 30.001 και 40.000 με τους άνδρες στο 12,5% και τις γυναίκες στο 8,9%. Το 20,4% δήλωσαν εισόδημα μεγαλύτερο των 40.001, το 13,3% άνδρες και το 7% γυναίκες.

Γράφημα 2, κατανομή συχνοτήτων καθαρού οικογενειακού εισοδήματος κατά φύλο και συνολικά

κατώτερο όριο	ανώτερο όριο	V / %	άνδρες	γυναίκες	σύνολα
0	7500	V	6	19	25
		%	1,6	5,0	6,5
7501	12000	V	8	20	28
		%	2,1	5,2	7,3
12001	20000	V	22	58	80
		%	5,7	15,1	20,9
20001	30000	V	32	58	90
		%	8,4	15,1	23,5
30001	40000	V	48	34	82
		%	12,5	8,9	21,4
40001		V	51	27	78
		%	13,3	7,0	20,4
ΣΥΝΟΛΑ		V	167	216	383
		%	43,6	56,4	100

Από τα παραπάνω καταγράφεται μεγαλύτερη συμμετοχή γυναικών στις χαμηλότερες εισοδηματικές κατηγορίες οικογενειακών εισοδημάτων (από 30.000€ και κάτω) ενώ των ανδρών στις μεγαλύτερες (από 30.001€ και άνω)

Πίνακας 14, συγκεντρωτικός πίνακας οικογενειακού εισοδήματος

5.3.2.4 Κατοχή μέσων πληρωμών

Αναφορικά με την κατοχή μέσων πληρωμών μεταξύ των δύο φύλων δεν παρατηρούνται μεγάλες αποκλίσεις και μάλλον καταγράφεται ισορροπία σ' ότι αφορά το ζήτημα αυτό.

Γράφημα 3, κατανομή συχνοτήτων για την κατοχή μέσου πληρωμής κατά φύλο και συνολικά

κατοχή μέσου πληρωμής	V/%	άνδρες	γυναίκες	σύνολα
πιστωτική κάρτα	V	136	150	286
	%	10,99	12,12	23,10
χρεωστική κάρτα	V	134	158	292
	%	10,82	12,76	23,59
τραπεζικός λογ.	V	166	214	380
	%	13,41	17,29	30,69
ηλεκτρ.τραπεζική	V	127	130	257
	%	10,26	10,50	20,76
μπλοκ επιταγών	V	16	7	23
	%	1,29	0,57	1,86
ΣΥΝΟΛΑ	V	579	659	1238
	%	46,77	53,23	100

5.3.3 Καταναλωτική συμπεριφορά

5.3.3.1 Επιλογή μέσου πληρωμής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα

Καταγράφεται μία σχετικά μεγαλύτερη προτίμηση των γυναικών σε μέσα όπως μετρητά και χρεωστική κάρτα ενώ σ'όλα πλην πιστωτικής κάρτας και ηλεκτρονικής τραπεζικής το ποσοστό προτίμησης είναι μεγαλύτερο απ' αυτό των ανδρών. Οι άνδρες προτιμούν περισσότερο απ' τις γυναίκες τις πιστωτικές κάρτες.

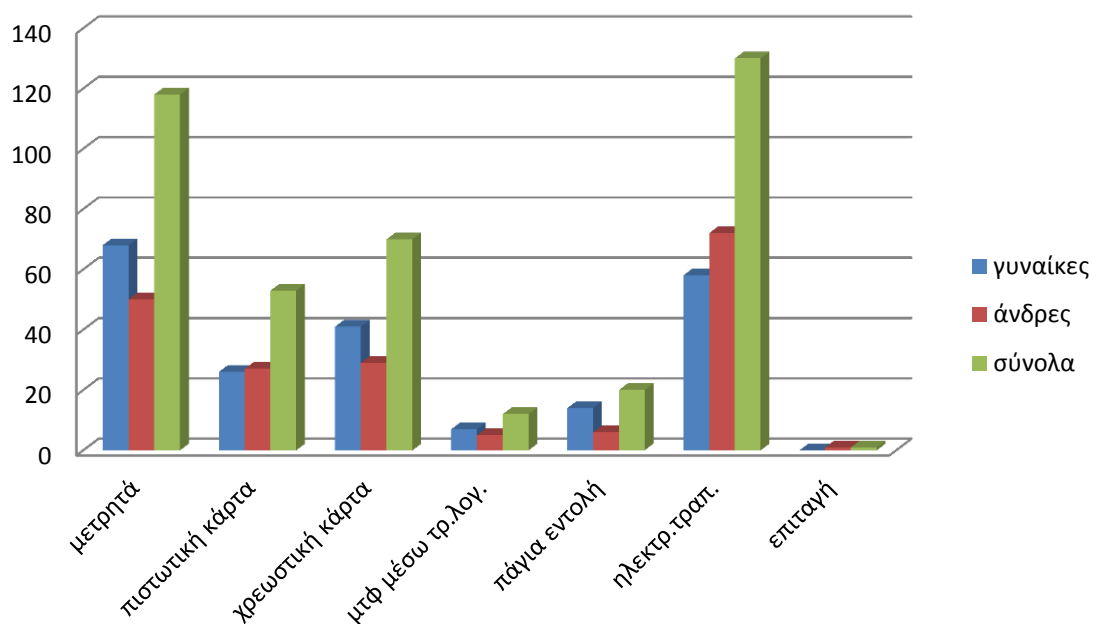
Γράφημα 4, κατανομή συχνοτήτων για την επιλογή μέσου πληρωμής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα κατά φύλο και συνολικά

Μέσο πληρωμής	V / %	άνδρες	γυναίκες	σύνολα
μετρητά	V	143	183	326
	%	12,32	15,76	28,08
χρεωστική κάρτα	V	70	94	164
	%	6,03	8,10	14,13
πιστωτική κάρτα	V	94	79	173
	%	8,10	6,80	14,90
ηλεκτρ.τραπεζική	V	124	123	247
	%	10,68	10,59	21,27
πάγια εντολή	V	50	52	102
	%	4,31	4,48	8,79
μεταφορά με τρ. Λογ.	V	72	77	149
	%	6,20	6,63	12,83
ΣΥΝΟΛΑ	V	553	608	1161
	%	47,63	52,37	100

5.3.3.2 Επιλογή μέσου και αποκλειστικότητα

Στην απάντηση του ερωτήματος για το προτιμητέο μέσο πληρωμών εφόσον ένα μόνο θα ήταν διαθέσιμο, οι γυναίκες εμφανίζεται να επιλέγουν τα μετρητά και τις χρεωστικές κάρτες περισσότερο από τους άνδρες. Οι άνδρες οριακά επιλέγουν τις πιστωτικές κάρτες και την ηλεκτρονική τραπεζική.

Εικόνα 21, επιλογή μέσου πληρωμής και αποκλειστικότητα

Τόσο η επιλογή των μετρητών όσο και αυτή της χρεωστικής κάρτας μολονότι η δεύτερη επιλογή αποτελεί μία εξ' όσων αποτελούν εναλλακτικές των πρώτων, χαρακτηρίζονται από την απευθείας διάθεση χρημάτων για την πραγματοποίηση της συναλλαγής σε αντίθεση με τις πιστωτικές λ.χ. όπου το κυρίαρχο στοιχείο είναι αυτό της πίστωσης και της μεταχρονολόγησης της πληρωμής.

Γράφημα 5, κατανομή συχνοτήτων για την κατ' αποκλειστικότητα χρήση μέσου πληρωμής κατά φύλο και συνολικά

μέσο πληρωμής	V / %	γυναίκες	άνδρες	σύνολα
μετρητά	V	68	50	118
	%	16,83	12,38	29,21
πιστωτική κάρτα	V	26	27	53
	%	6,44	6,68	13,12
χρεωστική κάρτα	V	41	29	70
	%	10,15	7,18	17,33
μτφ. μέσω τρ.λογ.	V	7	5	12
	%	1,73	1,24	2,97
πάγια εντολή	V	14	6	20
	%	3,47	1,49	4,95
ηλεκτρ.τραπεζική	V	58	72	130
	%	14,36	17,82	32,18
επιταγή	V	0	1	1
	%	0,00	0,25	0,25
ΣΥΝΟΛΑ	V	214	190	404
	%	52,97	47,03	100,00

Η μικρότερη ηλικιακή ομάδα των 18-25 εμφανίζεται να επιλέγει τα μετρητά ως μέσο πληρωμών εφόσον θα ήταν δυνατή μόνο μία επιλογή και μάλιστα κατά μεγάλη πλειοψηφία ενώ η αμέσως επόμενη επιλογή είναι αυτή της χρεωστικής κάρτας.

Και οι δύο επιλογές είναι δηλωτικές της μη επιλογής της πίστωσης, η οποία παρέχεται μέσω πιστωτικών καρτών, των παγίων εντολών μιας και στην πλειοψηφία τους αυτές εκτελούνται με χρήση πιστωτικής κάρτας.

Η επιλογή δεν είναι δυνατό στη παρούσα να εκτιμηθεί κατά πόσο εκπορεύεται από συγκεκριμένη στάση απέναντι στο μέσο των πιστωτικών καρτών και της ηλεκτρονικής τραπεζικής ή είναι απόρροια της μη εύκολης έγκρισης αυτού του είδους τραπεζικής πίστωσης στην ηλικιακή ομάδα 18-25. Σχεδόν ανάλογη καταγράφεται και η συμπεριφορά της ηλικιακής ομάδας 56 και άνω.

Σ' όλες τις ηλικιακές ομάδες πλην αυτήν των 36-45 τα μετρητά αποτελούν το προτιμητέο μέσο με ευδιάκριτη απόσταση από τα υπόλοιπα ενώ μόνο στην ηλικιακή ομάδα 36-45 οι πιστωτικές κάρτες βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με τις χρεωστικές.

Γράφημα 6, κατανομή συχνοτήτων για την κατ' αποκλειστικότητα χρήση μέσου πληρωμής κατά ηλικιακή ομάδα και συνολικά

μέσο πληρ.	V / %	μετρητά	χρ. κάρτα	πιστ. κάρτα	μτφ μέσω τρ.λογ	ηλ. τραπ	επιταγή	πάγια	ΣΥΝΟΛΑ
18-25	V	12	4	0	0	2	0	0	18
	%	2,97	0,99	0	0	0,50	0	0	4,46
26-35	V	41	28	16	3	46	1	9	144
	%	10,15	6,93	3,96	0,74	11,39	0,25	2,23	35,64
36-45	V	43	28	28	7	65	0	7	178
	%	10,64	6,93	6,93	1,73	16,09	0	1,73	44,06
46-55	V	16	9	9	2	15	0	2	53
	%	3,96	2,23	2,23	0,50	3,71	0	0,50	13,12
56-	V	6	1	0	0	2	0	2	11
	%	1,49	0,25	0	0,00	0,50	0	0,50	2,72
ΣΥΝ.	V	118	70	53	12	130	1	20	404
	%	29,21	17,33	13,12	2,97	32,18	0,25	4,95	100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Διερεύνηση προσδιοριστικών παραγόντων επιλογής μέσου πληρωμών

6.1 Εισαγωγή

Η επιλογή πιστωτικής κάρτας / χρεωστικής κάρτας / ηλεκτρονικής τραπεζικής / πάγια εντολής ως μέσων πληρωμής αποτελεί σημαντικό στοιχείο στη κατεύθυνση της αποϋλοποίησης των συναλλαγών, βάσει του θεωρητικού πρώτου μέρους, με συνακόλουθο περιορισμό της χρήσης των μετρητών. Η αύξηση των μέσω πιστωτικών καρτών συναλλαγών οδηγεί στον περιορισμό της εντοπισμένης φοροδιαφυγής στον οικονομικό κύκλωμα των B2C συναλλαγών (Business to Consumer), μιας και η κυκλοφορία των μετρητών χαρακτηρίζει πράξεις απόκρυψης φόρου από αγοραπωλησίες αγαθών και υπηρεσιών.

Στις χώρες οι οποίες χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα παραοικονομικής δραστηριότητας το επίπεδο διάχυσης των ηλεκτρονικών συναλλαγών είναι μικρό ενώ αντίθετως η φυσική κυκλοφορία του χρήματος είναι μεγάλη. Η συμπεριφορά αυτή δεν αποτελεί αποτέλεσμα τεχνολογικών περιορισμών αλλά συνειδητή επιλογή μιας και η ηλεκτρονικοποίηση των συναλλαγών και η αποϋλοποίηση του χρήματος δύναται να αφήσει ίχνη ευκολότερα ή δυσκολότερα ανιχνεύσιμα από τους κρατικούς φοροεισπρακτικούς μηχανισμούς, ενώ εν γένει καταγράφεται συσχέτιση μεταξύ επιπέδου παραοικονομικής δραστηριότητας και φυσικής κυκλοφορίας χρήματος, ως κύριο μέσο πληρωμών προς εξυπηρέτηση συναλλαγών για τις οποίες τα μέρη στοχεύουν στην φοροκλοπή (Isachsen and Strom, 1985), (Ki, Myungho and Seokjin, 2011), (Grauwe, Rinaldi and Cayseele, 2006), (Υπουργείο Οικονομικών Βουλγαρίας), (Schneider, Buehn and Montenegro, 2010), (Schneider, AT Kerney, 2011), (Schneider and Buehn, 2012) (Jensen and Woehlbier, 2012).

Βάσει εμπειρικών μελετών το 70%-80% της παραοικονομικής δραστηριότητας πραγματοποιείται με τη χρήση μετρητών (Frey and Scheneider, 2000) ενώ το υπόλοιπο μέσω τραπεζών ακόμα και με ανταλλαγή προϊόντων και διαφόρων κινητών στοιχείων.

6.2 Προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση πιστωτικής κάρτας κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα

Προκειμένου να διερευνηθούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση πιστωτικής κάρτας κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα τρεις ενότητες μεταβλητών διαμορφώθηκαν και εκτιμήθηκαν ως προς την επίδραση τους σε ποσοστά στατιστικής σημαντικότητας 1%, 5% και 10%:

- Οικονομικοί (συμμετοχή σε προγράμματα επιβράβευσης, κατοχή καρτών, πληρωμή φόρων κ.α.)
- Δημογραφικοί (φύλο),
- Ασφάλειας (πληρωμή αντί αντικαταβολής, ασφάλεια μέσου κ.α.)

Διατυπώνεται η ακόλουθη συνάρτηση, γενικής μορφής, η οποία και εξετάζεται με το μοντέλο LR.

$$Y=a_0+a_1X_1+a_2X_2+....+a_NX_N+e_i$$

Η συναρτησιακή μορφή της λογιστικής παλινδρόμησης που εκτιμάται είναι η ακόλουθη:

$$Creditchoice=a_0+a_1visa+a_2mc+a_3gender+a_4loyaltycard+a_5taxpay+a_6antikatabolis+a_7cardsecurincr+a_8diffmonitcard+a_9uncofusecard+a_{10}pageschoice+a_{11}cashlesscard$$

Πίνακας 15, υπόδειγμα Ι

Περιγραφή μεταβλητών του υποδείγματος Ι	
Μεταβλητές	Περιγραφή
Visa	:1 κάτοχος κάρτας VISA :0 κάθε άλλη περίπτωση
Mc	:1 κάτοχος κάρτας MasterCard :0 κάθε άλλη περίπτωση
Loyaltycard	:1 χρησιμοποίηση κάρτας για συμμετοχή σε τραπεζικά προγράμματα επιβράβευσης :0 κάθε άλλη περίπτωση
Taxpay	:1 πληρωμή φόρων και εισφορών με χρήση κάρτας :0 κάθε άλλη περίπτωση
Antikatavoli	:1 όταν ο ερωτώμενος επιλέγει να πληρώσει παραγγελία μέσω διαδικτύου με πιστωτική / χρεωστική κάρτα διότι αυτό είναι ασφαλέστερο σε σχέση με τα μετρητά :0 κάθε άλλη περίπτωση
Cardsecurincr	:1 όταν ο ερωτώμενος θεωρεί ότι η πληρωμή με χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών παρέχει υψηλότερο επίπεδο ασφάλειας, :0 κάθε άλλη περίπτωση
Diffmonitcard	:1 όταν ο ερωτώμενος αντιμετωπίζει δυσκολία διατήρησης αρχείου και ελέγχου συναλλαγών με χρήση πιστωτικών / χρεωστικών καρτών :0 κάθε άλλη περίπτωση
Uncofuseusecard	:1 όταν ο ερωτώμενος εκτιμά ότι η χρήση χρεωστικών και πιστωτικών καρτών είναι άβολη :0 κάθε άλλη περίπτωση
Pagieschoice	:1 όταν ο ερωτώμενος επιλέγει να πληρώνει με πάγια εντολή στην περίπτωση μόνο μίας επιλογής μέσου :0 κάθε άλλη περίπτωση
Cashlesscard	:1 όταν ο ερωτώμενος επιλέγει να χρησιμοποιεί χρεωστικές / πιστωτικές κάρτες προκειμένου να μην μεταφέρει μετρητά :0 κάθε άλλη περίπτωση

Πίνακας 16, μεταβλητές υποδείγματος I

Συντελεστές παλινδρόμησης και στατιστική σημαντικότητα για τους προσδιοριστικούς παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση πιστωτικής κάρτας κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα	
Μεταβλητές	Υπόδειγμα I
visa	2,151*** (5,88)
mc	0,545** (2,01)
gender	0,81*** (3,21)
loyaltycard	0,734*** (2,82)
taxpay	0,445* (1,79)
antikatavoli	0,86** (2,34)
cardsecurincr	0,678*** (2,67)
diffmonitcard	-0,66* (-1,92)
uncofusecard	-0,91** (-2,18)
pagieschoice	0,936*** (3,22)
cashlesscard	0,476* (1,72)
Constant	-4,07*** (-7,85)
R ² (adj.)	0,41

(***),(**),(*)για ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%,5%,10% αντιστοίχως.
Τα t-statistics αναφέρονται εντός παρενθέσεων

Όσον αφορά τη χρήση της πιστωτικής κάρτας ως μέσο πληρωμών κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα χαρακτηρίζεται από την κατοχή κάρτας φέρουσα τα διεθνή brand name VISA ή MasterCard, στην πρώτη μάλιστα περίπτωση η Visa βρέθηκε στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ενώ η MasterCard σε 5%.

Σ' ότι αφορά την επίδραση του φύλου στην επιλογή της πιστωτικής κάρτας ως μέσου πραγματοποίησης συναλλαγών κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα φαίνεται ότι οι άνδρες πραγματοποιούν την επιλογή κατά 81% σε σχέση με τις

γυναίκες. Το φύλο βρέθηκε στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%.

Η προσπόριση ωφελημάτων τα οποία προκύπτουν από τα προσφερόμενα από τις τράπεζες προγράμματα επιβράβευσης των πελατών για τη χρήση των καρτών (loyalty programs) αποτελεί κίνητρο για τη χρήση του μέσου και βαρύνει στην επιλογή αυτού, εύρημα σύμφωνο και με τους Ching and Hayashi (2008). Τα προγράμματα επιβράβευσης συναλλαγών βρέθηκε ισχυρά σημαντικό σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%.

Η ανάγκη πληρωμής φόρων επιδρούν θετικά στην επιλογή των πιστωτικών καρτών ως μέσω πληρωμής. Η χρήση του μέσου προκειμένου να καλυφθούν οι φορολογικές υποχρεώσεις των καταναλωτών δύναται να εκτιμηθεί με τις υψηλές φορολογικές υποχρεώσεις σε συνδυασμό με την παροχή τραπεζικών διευκολύνσεων άτοκης και σε πολλές δόσεις (έως 9) πληρωμής των φόρων. Μολονότι η συγκεκριμένη επιλογή δείχνει να έχει ειδικά τοπικά, χωρικά χαρακτηριστικά και να επηρεάζεται από την τρέχουσα οικονομική συγκυρία, σχέση μεταξύ της επιλογής του μέσου και του τύπου των προς αγορά αγαθών / υπηρεσιών ή και πληρωμών καταγράφεται κατά τους Bounie and François (2006)

Οι πληρωμές με χρήση καρτών παρέχουν υψηλότερο επίπεδο ασφάλειας και αυτό επιδρά στην επιλογή των πιστωτικών καρτών ως μέσου πληρωμής (καταγράφεται κατά τους Schuh and Stavins (2011) και Arango and Taylor (2009)) και βρέθηκε ισχυρά σημαντικό σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%.

Η χρήση πιστωτικών καρτών δεν εκτιμάται ότι προκαλεί δυσκολίες στη διατήρηση αρχείου και ελέγχου συναλλαγών μιας και επιδρά αρνητικά στην επιλογή της πιστωτικής κάρτας ως μέσου πληρωμής σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 10%.

Η χρήση πιστωτικών καρτών δεν εκτιμάται ως άβολη μιας και επιδρά αρνητικά στην επιλογή της πιστωτικής κάρτας ως μέσου πληρωμής σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%.

Η επιλογή της πάγιας ως μέσου πληρωμής επιδρά θετικά στην επιλογή της πιστωτικής κάρτας για τη πραγματοποίηση πληρωμών κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%. Το προηγούμενο δύναται να αιτιολογηθεί υπό το πρίσμα της κατοχής πιστωτικής κάρτας (ή και τραπεζικού λογαριασμού) προκειμένου να δηλωθεί και να εκτελεσθεί μία πάγια – ανακυκλούμενη - πληρωμή.

Η επιθυμία για μη μεταφορά μετρητών στο πορτοφόλι επιδρά θετικά στην επιλογή των πιστωτικών καρτών ως μέσου πραγματοποίησης πληρωμών σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%.

6.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση ηλεκτρονικής τραπεζικής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα

Προκειμένου να διερευνηθούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση ηλεκτρονικής τραπεζικής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα τρεις ενότητες μεταβλητών διαμορφώθηκαν: Οικονομικοί (συμμετοχή σε προγράμματα επιβράβευσης, κατοχή καρτών, πληρωμή φόρων, οικογενειακό εισόδημα κ.α.) δημογραφικοί (φύλο), ασφάλειας (ασφάλεια μέσου, ιδιωτικότητα κ.α.) ελέγχου (έλεγχος εξόδων) και διατυπώνεται η ακόλουθη συνάρτηση η οποία και εξετάζεται με το μοντέλο LR.

Διατυπώνεται η ακόλουθη συνάρτηση, γενικής μορφής, η οποία και εξετάζεται με το μοντέλο LR.

$$Y=a_0+a_1X_1+a_2X_2+....+a_Nx_N+e_i$$

Η συναρτησιακή μορφή της λογιστικής παλινδρόμησης που εκτιμάται είναι η ακόλουθη:

$$ebankchoice=a_0+a_1creditchoice+a_2gender+a_3expenmonitorebank+a_4privacyfearebank+a_5essmobilebank+a_6educ+a_7lnfamincome+a_8homerid+a_9bancaccholder+a_{10}nosmartphoneebank$$

Πίνακας 17, υπόδειγμα II

Περιγραφή μεταβλητών του υποδείγματος II	
Μεταβλητές	Περιγραφή
Creditchoice	:1 όταν ο ερωτώμενος επιλέγει να πληρώνει την πιστωτική κάρτα στην περίπτωση μόνο μίας επιλογής μέσου :0 κάθε άλλη περίπτωση
Gender	:1, Άνδρες :0, Γυναίκες
Nosmartphonebank	:1, ο ερωτώμενος δεν διαθέτει smartphone :0, κάθε άλλη περίπτωση
Privacyfearebank,	:1, ο ερωτώμενος δεν επιλέγει το ebanking εξαιτίας φόβου για παραβίαση ιδιωτικότητας :0, κάθε άλλη περίπτωση
Expenmonitorebank	:1, ο ερωτώμενος εκτιμά πως η χρησιμοποίηση της ηλεκτρονικής τραπεζικής προσφέρει καλύτερο έλεγχο των εξόδων :0, κάθε άλλη περίπτωση
Lessmobilebank	:1, ο ερωτώμενος εκτιμά πως η χρησιμοποίηση της ηλεκτρονικής τραπεζικής εξοικονομεί χρόνο από τις μετακινήσεις, :0, κάθε άλλη περίπτωση
Educ	Μεταβλητή που περιγράφει το εκπαιδευτικό επίπεδο το οποίο έχει ολοκληρώσει ο ερωτώμενος (ελάχιστο 0:Δημοτικό – ανώτερο 7, Διδακτορικό)
Lnfamincome	Ο λογάριθμος του ετήσιου καθαρού οικογενειακού εισοδήματος
homeresid	Μεταβλητή που περιγράφει το πλήθος των ατόμων που διαμένουν στο ίδιο σπίτι (ελάχιστο 1:ένα άτομο – ανώτερο 5, 5 άτομα και πάνω)
bankaccholder	:1 όταν ο ερωτώμενος διαθέτει τραπεζικό λογαριασμό :0 κάθε άλλη περίπτωση

Πίνακας 18, μεταβλητές υποδείγματος II

**Συντελεστές παλινδρόμησης και στατιστική σημαντικότητα για τους
προσδιοριστικούς παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής μέσω
ηλ.τραπεζικής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα**

creditchoice	0,607* (1,88)
gender	0,707** (2,24)
expenmonitorebank	1,819*** (3,99)
privacyfearebank	-1,355*** (-3,46)
lessmobilebank	2,313*** (7,68)
educ	0,186** (2,02)
Infamicome	0,722** (2,54)
homeresid	-0,214* (-1,70)
bancaccholder	1,397* (1,88)
nosmartphoneebank	-3,227** (-2,30)
Constant	-10,192*** (-3,62)

(***),(**),(*)για ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%,5%,10% αντιστοίχως.
Τα t-statistics αναφέρονται εντός παρενθέσεων

Από την ανάλυση της παλινδρόμησης προκύπτει ότι το φύλο επιδρά στην επιλογή της ηλεκτρονικής τραπεζικής και μάλιστα αυτή αποτελεί κυρίως επιλογή ανδρών καταρχήν.

Η επιλογή της πιστωτικής κάρτας ως κατ' αποκλειστικότητα μέσο πληρωμής επιδρά στην επιλογή της ηλεκτρονικής τραπεζικής ως μέσο πληρωμής σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 10%.

Η εκτίμηση ότι η χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής προσφέρει καλύτερο έλεγχο των εξόδων επιδρά ισχυρά θετικά στην επιλογή του μέσου σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%.

Η χρήση του μέσου δεν δημιουργεί ζητήματα επιφυλάξεων για λόγους ασφάλειας και προστασίας της ιδιωτικότητας. Ισχυρή σχέση ασφάλειας και ιδιωτικότητας καταγράφεται κατά τους Schuh and Stavins (2011)

Η εκτίμηση ότι η εξοικονόμηση χρόνου από τις μετακινήσεις εξασφαλίζεται με τη χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής επιδρά ισχυρά θετικά στην επιλογή αυτής ως μέσο πληρωμής σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%.

Η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου καταγράφηκε ισχυρά θετική, εύρημα σύμφωνο και με τους Schun and Stavins (2001) σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5% στην επιλογή της ηλεκτρονικής τραπεζικής ως μέσο πληρωμών. Όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο τόσο περισσότερο αυτό επιδρά στην επιλογή της ηλεκτρονικής τραπεζικής ως μέσο πληρωμών.

Το ίδιο ισχυρή είναι και η επίδραση του οικογενειακού εισοδήματος στην επιλογή της ηλεκτρονικής τραπεζικής. Υψηλότερο εισόδημα επιδρά περισσότερο στην επιλογή σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5%. Η σχέση μεταξύ εισοδήματος και μέσου εντοπίζεται και από τον Ireland (1994a)

Το πλήθος των διαμενόντων στην ίδια οικία επιδρά στην επιλογή του μέσου της ηλεκτρονικής τραπεζικής σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 10%. Όσο λιγότεροι είναι οι διαμένοντες τόσο πιο εκτεταμένη είναι η χρήση του μέσου.

Η κατοχή τραπεζικού λογαριασμού επιδρά θετικά στην επιλογή του μέσου της ηλεκτρονικής τραπεζικής σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 10%.

Η κατοχή κινητού τηλεφώνου με πρόσβαση στο διαδίκτυο καταγράφεται να έχει σημαντική επίδραση στην επιλογή του μέσου σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5%.

6.4 Προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση χρεωστικής κάρτας κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα

Προκειμένου να διερευνηθούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση χρεωστικής κάρτας κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα τρεις ενότητες μεταβλητών διαμορφώθηκαν: Οικονομικοί (συμμετοχή σε προγράμματα επιβράβευσης, κατοχή καρτών, πληρωμή αγοράς υπηρεσιών / αγαθών, οικογενειακό εισόδημα κ.α.) δημογραφικοί (φύλο, μορφωτικό επίπεδο), ασφάλειας (ασφάλεια μέσου, ιδιωτικότητας κ.α.) ελέγχου (έλεγχος εξόδων) και διατυπώνεται η ακόλουθη συνάρτηση η οποία και εξετάζεται με το μοντέλο LR.

Διατυπώνεται η ακόλουθη συνάρτηση, γενικής μορφής, η οποία και εξετάζεται με το μοντέλο LR.

$$Y=a_0+a_1X_1+a_2X_2+....+a_NX_N+e_i$$

Η συναρτησιακή μορφή της λογιστικής παλινδρόμησης που εκτιμάται είναι η ακόλουθη:

`debitchoice=a0+a1loyaltycard+a2cashlesscard+a3debitpref+a4lessmobilebank+a5goodspay+a6creditholder+a7cardspeedtrx+a8educ,+a9servicepay+a10bankcaccholder`

Πίνακας 19, υπόδειγμα III

Περιγραφή μεταβλητών του υποδείγματος III	
Μεταβλητές	Περιγραφή
Loyaltycard	:1 χρησιμοποίηση κάρτας για συμμετοχή σε τραπεζικά προγράμματα επιβράβευσης :0 κάθε άλλη περίπτωση
Cashlesscard	1 όταν ο ερωτώμενος επιλέγει να χρησιμοποιεί χρεωστικές / πιστωτικές κάρτες προκειμένου να μην μεταφέρει μετρητά :0 κάθε άλλη περίπτωση
Debitpref	1 ο ερωτώμενος θα επέλεγε τις χρεωστικές κάρτες για να πραγματοποιήσει τις συναλλαγές του εφόσον μόνο ένα μέσο πληρωμών θα ήταν σ' αυτόν διαθέσιμο. :0 κάθε άλλη περίπτωση
Lessmobilecard	1 ο ερωτώμενος χρησιμοποιεί κάρτα προς εξοικονόμηση χρόνου απ' τις μετακινήσεις :0 κάθε άλλη περίπτωση
goodspay	1 ο ερωτώμενος θα ήθελε να χρησιμοποιεί την κάρτα ως μέσο αγορά αγαθών :0 κάθε άλλη περίπτωση
creditholder	:1 ο ερωτώμενος διαθέτει πιστωτική κάρτα :0 κάθε άλλη περίπτωση
Cardspeedtrx	1 ο ερωτώμενος θα ήθελε να είναι μεγαλύτερη η ταχύτητα στο χρόνο πραγματοποίησης συναλλαγών με χρήση καρτών :0 κάθε άλλη περίπτωση
Educ	Μεταβλητή που περιγράφει το εκπαιδευτικό επίπεδο το οποίο έχει ολοκληρώσει ο ερωτώμενος (ελάχιστο 0:Δημοτικό – ανώτερο 7, Διδακτορικό)
Servicelay	:1 ο ερωτώμενος θα ήθελε να χρησιμοποιεί την κάρτα ως μέσο αγορά υπηρεσιών :0 κάθε άλλη περίπτωση
bancaccholder	:1 ο ερωτώμενος διαθέτει τραπεζικό λογαριασμό :0 κάθε άλλη περίπτωση

Πίνακας 20, μεταβλητές III

Συντελεστές παλινδρόμησης και στατιστική σημαντικότητα για τους προσδιοριστικούς παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρεωστικές κάρτες κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα	
μεταβλητές	Υπόδειγμα III
loyaltycard	- ,654** (-2,40)
cashlesscard	1,257*** (4,37)
debitpref	1,708*** (5,03)
lessmobilecard	,749*** (3,11)
goodspay	,655** (2,15)
creditholder	-,836*** (-2,79)
cardspeedtrx	-,762*** (-2,87)
educ	,161** (2,16)
servicepay	1,305** (2,21)
bancaccholder	1,115* (1,85)
Constant	-4,407*** (-4,80)
R ² (adj.)	0,333

(***),(**),(*)για ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%,5%,10% αντιστοίχως.
Τα t-statistics αναφέρονται εντός παρενθέσεων

Η συμμετοχή σε καρτικά τραπεζικά προγράμματα επιβράβευσης συναλλαγών επιδρά θετικά και ισχυρά στην επιλογή της χρεωστικής κάρτας ως μέσο πληρωμής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%. Η προσπόριση ωφελημάτων τα οποία προκύπτουν από τα προσφερόμενα από τις τράπεζες προγράμματα επιβράβευσης των πελατών για τη χρήση των καρτών (loyalty programs) αποτελεί κίνητρο για τη χρήση του μέσου και βαρύνει στην επιλογή αυτού, γεγονός το οποίο καταγράφεται στις διαπιστώσεις των Ching and Hayashi (2008).

Η επιθυμία για αποφυγή μεταφοράς μετρητών από τους καταναλωτές συνδέεται ισχυρά με την επιλογή αυτών να χρησιμοποιήσουν χρεωστική κάρτα για την πραγματοποίηση συναλλαγών, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%.

Διαπιστώνεται ότι η κατ'αποκλειστικότητα επιλογή των χρεωστικών καρτών ως μέσου στην περίπτωση κατά την οποία ένα μόνο μέσο πληρωμών θα ήταν διαθέσιμο στους καταναλωτές συνδέεται θετικά (σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5%) με την επιλογή στο πλαίσιο ενός τακτικού μήνα, γεγονός το οποίο υποδηλώνει αρκετά συνειδητή στάση απέναντι σ' αυτό και στα εκτιμώμενα από τον καταναλωτή ωφελήματά του.

Η ανάγκη εξοικονόμησης χρόνου από τις μετακινήσεις επιδρά θετικά, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5% στην επιλογή της χρεωστικής κάρτας ως μέσου πληρωμής.

Η επιθυμία για πραγματοποίηση συναλλαγών για αγορά αγαθών με χρήση κάρτας επιδρά θετικά στην επιλογή της χρεωστικής κάρτας ως μέσου πληρωμής σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5%. Σχέση μεταξύ της επιλογής του μέσου πληρωμών και των τύπων αγαθών και υπηρεσιών καταγράφεται και κατά τους Bounie and Francois (2006)

Η κατοχή πιστωτικής κάρτας σχετίζεται ισχυρά αρνητικά με τη χρήση της χρεωστικής κάρτας ως μέσο πληρωμών κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1% καταδεικνύοντας ότι οι καταναλωτές – χρήστες χρεωστικών και πιστωτικών καρτών δεν αποτελούν ενιαίο σύνολο. Οι καταναλωτές, οι οποίοι επιλέγουν τη χρεωστική ως μέσο δεν επιλέγουν ταυτοχρόνως και την πιστωτική κάρτα.

Η μεγαλύτερη ταχύτητα πραγματοποίησης συναλλαγής δεν δείχνει να αποτελεί κριτήριο για την επιλογή των χρεωστικών καρτών μιας και ενώ η σχέση είναι ισχυρή αυτή είναι αρνητική, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%. Βάσει των συμπερασμάτων Borzekowski *et al.* (2008), Ching and Hayashi (2008), Jonker, N. (2005) η ταχύτητα αποτελεί κριτήριο επιλογής μέσου και βάσει αυτού θα ήταν δυνατό να θεωρηθεί ότι η ταχύτητα πραγματοποίησης συναλλαγών με χρήση χρεωστικής κάρτας εκτιμάται ως ικανοποιητική,

λαμβάνοντας υπόψη την περαιτέρω βελτίωση των τηλεπικοινωνιών τα τελευταία έτη.

Η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου καταγράφηκε ισχυρά θετική σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5% στην επιλογή της χρεωστικής κάρτας ως μέσο πληρωμών. Όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο τόσο περισσότερο αυτό επιδρά στην επιλογή της ηλεκτρονικής τραπεζικής ως μέσο πληρωμών. Σύμφωνα και με τους Arango, C. and V. Taylor. (2009)

Η επιθυμία για πραγματοποίηση συναλλαγών για αγορά υπηρεσιών με χρήση κάρτας επιδρά θετικά στην επιλογή της χρεωστικής κάρτας ως μέσου πληρωμής σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5%.

Η κατοχή τραπεζικού λογαριασμού επιδρά θετικά στην επιλογή της χρεωστικής κάρτα ως μέσου πληρωμής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 10%

6.5 Προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής με χρήση πάγιας εντολής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα

Προκειμένου να διερευνηθούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής μέσω πάγιας εντολής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα τρεις ενότητες μεταβλητών διαμορφώθηκαν: Οικονομικοί (συμμετοχή σε προγράμματα επιβράβευσης, κατοχή καρτών, πληρωμή αγοράς υπηρεσιών / αγαθών, οικογενειακό εισόδημα κ.α.) ασφάλειας (ασφάλεια μέσου, ιδιωτικότητας κ.α.) ελέγχου (έλεγχος εξόδων)

Διατυπώνεται η ακόλουθη συνάρτηση, γενικής μορφής, η οποία και εξετάζεται με το μοντέλο LR.

$$Y=a_0+a_1X_1+a_2X_2+....+a_NX_N+e_i$$

Η συναρτησιακή μορφή της λογιστικής παλινδρόμησης που εκτιμάται είναι η ακόλουθη:

$$pagiachoice=a_0+a_1creditholder+a_2payfearpagia+a_3exprenprog+a_4privacyfearpagia+a_5cashlesscard+a_6lnfamicome+a_7loyaltycard$$

Πίνακας 21, υπόδειγμα IV

Περιγραφή μεταβλητών του υποδείγματος IV	
Μεταβλητές	Περιγραφή
creditholder	:1 ο ερωτώμενος κατέχει κάρτα πιστωτική κάρτα :0 κάθε άλλη περίπτωση
payfearpagia	:1 ο ερωτώμενος φοβάται ότι με χρήση πάγιας δεν θα πληρωθούν εγκαίρως οι λογαριασμοί :0 κάθε άλλη περίπτωση
Exprenprog	1 ο ερωτώμενος εκτιμά σε καλύτερο προγραμματισμό των πληρωμών με χρήση κάρτας / ηλ.τραπεζικής :0 κάθε άλλη περίπτωση
Privacyfearpagia	:1 ο ερωτώμενος φοβάται ότι με χρήση πάγιας δεν διασφαλίζεται η ιδιωτικότητά του :0 κάθε άλλη περίπτωση
Cashlesscard	1 όταν ο ερωτώμενος επιλέγει να χρησιμοποιεί χρεωστικές / πιστωτικές κάρτες προκειμένου να μην μεταφέρει μετρητά

Lnfamincome	:0 κάθε άλλη περίπτωση Ο λογάριθμος του ετήσιου καθαρού οικογενειακού εισοδήματος
Loyaltycard	:1 χρησιμοποίηση κάρτας για συμμετοχή σε τραπεζικά προγράμματα επιβράβευσης :0 κάθε άλλη περίπτωση

Η συναρτησιακή μορφή της παλινδρόμησης που εκτιμάται είναι η ακόλουθη:

Πίνακας 22, μεταβλητές υποδείγματος IV

Συντελεστές παλινδρόμησης και στατιστική σημαντικότητα για τους προσδιοριστικούς παράγοντες πραγματοποίησης συναλλαγής μέσω πάγιας εντολής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα	
Μεταβλητές	Υπόδειγμα IV
creditholder	1,373*** (2,88)
payfearpagia	-1,06*** (-4,00)
expenprog	0,585** (2,17)
privacyfearpagia	-1,537* (-1,92)
cashlesscard	0,581* (1,79)
lnfamincome	1,032*** (3,21)
loyaltycard	0,743*** (2,80)
Constant	-13,122
R ² (adj.)	0,324

(***),(**),(*)για ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%,5%,10% αντιστοίχως.
Τα t-statistics αναφέρονται εντός παρενθέσεων

Όσον αφορά την κατοχή πιστωτικής κάρτας αυτή συνδέεται ισχυρά θετικά, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1% με την επιλογή της πάγιας εντολής ως μέσου πληρωμής και αυτό δύναται να εκτιμηθεί ως ελληνική πρακτική και όχι μόνο, η οποία στη βάση της συνδέει την εκτέλεση πάγιας εντολής (και μηνιαίως ανακυκλούμενη) πραγματοποίησης πληρωμών με την κατοχή πιστωτικής κάρτας και την ως εκ τούτου χρέωση αυτής αντί της επιλογής χρησιμοποίησης καταθετικού λογαριασμού. Στη μεν πρώτη περίπτωση το αποτέλεσμα στα οικονομικά του καταναλωτή μετατίθεται στο χρόνο (κατά τον χρόνο παροχής της πίστωσης) ενώ στη δε δεύτερη περίπτωση το αποτέλεσμα θα ήταν άμεσο

μιας και ο καταθετικός λογαριασμός θα χρεωθεί με την εκτέλεση της πάγιας εντολής.

Το προηγούμενο δύναται να συνδυαστεί στη εκτίμησή του με την ισχυρή θετική επίδραση, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1% στην επιλογή της πάγιας εντολής με την προσδοκία απόλαυσης τραπεζικών προγραμμάτων επιβράβευσης συναλλαγών με χρήση πιστωτικών καρτών. Επομένως η εκτέλεση πάγιας εντολής με σύνδεση αυτής με πιστωτική κάρτα έχει πρόσθετο αποτέλεσμα στον καταναλωτή την επιστροφή μέρους της πληρωμής (με την όποια μορφή επιλέγουν και προωθούν οι ελληνικές τράπεζες)

Ο προγραμματισμός των εξόδων συνδέεται ισχυρά θετικά με την επιλογή της πάγιας εντολής, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 5%. Η δυνατότητα προσδιορισμού του χρόνου πραγματοποίησης της πληρωμής και η ένταξη αυτού σε μία χρονική ακολουθία προσδίδει τη δυνατότητα στον καταναλωτή να προβλέπει, ρυθμίζει και παρακολουθήσει τις πληρωμές του.

Η ασφάλεια και ο φόβος για προστασία της ιδιωτικότητας συνδέονται με την επιλογή του μέσου αλλά αρνητικά, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 10%, γεγονός το οποίο υποδηλώνει ότι η πάγια εντολή ως μέσο πληρωμής δεν βαρύνεται με επιφυλάξεις σχετικές με την ασφάλειά της και την ακεραιότητα / μη διάχυση των προσωπικών δεδομένων.

Η επιθυμία για αποφυγή μεταφορά μετρητών από τους καταναλωτές συνδέεται θετικά με την επιλογή αυτών να χρησιμοποιήσουν πάγια εντολή για την πραγματοποίηση συναλλαγών, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 10%, αλλά όχι τόσο ισχυρά όσο με τις χρεωστικές κάρτες.

Το επίπεδο του οικογενειακού εισοδήματος επιδρά, ισχυρώς, σε ποσοστό στατιστικής σημαντικότητας 1%, στην επιλογή της πάγιας εντολής και μάλιστα όσο μεγαλύτερο αυτό τόσο και πιο πιθανή η επιλογή.

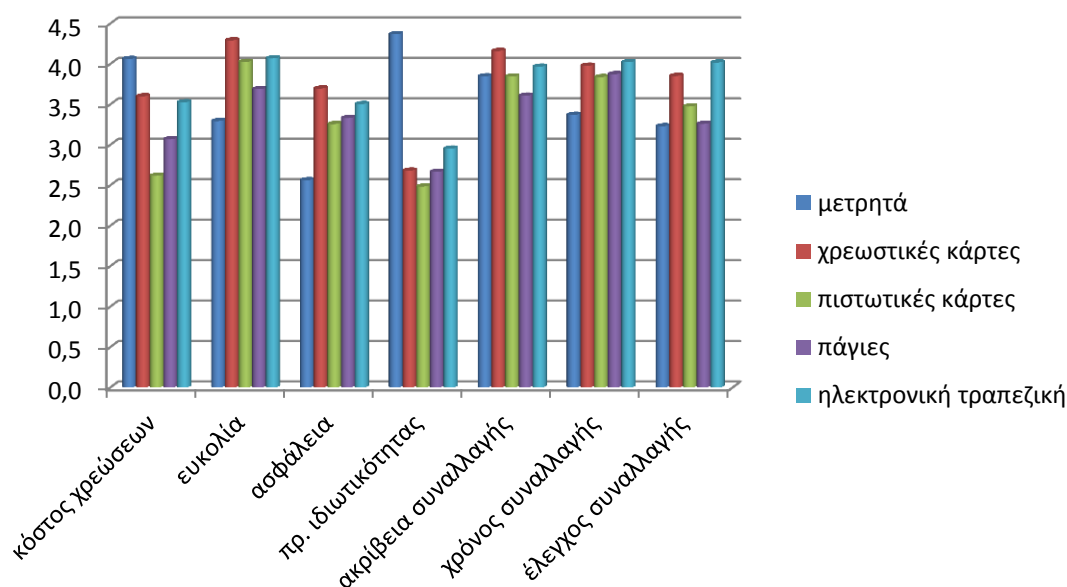
6.6 Συγκρίσεις μέσω πληρωμών

Προκειμένου να εκτιμηθεί η στάση των καταναλωτών απέναντι στα κυριότερα αποϋλοποιημένα μέσα πληρωμών σε σχέση με το κυρίαρχο – στην Ελλάδα – αυτό των μετρητών (ΕΚΤ, Statistical Data Warehouse) τέθηκαν οι ακόλουθες περιοχές συγκριτικής αποτύπωσης:

- Κόστος συναλλαγών
- Ευκολία πραγματοποίησης συναλλαγής
- Ασφάλεια
- Προστασία της ιδιωτικότητας
- Ακρίβεια της συναλλαγής
- Απαιτούμενος χρόνος πραγματοποίησης της συναλλαγής
- Η δυνατότητα ελέγχου της συναλλαγής

Τα αποτελέσματα εμφανίζονται στον πίνακα 17

Πίνακας 23, σύγκριση μέσω πληρωμών

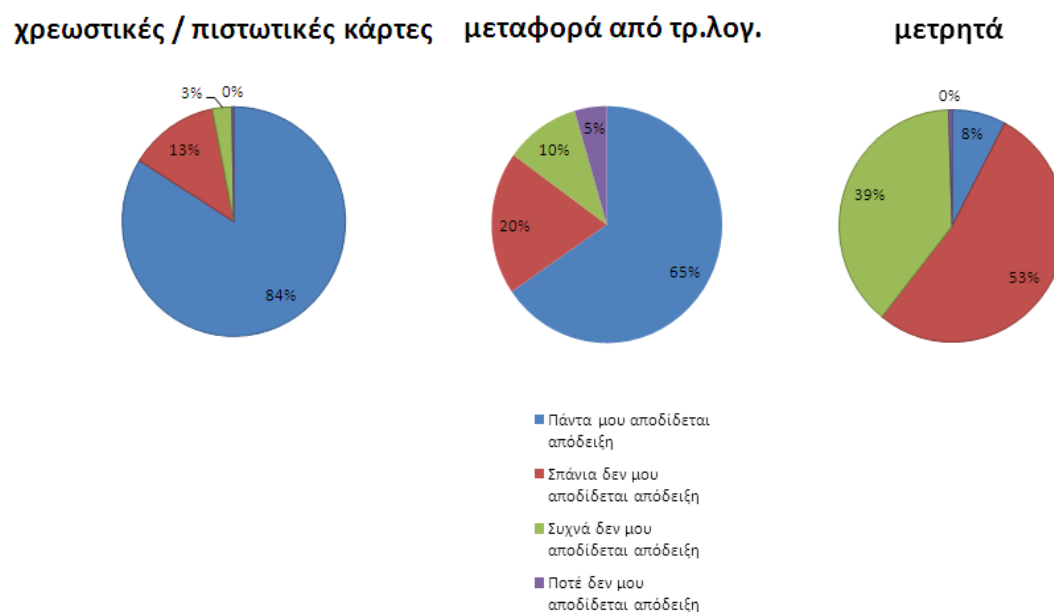
Βάσει αυτών δύναται να καταγραφούν τα ακόλουθα:

- Τα μετρητά συγκεντρώνουν την υψηλότερη θετική βαθμολογία σ'ότι αφορά με το κόστος χρεώσεων που μπορεί να προκύψουν για τους καταναλωτές από την χρήση αυτών (4,1/5) με τις χρεωστικές κάρτες να ακολουθούν αμέσως μετά (3,6/5) και τις πιστωτικές να βρίσκονται στο χαμηλότερο (2,6/5) γεγονός το οποίο σχετίζεται με τα επιτόκια χρέωσης των πιστωτικών καρτών στις περιπτώσεις δημιουργίας ανεξόφλητων υπολοίπων.
- Οι χρεωστικές κάρτες εκτιμώνται ως το πλέον εύκολο μέσο για την πραγματοποίηση συναλλαγών (4,3/5) με την ηλεκτρονική τραπεζική (4,1/5) και τις πιστωτικές κάρτες (4/5) να βρίσκονται επίσης υψηλά σε αντίθεση με τα μετρητά που βρίσκονται στο 3,3/5. Καταγράφεται στο σημείο αυτό περιοχή με δυνητικό ενδιαφέρον μιας και εφόσον γινόταν σαφές στους καταναλωτές το κοινωνικό όφελος από την αλλαγή του μέσου πληρωμής κάτι τέτοιο θα ήταν εφικτό να συμβεί. Αποτυπώνεται η σχετική παρατήρηση και κατά Jonker (2005)
- Όλα τα μέσα πληρωμών εκτιμώνται ως ασφαλέστερα σε σχέση με τα μετρητά.
- Η απόσταση που χωρίζει τα μετρητά στον τομέα της προστασίας της ιδιωτικότητας είναι ιδιαίτερος μεγάλη (4/5) με όλα να κινούνται από 2,5-3/5.
- Στην περιοχή της ακρίβειας της συναλλαγής όλα τα μέσα βρίσκονται περίπου στο ίδιο εκτιμώμενο επίπεδο – καλό, πολύ καλό –
- Τα μετρητά συγκεντρώνουν τη χαμηλότερη βαθμολογία σε σχέση με τα υπόλοιπα μέσα.

6.7 Απόδοση αποδείξεων και μέσα πληρωμών

Συνεκτιμώντας τη σχέση του φυσικού χρήματος με τη παραοικονομία αλλά και ως μέσου πραγματοποίησης συναλλαγών, τις οποίες τα μέρη επιδιώκουν να μην δηλωθούν (Isachsen and Strom, 1985), (Ki, Myungho and Seokjin, 2011), (Grauwe, Rinaldi and Cayseele, 2006), (Υπουργείο Οικονομικών Βουλγαρίας), (Schneider, Buehn and Montenegro, 2010), (Schneider, AT Kerney, 2011), (Schneider and Buehn, 2012) (Jensen and Woehlbier, 2012) καθώς επίσης και της συμμετοχής της B2C οικονομικής δραστηριότητας στη παραοικονομική συμπεριφορά αποτυπώνεται ως ακολούθως στην εικόνα 1 η έκταση της αποφυγής έκδοσης απόδειξης (δίκως αυτή να ζητηθεί από τον πελάτη) ανά μέσο πληρωμής.

Εικόνα 22, συγκριτικός πίνακας απόδοσης απόδειξης ανά μέσο πληρωμής

Από το παραπάνω προκύπτει η εκτεταμένη αποφυγή έκδοσης αποδείξεως εφόσον το μέσο πληρωμής είναι τα μετρητά (περίπου 40% ποτέ και συχνά δεν αποδίδεται απόδειξη) σε αντίθεση με τη μεταφορά μέσω τραπεζικού λογαριασμού όπου περιορίζεται στο 15% ενώ στις χρεωστικές / πιστωτικές κάρτες αυτό σχεδόν ελαχιστοποιείται (3%). Ενδιαφέρον προκύπτει από τη διαφορά μεταξύ μεταφορά μέσω λογαριασμού και αυτής της χρήσης κάρτας, μολονότι θα ήταν δυνατόν να υποθέσει κανείς ότι το ισχυρότερο ηλεκτρονικό στοιχείο μίας συναλλαγής με μεταφορά μέσω λογαριασμού θα οδηγούσε το

ποσοστό μη απόδοσης απόδειξης σε σχεδόν μηδενικά επίπεδα. Το ζήτημα εκτιμάται ότι σχετίζεται με το ότι η χρήση πιστωτικής / χρεωστικής κάρτας οδηγεί σε έκδοση απόδειξης συναλλαγής από το μηχανήμα αποδοχής καρτών, το οποίο μολονότι δεν επέχει θέση φορολογικά αξιοποιήσιμης απόδειξης καθοδηγεί τις εμπορικές επιχειρήσεις στην έκδοση και από την ταμειακή μηχανή.

Σε κάθε περίπτωση είναι εμφανές το ότι η χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών, κυριότερα, οδηγεί σε περιορισμό της αποφυγής έκδοσης απόδειξης. Εάν αυτό συνεκτιμηθεί με το εξαιρετικά υψηλό ποσοστό κυκλοφορίας φυσικού χρήματος στην ελληνική οικονομία είναι δυνατό ο περιορισμός αυτού να οδηγήσει σε αύξηση δηλωμένων συναλλαγών με συνακόλουθα θετικά αποτελέσματα στα δημόσια έσοδα από τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας.

6.8 Αποδοχή καρτών από επιχειρήσεις

Από την εικόνα 9 εμφανίζεται το ενδιαφέρον των καταναλωτών στην διείσδυση της αποδοχής καρτών από επιχειρήσεις στις οποίες αυτή είναι περιορισμένη με εκτιμώμενη (από τους καταναλωτές) πρωτοβουλία της ίδιας της επιχείρησης.

Επιχειρήσεις όπως τα φαρμακεία, τα περίπτερα, τα μέσα μαζικής μεταφοράς, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και τα αρτοποιεία / ζαχαροπλαστεία συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο καταναλωτικό ενδιαφέρον μιας και είτε περιορισμένα αυτές αποδέχονται κάρτες, είτε ελάχιστα (όπως λ.χ. τα περίπτερα) ή και καθόλου (μέσα μαζικής μεταφοράς, ελεύθεροι επαγγελματίες)

Αυτές ακριβώς οι επιχειρήσεις (πλην των μέσων μαζικής μεταφοράς) εκτιμώνται από τους καταναλωτές όχι μόνο παθητικά αρνητικές στην αποδοχή καρτών ως μέσο πληρωμής (λόγω της μη κατοχής μηχανήματος αποδοχής καρτών) αλλά και ενεργητικά με την προτροπή για μεταβολή της επιλογής του μέσου από πλευράς καταναλωτή κατά πραγματοποίηση της συναλλαγής.

Ο εφοδιασμός αυτών των επιχειρήσεων με τερματικά αποδοχής καρτών (σε συνδυασμό με πιθανά φορολογικά κίνητρα προς τις επιχειρήσεις προκειμένου να προχωρήσουν αυτές σε μία τέτοια ενέργεια) θα οδηγούσε στην καταγραφή μεγάλου μέρους συναλλαγών και στην εκτίμηση αυτών με σαφή θετικά αποτελέσματα για τα δημόσια οικονομικά, την εμπίδωση φορολογικής συνείδησης και αίσθησης ισονομίας καθώς και την καταγραφή της εθνικής οικονομικής δραστηριότητας.

Η δε δημόσια παρέμβαση θα ήταν δυνατόν να εκκινήσει από περιοχές άμεσα ελεγχόμενες από το κράτος όπως θα ήταν η δυνατότητα πληρωμής με χρήση καρτών για την αγορά εισιτηρίων, μηνιαίων καρτών ακόμα και μέσω τερματικών δίχως την παρέμβαση χειριστή (unattended terminal)

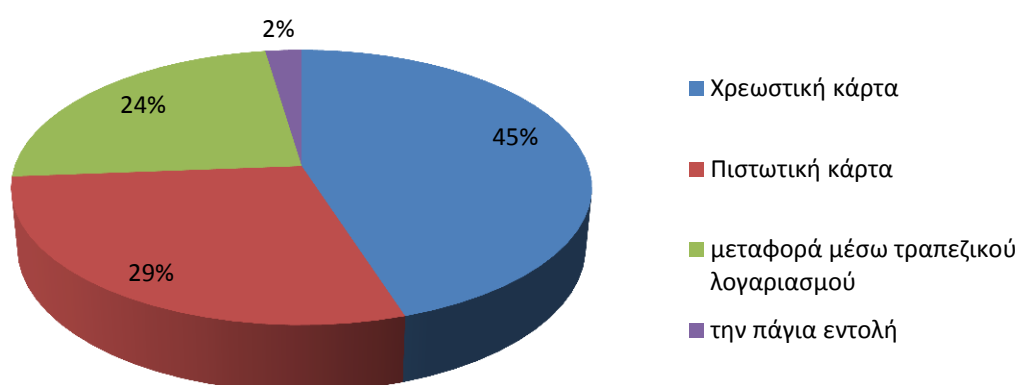
Εικόνα 23, αποδοχή καρτών από επιχειρήσεις

6.9 Επιλογή μέσου αποϋλοποίησης συναλλαγών

Βάσει της εικόνα 24 στην περίπτωση κατά την οποία υπήρχε ανάγκη χρησιμοποίησης μέσου πληρωμής άλλου από τα μετρητά, το 45% των καταναλωτών θα επέλεγαν την χρεωστική κάρτα ενώ εάν συναθροιστεί, οριακά καταχρηστικά, σ' αυτό και η πιστωτική κάρτα αυτό το ποσοστό θα έφθανε το 74%.

Πίνακας 24, επιλογή μέσου αποϋλοποίησης συναλλαγών

Το ζήτημα επομένως δεν είναι στο κατά πόσο θα πρέπει να πεισθεί το καταναλωτικό κοινό για την σημασία της εγκατάλειψης των μετρητών μιας και αυτό που αναζητείται απ' αυτό είναι η δυνατότητα πραγματοποίησης συναλλαγής. Εξάλλου και βάσει της βιβλιογραφίας τα μετρητά αποτελούν υποκατάστατο των debit καρτών καθώς και οι επιταγές και οι πιστωτικές κάρτες (Borzekowski and Kiser, 2006)

Η επιλογή χρεωστικής κάρτας απαντά ξεκάθαρα στο ότι αποδίδεται σημασία στην δυνατότητα πραγματοποίησης συναλλαγής σε πραγματικό χρόνο, με άμεσο οικονομικό αποτέλεσμα (χρέωση τραπεζικού λογαριασμού) ενώ το υλικό (μετρητά, κάρτα) δεν έχει σημασία.

Επομένως οι δημόσιες και ιδιωτικές παρεμβάσεις για χρήση εναλλακτικών των μετρητών μέσων δεν είναι ανάγκη να εστιάζουν στην αξία αυτών καθ' αυτών των μέσων (μιας και φαίνεται να είναι ήδη αυτή γνωστή και κατανοητή από τους

καταναλωτές) αλλά στα οφέλη τα οποίοι αυτοί θα απολαύσουν. Η περίπτωση των προγραμμάτων επιβράβευσης συναλλαγών είναι ένα εκ των ωφελημάτων ενώ το δημόσιο θα μπορούσε να το ενισχύσει με την προσθήκη κλήρωσης αποδείξεων και επιστροφής του συνόλου του Φ.Π.Α. στον καταναλωτή ή και στην εμπορική επιχείρησης, ένταξης του συνόλου των δημοσίων φορέων στην αποδοχή καρτών με περιοδικές παροχές απ' αυτού (λ.χ. ένα δωρεάν εισιτήριο στα 10 για τα μέσα μαζικής μεταφοράς), ενημέρωση των πολιτών για το κοινωνικό κόστος του χρήματος και της μεταφοράς πόρων σε κοινωνικές δομές εξαιτίας των όσων εξοικονομηθούν από μία μεταβολή της κυκλοφορίας του χρήματος.

Συμπεράσματα και σκέψεις για το μέλλον

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η ανάλυση των προσδιοριστικών παραγόντων χρήσης αποϋλοποιημένων μέσων πληρωμών σε αντικατάσταση των μετρητών, στην εκτίμηση των μέσων και στις περιοχές στις οποίες αυτή θα ήταν δυνατό να επεκταθεί επ'ωφελεία των καταναλωτών και των εμπορικών επιχειρήσεων μέσω της μείωσης του κόστους διαχείρισης των μετρητών αλλά και του κράτους με την συμπίεση της παραοικονομικής δραστηριότητας στον B2C (business to customer) τομέα της οικονομίας.

Η ερευνητική προσπάθεια εκκίνησε από την διαπίστωση ότι η παραοικονομική δραστηριότητα ενθαρρύνεται από την κυκλοφορία του χρήματος σε φυσική μορφή ή κατά το ακριβέστερο εξυπηρετείται καλύτερα με αυτή, αποφεύγοντας τους σχετικούς ελέγχους από μία τέτοια συνθήκη μιας και τα ίχνη αυτής καθίσταται δυσδιάκριτα και επομένως η ανίχνευσή αυτών από πλευράς των δημοσίων φοροεισπρακτικών οργάνων καθίσταται δύσκολη έως και συχνά αδύνατη. Στο προηγούμενο δύναται να συνεκτιμηθεί με το ότι το υψηλό επίπεδο της γκρίζας οικονομίας, γενικότερα αλλά και στην Ελλάδα εν προκειμένω, επιδρά αρνητικά στα δημόσια έσοδα, στην εμπέδωση φορολογικής ηθικής και ισονομίας, στην δυσανάλογη επιβάρυνση κατηγοριών φορολογουμένων, στην απορρύθμιση της εργασίας και στην εν γένει φορολογική ανομία με σοβαρές επιπτώσεις ηθικές, οικονομικές και κοινωνικές εν γένει.

Από πλευράς εμπορικών επιχειρήσεων το κόστος αλλά και ο χρόνος διαχείρισης των μετρητών καταγράφεται στη βιβλιογραφία ως κρίσιμα ζητήματα βαρύνουσας σημαντικότητας στην καθημερινή εμπορική δραστηριότητα και πρακτική ενώ η αποϋλοποίηση, μέρους τουλάχιστον, των συναλλαγών θα επιδρούσε θετικά.

Τέλος και οι καταναλωτές επηρεάζονται από μία προσπάθεια περιορισμού του φυσικού χρήματος και αντικατάστασης αυτού στο βαθμό που το κοινωνικό και ιδιωτικό κόστος αυτού καταγράφεται ως σημαντικό.

Με τη βιβλιογραφική επισκόπηση θεωρητικών και εμπειρικών μελετών κατεγράφησαν οι προσδιοριστικοί παράγοντες χρήσης μέσων πληρωμών και χρησιμοποιήθηκαν αυτές για τη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου το οποίο απευθύνθηκε και συμπληρώθηκε από 404 καταναλωτές σ' όλη την επικράτεια.

Με τη χρήση του μοντέλου της λογιστικής παλινδρόμησης κατεγράφησαν οι προσδιοριστικοί παράγοντες χρήσης εναλλακτικών και ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών.

Επιλογή χρήσης πιστωτικής κάρτας: το φέρον brand της πιστωτικής κάρτας, το φύλο (άνδρας) η συμμετοχή και απόλαυση επιβραβεύσεων εξαιτίας της χρήσης καρτών, η πληρωμή φόρων η παροχή ασφάλειας, η επιθυμία αποφυγής μεταφοράς μετρητών και η βολική χρήση επιδρούν στην επιλογή των πιστωτικών καρτών ως μέσου πληρωμών κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα.

Επιλογή χρήσης ηλεκτρονικής τραπεζικής: το φύλο (άνδρας), η κατοχή κινητού τηλεφώνου με πρόσβαση στο διαδίκτυο, η επιθυμία για έλεγχο των εξόδων και εξοικονόμησης χρόνου από τις μετακινήσεις, το μορφωτικό επίπεδο και το οικογενειακό εισόδημα (υψηλό μορφωτικό επίπεδο / υψηλό εισόδημα), το πλήθος των διαμενόντων στην ίδια οικία (όσο λιγότεροι), η επιλογή πιστωτικής κάρτας ως μέσο πληρωμών στη διάρκεια ενός τυπικού μήνα, η κατοχή τραπεζικού λογαριασμού επιδρούν στην επιλογή της ηλεκτρονικής τραπεζικής ως μέσου πληρωμών κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα.

Επιλογή χρήσης χρεωστικής κάρτας: η συμμετοχή σε προγράμματα επιβράβευσης, η επιθυμία για αποφυγή μεταφοράς μετρητών, η υψηλή δέσμευση των κατόχων χρεωστικών καρτών στο μέσο, η προσπάθεια εξοικονόμησης χρόνου από τις μετακινήσεις, η επιθυμία χρήσης για πληρωμή υπηρεσιών και αγαθών, η μη επιλογή της πιστωτικής κάρτας ως μέσο πληρωμής, το μη ενδιαφέρον για περαιτέρω βελτίωση της ταχύτητας των συναλλαγών με χρήση χρεωστικών καρτών, το μορφωτικό επίπεδο (υψηλό μορφωτικό επίπεδο), η κατοχή τραπεζικού λογαριασμού επιδρούν στην επιλογή των χρεωστικών καρτών ως μέσου πληρωμών κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα.

Επιλογή χρήσης πάγιας εντολής: η κατοχή πιστωτικής κάρτας, η απόλαυση επιβραβεύσεων από τα τραπεζικά σχετικά προγράμματα για συναλλαγές με χρήση καρτών, ο προγραμματισμός των εξόδων, η επιθυμία για αποφυγή μεταφοράς μετρητών και το οικογενειακό εισόδημα (υψηλό οικογενειακό εισόδημα) επιδρούν στην επιλογή της πάγιας εντολής ως μέσου πληρωμής κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα.

Η προσφορά από τις τράπεζες προγραμμάτων επιβράβευσης των συναλλαγών που πραγματοποιούνται με χρήση πιστωτικών καρτών επιδρά ιδιαίτερος θετικά στην επιλογή των καταναλωτών να χρησιμοποιήσουν αυτές μιας και η ενέργειά τους αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα είτε την μείωση επόμενης οφειλής, είτε την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών με σημαντική έκπτωση. Μία τέτοια ωφέλεια επιδρά και στην επιλογή των παγίων εντολών μιας και σημαντικό μέρος αυτών εξυπηρετούνται με σύνδεση αυτών με πιστωτικές κάρτες. Η ενίσχυση των προγραμμάτων επιβράβευσης από πλευράς τραπεζών και η περαιτέρω εξειδίκευσή τους προκειμένου να καλύπτουν ειδικότερες ανάγκες και επιθυμίες των καταναλωτών θα ωθούσε σε μεγαλύτερη και συνεπέστερη επιλογή του συγκεκριμένου μέσου για την πραγματοποίηση συναλλαγών.

Η διείσδυση των εναλλακτικών μέσων στις, μικρότερη και μεγαλύτερη, ηλικιακές ομάδες είναι εμφανώς περιορισμένη εν σχέση με αυτήν των μετρητών. Μολονότι το εύρημα είναι το ίδιο, οι αιτίες δεν μπορεί να θεωρηθούν ανάλογες μιας και στη χαμηλότερη ηλικιακή ομάδα η δυσκολία της να εξασφαλίσει την παροχή πιστωτικής κάρτας από τραπεζικό ίδρυμα πρέπει να θεωρηθεί ότι επιδρά. Σε κάθε περίπτωση θα ήταν δυνατό να προωθηθεί το μέσο των χρεωστικών καρτών ως επιλογή ακόμα και της ηλεκτρονικής τραπεζικής, επιτυγχάνοντας τα ίδια αποτελέσματα.

Η ανάγκη για αποφυγή μεταφοράς μετρητών κατέχει σημαντική θέση στον προσδιορισμό της επιλογής των αποϋλοποιημένων μέσων πληρωμών και βαρύνει σημαντικά σ' αυτή σε συνδυασμό με την προσπάθεια εξοικονόμησης χρόνου μιας και περιορίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο οι επισκέψεις σε τραπεζικά καταστήματα ή και ATM προκειμένου ο καταναλωτής να προχωρήσει σε ανάληψη μετρητών καθώς και με την εν γένει ευκολία την οποία παρέχει η επιλογή ενός μέσου πληρωμής, η οποία εκτιμάται θετικά για όλα τα αποϋλοποιημένα μέσα και σχετικά χαμηλά για τα μετρητά. Η μείωση του

πλήθους των διαθέσιμων στους καταναλωτές ATM δύναται να ωθήσει στην επιλογή των εναλλακτικών μέσων και ειδικότερα των καρτών έναντι των μετρητών ενώ παράλληλα το σχετικό κόστος συντήρησης, τροφοδοσίας, ανάπτυξης, διαχείρισης για τα τραπεζικά ιδρύματα, το αποτελούν και μέρος του γενικότερου κοινωνικού κόστους του χρήματος θα ήταν δυνατό να μειωθεί.

Μολονότι το ζήτημα της ασφάλειας δεν καταγράφεται ως επιδρών θετικά στην επιλογή ενός μέσου πληρωμής η γενικότερη εκτίμηση των μετρητών στο συγκεκριμένο πεδίο είναι χαμηλότερη από αυτή όλων των υπολοίπων μέσων μολονότι θα αναμενόταν η διαφορά να είναι κάπως πιο διευρυμένη. Συνδυαστικά με την ασφάλεια, η εκτίμηση των αποϋλοποιημένων μέσων στο τομέα της προστασίας της ιδιωτικότητας είναι χαμηλότερη από αυτήν που συγκεντρώνουν τα μετρητά αν και αυτή η στάση δεν επηρεάζει αρνητικά την επιλογή ενός εναλλακτικού μέσου. Η ένταση επομένως των προσπαθειών πειθούς του καταναλωτικού κοινού μέσω της προβολής των πλαισίων ασφαλείας δεν δείχνει να συνεισφέρει ιδιαίτερα στη προσπάθεια μολονότι η συνέχιση των προσπαθειών ενσωμάτωσης τεχνολογιών διασφάλισης της μη παραβίασης των συναλλαγών θα βοηθήσει στην πραγματική εμπέδωση αισθήματος ασφάλειας.

Τα υψηλότερα εισοδήματα επιλέγουν την ηλεκτρονική τραπεζική και τις πάγιες εντολές ως μέσο. Σε κάθε περίπτωση τα αποϋλοποιημένα μέσα της ηλεκτρονικής τραπεζικής και των χρεωστικών καρτών αποτελούν επιλογή υψηλότερων μορφωτικά καταναλωτών. Το προηγούμενο δύναται να συνδυαστεί και με το κόστος χρεώσεων που προκύπτει από την χρήση των μέσων πληρωμών, περιοχή στην οποία τα μετρητά συγκεντρώνουν την εκτίμηση των καταναλωτών σε αντίθεση με τα υπόλοιπα μέσα. Η μείωση των προμηθειών και του κόστους των συναλλαγών με χρήση πιστωτικών καρτών και ηλεκτρονικής τραπεζικής καθώς και η συνακόλουθη εμπέδωση της αντίληψης ότι οι πιστωτικές κάρτες αποτελούν ένα επί της ουσίας αποϋλοποιημένο ατομικό και κατ'επέκταση οικογενειακό πορτοφόλι και όχι μία μορφή μακροχρόνια παροχής πίστωσης με συνακόλουθη ανάδειξη των ωφελημάτων από την χρήση αυτών όπως τα προγράμματα επιβράβευσης, επιμερισμός μεγάλων ποσών αγορών σε άτοκες δόσεις, προγραμματισμός και έλεγχος εξόδων θα ήταν δυνατό να οδηγήσουν καταναλωτές στη χρήση αυτών.

Στην χώρα καταγράφονται περιοχές με περιορισμένη διείσδυση της αποδοχής καρτών, χρεωστικών ή και πιστωτικών. Οι περιοχές αυτές συναθροίζουν υψηλό πληθυσμό καταναλωτών όπως είναι λ.χ. τα μέσα μαζικής μεταφοράς, περίπτερα και mini market, φαρμακεία, ελεύθεροι επαγγελματίες. Για την μεν περιοχή των μέσων μαζικής μεταφοράς η δημόσια παρέμβαση θα ήταν καταλυτική μιας και η αποδοχή απ' αυτά καρτών ως μέσων πληρωμής θα οδηγούσε στην επιλογή αυτών από πλευράς καταναλωτών. Ιδιαίτερα όμως ενισχυτικό της τάσης θα ήταν το γεγονός η αποδοχή των καρτών να συνδυασθεί με την πρακτική της χρησιμοποίησης του αυτού μέσου, του καρτικού δηλαδή πλαστικού ως μέσο πληρωμής καθώς και πρόσβασης ταυτοχρόνως κατά το ανάλογο πετυχημένων σχημάτων στο εξωτερικό (Oyster κάρτα των Μεταφορών του Λονδίνου – Transport of London, η οποία καλύπτει τόσο τον μητροπολιτικό σιδηρόδρομο όσο και τις οδικές συγκοινωνίες) Για τις λοιπές περιοχές και ειδικώς για τους ελεύθερους επαγγελματίες η παροχή φορολογικών κινήτρων τόσο για προς τους επιχειρηματίες όσο και προς τους καταναλωτές θα ήταν δυνατό να ωθήσει στην περαιτέρω χρήση καρτών και στον συνακόλουθο περιορισμό των αδήλωτων συναλλαγών (πρακτικές όπως η πλήρης επιστροφή του φόρου, η κλήρωση αποδείξεων θα μπορούσαν να είναι μερικές)

Οι καταναλωτές, οι οποίοι επιλέγουν ως μέσο πληρωμής την χρεωστική κάρτα δεν επιλέγουν εναλλακτικά και αυτό της πιστωτικής κάρτας. Το προηγούμενο δεικνύει διαφοροποίηση στο θέμα της εκτίμησης των εναλλακτικών μέσων. Θα ήταν ενδιαφέρον να εκτιμηθεί στο μέλλον η τυχούσα επίδραση της κρίσης και των κοινωνικών – οικονομικών μετασχηματισμών στην Ελλάδα ένεκα αυτής, στην παραπάνω διαφοροποίηση ή εάν αυτή εδράζεται στην ίδια την φύση του μέσου, στο οποίο η πίστωση απέχει. Σε κάθε περίπτωση και εφόσον τα καταναλωτικά κοινά είναι διαφορετικά και οι προσπάθειες προσέγγισης αυτών τόσο από πλευράς τραπεζών όσο και κυριότερα του δηmosίου, προκειμένου να ενισχύσουν την τάση χρησιμοποίησης του μέσου θα πρέπει να εδράζονται σε διαφοροποιημένες στρατηγικές και ειδικά το δεύτερο (το δημόσιο) να εξετάσει την παροχή και διαφοροποιημένων φορολογικών κινήτρων. Αντιθέτως τόσο στις πάγιες εντολές όσο και στην ηλεκτρονική τραπεζική η χρήση πιστωτικών καρτών για την πραγματοποίηση συναλλαγών κατά τη διάρκεια ενός τυπικού μήνα επιδρά στην επιλογή των εναλλακτικών των μετρητών, αποϋλοποιημένων μέσων.

Εφόσον οι πληρωμές πραγματοποιούνται με ηλεκτρονικά, αποϋλοποιημένα μέσα το ποσοστό απόδοσης αποδείξεων στους καταναλωτές – δίκως αυτοί να τις ζητήσουν είναι ιδιαιτέρως μεγαλύτερο συγκρινόμενο με αυτό των πληρωμών με μετρητά μιας και επί της ουσίας οι πληρωμές της πρώτης κατηγορίας έχουν ανιχνεύσιμο πλέον ίχνος και δει ηλεκτρονικό.

Βιβλιογραφία

Δελλής, Μ.Α. (2010), “ Η Επιτροπή της Βασιλείας και οι Κίνδυνοι της Αγοράς”
Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών

Λώλος, Σ.Ε. (2007), “Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και Οικονομική Ανάπτυξη”
Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικονομικής & Περιφερειακής Ανάπτυξης,
Σημειώσεις Ε' Εξάμηνο, Οκτώβριος 2007

Allen, F. and E.Carletti (2008), “The Roles of Banks in Financial Systems”
Prepared for the Oxford Handbook of Banking edited by Allen Berger, Phil
Molyneux, and John Wilson

Arango, C. and V.Taylor (2009), “Merchants’ Costs of Accepting Means of
Payment: Is Cash the Least Costly?” Bank Of Canada

Arango, C. and V. Taylor (2009), «The Role of Convenience and Risk in
Consumers Means of Payment” Bank of Canada Discussion Paper No. 2009-
8.

AT Kearney and F.Schneider (2011), “The Shadow Economy in Europe, 2011
Using Electronic Payment Systems to Combat the Shadow Economy”

Bagnall. J, Chong, S. and K. Smith, (2011), “Strategic Review of Innovation
in the Payments System: Results of the Reserve Bank of Australia's 2010
Consumer Payments Use Study”, RBA.

BCBS (2009),“International framework for liquidity risk measurement,
standards and monitoring”, Basel

Bergman, M., Guibourg, G. and B. Segendorf (2007), The Costs of Paying –
Private and Social Costs of Cash and Card, Sveriges Riksbank, Working
Paper Series

Blinder, A. and M.Zandi (2010), “How the Great Recession was Brought to an End”

Boot, A. and A.V.Thakor (1997), “Financial System Architecture” *The Review of Financial Studies*, V.10, N.3. (Autumn, 1997), pp. 693-733. Available at: <http://rfs.oxfordjournals.org/content/10/3/693.short> [assessed date: 12 May 2014]

Borzekowski, R. and E. Kiser (2008), “The Choice at the Checkout: Quantifying Demand Across Payment Instruments.” *International Journal of Industrial Organization*, Vol. 26, Issue.4

Bounie, D. and A. François (2006), “Cash, Check or Bank Card? The Effects of Transaction Characteristics on the Use of Payment Instruments.” *Télécom Paris Economics and Social Sciences Working Paper No. ESS-06-05*.

Buiter, W. and F. Steven (2002), “What should the multilateral development banks do?” Prepared for the Annual World Bank Conference on Development Economics – Europe, June 2001, Working paper No. 74. Available at: <http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/workingpapers/wp0074.pdf> [assessed date: 14 May 2014]

Calladoy, F. Hromcováz J. and N. Utrero (2010), “Cash, Paper-based and Electronic Payments: A Theoretical Approach” *Universitat de Girona*

Capgemini, RBS, EFMA (2011), *World Payments Report 2010*

Capgemini, RBS, EFMA (2012), *World Payments Report 2011*

CEBS (2010a), *High level principles for risk management*, London

CEBS (2010b), *Guidelines on Stress Testing (GL32)*, London

Ching, A. and F. Hayashi (2008), “Payment Card Rewards Programs and Consumer Payment Choice” *Munich Personal RePec Archive No.8458*

- Cohen, B.J. (2000,) "The Geography of Money" Cornell University Press
- Cowell, F. A. (1990), "Cheating the Government: The Economics of Evasion", London
- Creary, A. (2012), "Corporate Travelers Big Beneficiaries of Qantas Alliance" *Australian Financial Review*, 2012, Available from http://www.afr.com/p/national/corporate_travellers_big_beneficiaries_yPd1Ipi4rz3pGFN1F4y5MI [assessed 14 April 2014]
- De Grauwe, P., Buyst, E and L. Rinaldi (2000), "The Costs of Cash and Cards Compared – The Cases of Iceland and Belgium," University of Leuven
- Dell'Anno, R. and Schneider, F. (2004), "The Shadow Economy of Italy and other OECD Countries: What Do We Know?", University of Linz, Department of Economics. Discussion Paper. Published in *Journal of Public Finance and Public Choice*, 2005
- Demirgüç-Kunt, A. and V. Maksimovic (1998), "Law, Finance, and Firm Growth," *Journal of Finance*, Vol.53, pp. 2107-2137.
- Doherty, N. A., and K. Smetters, (2005), "Moral Hazard in Reinsurance Markets", *Journal of Risk and Insurance*, No. 72, Vol.3, pp. 375-391
- Dutta, J. and M. Weale (2001) "Consumption and the Means of Payment: An Empirical Analysis for the United Kingdom." *Economica*, Vol.68. Issue.271
- Einzig, P (1949), "Primitive Money", Oxford
- European Central Bank, (2004) "Financial Market Integration and Loan Competition" London Department of Health. Available at: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/.../ecbwp403.pdf [Accessed 15 May 2014]
- European Central Bank (2008), "Report on EU banks liquidity stress tests and contingency funding plans", Frankfurt

Feige, E. L. (1986) "A Re-Examination of the Underground Economy in the United States", IMF Staff Papers, Vol.33. Issue.4. Supplement to Public Finance/ Finances Publiques, Vol.49, pp.119–136

Feld, L.P., & F. Schneider (2012), Survey on the Shadow Economy and Undeclared Earnings in OECD Countries, *German Economic Review*, Vol. 11, Issue. 2, pp.109–149

Frey, B. and Schneider, F (2000) "Informal and Underground Economy" International Encyclopedia of Social and Behavioral Science, Bd. 12 Economics, Amsterdam: Elsevier Science Publishing Company, 2000

Fusaro, M. (2008) "Debit vs Credit: A Model of Self-Control with Evidence from Checking Accounts"

Garven, J. R., & Grace, M. F. (2007), "Adverse Selection in Reinsurance Market", Paper presented at American Risk and Insurance Association 2007 annual meeting

Goodhart, C.A.E. (1997), 'One Government, One Money', Prospect, March: Vol.1, No.3, Available from http://www.prospect-magazine.co.uk/highlights/one_gov_one/index.html [assessed 17 April 2014]

Górka, J. (2012), "Payment Behavior in Poland – The Benefits and Costs of Cash, Cards and Other Non-Cash Payment Instruments"

Grauwe, P.G. Rinaldi, L. and P.V.Cayseele (2006), "Issues of Efficiency in the Use of Cash and Cards" University of Leuven

Grauwe, P.D. Rinaldi, L. and P. V. Cayseele (2006), "Towards a More Efficient Use of Payment Instruments", University of Leuven

Gresvik, O. and H. Haare (2009), "Costs in the Norwegian Payment System", Staff Memo, No.4, Norges Bank

Hildreth, R. (1837), "The History of Banks to which is added a Demonstration of the Advantages and Necessity of Free Competition in the Business of Banking" Batoche Books, Kitchener (2001), Available at:

<http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/hildreth/bank.pdf>

[Accessed 13 May 2014]

Hove, L. V. (2006), "War On Cash. Why E-Purses Should be Promoted", Vrije Univeriteit Brussel

Hove, L. V. (2008), "On the War of Cash and its Spoils", International Journal of Electronic Banking, Vol.1, No. 1, pp. 36-45

Humphrey, D. B., Kim, M. and Vale, B. (2001), "Realizing the Gains from Electronic Payments: Costs, Pricing, and Payment Choice" *Journal of Money, Credit, and Banking*, Vol.33

Humphrey, D., Willeson, M., Bergendahl, G. and T.Lindblom (2006), "What does is Cost to Make a Payment", Review Of Network Economics, Vol.2, Issue.2, pp.159-174.

Humphrey, D., Willeson, M., Bergendahl, G. and T.Lindblom (2006), "Benefits from a changing payment technology in European banking", *Journal of Banking & Finance*, Vol.30, No.6, pp.1631-1652

Ingham, G. (2000), "Babylonian Madness: On the Historical and Sociological Origins of Money" in J. Smithin (ed.), *What is Money?* London, UK: Routledge, pp. 16-41

Isachsen, A. J. and Strom, S. (1985), "The Size and Growth of the Hidden Economy in Norway" *Review of Income and Wealth*, Vol.31, Issue.1

Ireland, P. N. (1994a), «Money and Growth: An Alternative Approach» *American Economic Review*, Vol. 84

Jenkinson, N., A. Penalver and N. Vause (2008), “Financial Innovation: What Have We Learnt?”, Bank of England Quarterly Bulletin, Q3, pp.330-338

Jensen, J. and F. Woehlbier (2012), “Improving tax governance in EU Member States: Criteria for successful policies” *European Economy*, Occasional Papers 114

Johnson, S., Kaufmann, D. and Zoido-Lobaton, P. (1998a), “Regulatory Discretion and the Unofficial Economy” *The American Economic Review*, V.88, I.2.

Johnson, R.T. (2010), “Historical beginnings... the Federal Reserve” Published by Public and Community Affairs Department Federal Reserve Bank of Boston

Jonker, N. (2005), “Payment Instruments as Perceived by Consumers—A Public Survey.” De Nederlandsche Bank Working Paper No. 53.

Khan, J., (2011) “Cash or Card: Consumer Perceptions of Payment Modes”, A thesis submitted to Auckland University of Technology in fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Ph.D.)

Kahn, C., J. McAndrews, and W. Roberds (2005) “Money Is Privacy.” *International Economic Review*, Vol.46, Issue.2

Ki, B.B, Myungho, P, and W.Seokjin (2011), “The Effect of Transparency Policies on Shadow Economy: Measurement and Evidence from Korea”

King, R. G. and R. Levine (1993a), “Finance and Growth: Schumpeter Might be Right” *Quarterly Journal of Economics*, No.108, pp.717-38. Available at: <http://qje.oxfordjournals.org/content/108/3/717.short> [Accessed 14 May 2014]

Krieger, S. and M. Braun, (2004), “Opportunities to Improve Pay Services: Results from a Survey of Large Corporation”, Federal Reserve Bank of New York

Lippert, O. and M. Walker (eds.) (1997), "The Underground Economy: Global Evidences of its Size and Impact", Vancouver, B.C.: The Frazer Institute

Mallach,A.(2008), "Tackling the Mortgage Crisis: 10 Action Steps for State Government" Brookings

Markose, S. M. and Loke, Y. J. (2003), «Network Effects On Cash-Card Substitution In Trans-actions and Low Interest Rate Regimes», *The Economic Journal*, Vol. 113, pp.456-476

MasterCard (2004), "Estimating the Social Cost of Cash in Malaysia", *Insight*, Vol. 2, Issue. 2004, pp.4-5

MasterCard (2004), "Estimating the Social Cost of Cash in Thailand", *Insight*, Vol. 2, Issue. 2004, pp.3-4

McDonald, L. (2009), "The Incredible Inside Story of the Collapse of Lehman Brothers", *Ebury Press*, pp. 335-336

McLain. R. Alexander, S.J. and E. T. Jones, (2008), "Incorporating Understanding of Informal Economic Activity in Natural Resource and Economic Development Policy" Institute of Culture and Ecology, United States Department of Agriculture

Minsk, H. P. (1982), "Can "It" Happen Again?", M. E. Sharpe Inc., Armonk, New York.

Morris, J. and P.Alam (2008), "Analysis of the Dot-Com Bubble of the 1990s" SSRN, Working Papers Series

Mussa, M.(1991), "Macroeconomic Policy Implications of Currency Zones: Commentary", In Policy Implications ofnade and Currency Zones. Kansas City: Federal Reserve Bank of Kansas City, pp. 213-219

National Bank of Belgium (NBB) (2006), "Costs, advantages and drawbacks of the various means of payment", *The Economic Review*, Vol.06, pp.41–47.

Norges Bank (2002), "Annual Report on Payment Systems, 2001"

Nyberg, L. (2010), "Time to Change Cash to Cards?" Speech at the 9th annual Nordic Card Markets conference, Stockholm

Pagano, M. (1993), "Financial Markets and Growth: An Overview," *European Economic Review*, No.37, pp.613-622. Available at:

www.researchgate.net/...Financial_markets_and_growth_An_overview

[assessed date: 15 May 2014]

Pepper & Roger Group, (2012), "Banking on Total Relationships: Paving the Way for Customer Loyalty" White Paper

Petersen,O. (2003) "The Shadow Economy in Germany, Great Britain and Scandinavia A measurement based on questionnaire surveys" The Rockwool Foundation Research Unit, Study No 10

Rioja, F. and N. Valev, (2004), "Finance and the Sources of Growth at Various Stages of Economic Development", *Economic Inquiry*, No.42, V.1, pp.27-40

Robinson, R. (2011), "Customer Loyalty Programs: Best Practices" Haas School of Business, University of California, Berkeley, Available from

<http://faculty.haas.berkeley.edu/robinson/Papers%20DOR/Customer%20Loyalty%20Programs.pdf> [assessed 14 April 2014]

Roover,R.(1963) "The Rise and Decline of The Medici Bank" Cambridge, Mass, Harvard University Press

Saita F. (2007) "Value at Risk and Bank Capital Management. Risk Adjusted Performances, Capital Management and Capital Allocation Decision Making", Elsevier Academic Press, Advanced Finance Series, Burlington

Samuelson, P. (1973) "Economics" 9th ed. New York, NY: McGraw-Hill.

Schweikart, L. (1991), "U.S. Commercial Banking: A Historiographical Survey." *Business History Review*, Vol.65 (Autumn), p.606.

Snelders, H., Lea, S., Webley, P. and G. Hussein (1992). The Polymorphous Concept of Money. *Journal of Economic Psychology*, Vol.13, pp. 71-92

Suzuki,Y. (2003), "Airline Frequent Flyer Programs: Equity and Attractiveness" Vol. 39, Issue 4, July 2003, pp.289–304

Saunders, A. and M.M. Cornett, (2009c) "Financial Markets and Institutions" Boston, Mass, McGraw-Hill/Irwin

Schimiedel, H. , Kostova. G, and W.Ruttenberg (2012), "The Social and Private Costs of the Retail Payment Instruments, The European Perspective", European Central Bank, Occasional Paper Series, No.137

Schmitz, S.W. and A. Ittner (2007) "Why Central Banks Should Look at Liquidity Risk", *Quarterly Journal Central Banking*, V.XVII N.4, pp.32-40

Schneider, F. (2006), Shadow Economies and Corruption All Over the World: What Do We Really Know? *IZA DP*, No.2315

Schneider, F. Buehn, A. and C. Montenegro (2010), "Shadow Economies All over the World: New Estimates for 162 Countries from 1999 to 2007", World Bank, Policy Research Working Paper 5356

Schneider, F and A. Buehn (2012) "Shadow Economies in Highly Developed OECD Countries: What Are the Driving Forces?" *IZA DP* No. 6891, October 2012

Schneider, F (2011) "Size and Development of the Shadow Economy of 31 European Countries and 5 other OECD Countries from 2003 to 2011," September 2011, Available at

<http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2011/ShadowEcon31.pdf> [assessed date: 25 May 2014]

Schuh, S. and J. Stavins (2011), "How Consumers Pay: Adoption and Use of Payments" Federal Bank of Boston, Working Papers, No.12, V.2

Sennholz, H.F. (1984), "The Underground Economy" Ludwig von Mises Institute.

Simes, R., Lancy, A. and I. Harper (2006), «Costs and Benefits of Alternative Payments Instruments in Australia», Working Paper 2006-08, Melbourne Business School

Stiglitz, J. (1998), "The Role of the Financial System in Development", Presentation at the Fourth Annual Bank Conference on Development in Latin America and the Caribbean (LAC ABCDE) Available at:

kleinteilige-esungen.de/.../stiglitz_financial_system_in_development.pdf

[assessed date: 15 May 2014]

Sudhagar, S., (2012), "A Study on Perception and Awareness on Credit Cards among Bank Customers in Krishnagiri District" *IOSR Journal of Business and Management*, Vol. 2, Issue.3, pp.14-23

Swartz, D.D., Hahn, R.W. and A. Layne-Farrar (2004), "The Economics of a Cashless Society: An Analysis of the Costs and Benefits of Payment Instruments" Related Publication 0-24, AEI-Brookings Joint Center for Regulatory Studies

Swedberg, R. (2009), "The Structure of Confidence and the Collapse of Lehman Brothers", Markets on Trial Workshop October 23-25, 2009

Sweeting, P. (2011), "Financial Enterprise Risk Management" Cambridge University Press

Thomas, J. (1992), "Informal Economic Activity" New York, London, Toronto u.a.: Harvester/ Weatsheaf

Thomas, J. (2001), "What is the Informal Economy, Anyway?" *School of Advanced International Studies (SAIS) Review*, Vol.21, Issue1, pp.1–11

Tcherneva, P. (2005), "The Nature, Origins, and Role of Money: Broad and Specific Propositions and Their Implications for Policy" Working Paper No. 46, July 2005

Turjan A et al (2011), "Nothing is Free: A Survey of the Social Cost of the Main Payment Instruments in Hungary", *MNB Occasional Papers*, Vol.93

United States Senate (2011), "Wall Street and the Financial Crisis: Anatomy of a Financial Collapse" Majority and Minority staff report. Available at: http://www.hsgac.senate.gov//imo/media/doc/Financial_Crisis/FinancialCrisisReport.pdf?attempt=2 [assessed date: 12 May 2014]

Tadassee, S. (2002), "Financial Architecture and Economic Performance: International Evidence" *Journal of Financial Intermediation*, Vol.11, pp.429-54. Available at: <http://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/39833/wp449.pdf?sequence=3> [assessed date: 18 May 2014]

Visa International and Global Insight (2003), "The Virtuous Circle: Economic Payments & Economic Growth"

Wen, J. (2010), "Essays on Adverse Selection and Moral Hazard in Insurance Market", Risk Management and Insurance Dissertations, Paper 25

Wray, R. (2012), "Introduction to an Alternative History of Money" Working Paper, Levy Economics Institute of Bard College, No. 717

Williams, Colin. C. & Windebank, Jan (2001), 'The Growth of Urban Informal Economies' in Paddison, Ronan ed. *Handbook of Urban Studies*, Sage Publications: London

Working Group on Costs of POS Payment Products (2004), "The Costs of Payments. Survey on the Costs Involved in POS Payment Products", National Forum on the Payments system

Zeithaml, V.A., Rust, R. T. and K.N. Lemon (2001), "The Customer Pyramid: Creating and Serving Profitable Customers" *California Management Review*, Summer 2001, Vol. 43 Issue. 4, p.118

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο καταναλωτών

1.Φύλο

Γυναίκα
Άνδρας

2.Ηλικία

18-25
26-35
36-45
45-55
56-

3.Υπηκοότητα

Ελληνική
Κράτους – μέλους της Ε.Ε.
Άλλου κράτους

4.Ποιο είναι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, το οποίο έχετε ολοκληρώσει;

Δημοτικό
Γυμνάσιο
Λύκειο
Ι.Ε.Κ.
2-3 έτη Πανεπιστημίου / ΑΤΕΙ
Πανεπιστήμιο / ΑΤΕΙ
Μεταπτυχιακό
Διδακτορικό

5.Ποιο είναι το μέσο ετήσιο οικογενειακό εισόδημα μας (προ φόρων);

Μικρότερο των 7.500€
7.501€ – 12.000€
12.001€ – 20.000€
20.0001€ – 30.000€
30.0001€ – 40.000€
40.000€ -

6.Συμπεριλαμβανομένου εσάς πόσα άτομα ζουν στο ίδιο σπίτι:

1
2
3
4
5 και περισσότερα

7. Ποιος είναι ο αριθμός των ενήλικων μελών της οικογένειας, τα οποία εργάζονται και ζουν στο ίδιο σπίτι (συμπεριλαμβανομένου εσάς) ;

1
2
3
4 ή και περισσότερα

8. Ποια από τις παρακάτω συνθήκες περιγράφει καλύτερα την επαγγελματική σας κατάσταση;

Εργαζόμενος πλήρους απασχόλησης
Εργαζόμενος μερικής απασχόλησης
Εργαζόμενος με σχέση παροχής υπηρεσιών
Αυτοαπασχολούμενος
Συνταξιούχος
Άνεργος
Άεργος
Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

9-10. Έχετε στη διάθεσή σας;

Πιστωτική κάρτα
Χρεωστική κάρτα
Τραπεζικό λογαριασμό
Λογαριασμό ηλεκτρονικής τραπεζικής
Μπλοκ επιταγών
Ηλεκτρονικό υπολογιστή με πρόσβαση στο διαδίκτυο
Κινητό τηλέφωνο με πρόσβαση στο διαδίκτυο

11. Ποιες πιστωτικές / χρεωστικές κάρτες κατέχετε; (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

VISA
MasterCard
Maestro
American Express
Diners
Discover
Άλλες (παρακαλώ περιγράψτε)
Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

12.Σκεφτείτε ποια μέσα πληρωμών επιλέγετε για να πληρώσετε κατά την διάρκεια **ενός τυπικού μήνα** (ενδεικτικές πληρωμές για λογαριασμούς)

Με μετρητά
Με χρεωστικές κάρτες
Με πιστωτικές κάρτες
Με επιταγές
Με συναλλαγματικές
Με διατακτικές
Με κάρτες επιχειρήσεων
Μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής
Με πάγιες εντολές χρέωσης τραπεζικού λογαριασμού
Με μεταφορές μέσω τραπεζικού λογαριασμού
Άλλα (παρακαλώ περιγράψτε)

13.Ποιο μέσο πληρωμών θα επιλέγατε για να πληρώσετε κατά την διάρκεια ενός τυπικού μήνα, εφόσον είχατε δυνατότητα μόνο για ένα (μόνο μία επιλογή)

Με μετρητά
Με χρεωστικές κάρτες
Με πιστωτικές κάρτες
Με επιταγές
Με συναλλαγματικές
Με διατακτικές
Με κάρτες επιχειρήσεων
Μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής
Με πάγιες εντολές χρέωσης τραπεζικού λογαριασμού
Με μεταφορές μέσω τραπεζικού λογαριασμού
Άλλα (παρακαλώ περιγράψτε)

14.Εφόσον στην ερώτηση 13 δεν επιλέξατε τα μετρητά ως μέσο πληρωμών, σημειώστε τους λόγους για την επιλογή σας. (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Άβολη χρήση
Κίνδυνος κλοπής
Δυσκολία στην διατήρηση αρχείου και ελέγχου των συναλλαγών
Κίνητρα για χρήση πιστωτικών / χρεωστικών καρτών
Κίνητρα για χρήση ηλεκτρονικής τραπεζικής
Άλλο (περιγράψτε...)

15.Εφόσον στην ερώτηση 13 δεν επιλέξατε τις χρεωστικές / πιστωτικές κάρτες ως μέσο πληρωμών, σημειώστε τους λόγους για την επιλογή σας. (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Άβολη χρήση
Δεν γνωρίζω τη χρήση της χρεωστικής / πιστωτικής κάρτας
Κίνδυνος κλοπής
Χρεώσεις συναλλαγών
Δυσκολία στην διατήρηση αρχείου και ελέγχου των συναλλαγών
Φόβος για παραβίαση της ιδιωτικότητας
Φόβος για πραγματοποίηση συναλλαγών πέραν των οικονομικών μου δυνατοτήτων
Άλλο (περιγράψτε...)

16.Εφόσον στην ερώτηση 13 δεν επιλέξατε την ηλεκτρονική τραπεζική ως μέσο πληρωμών, σημειώστε τους λόγους για την επιλογή σας. (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Άβολη χρήση
Φοβάμαι ότι θα κάνω λάθος
Δεν έχω πρόσβαση στο διαδίκτυο
Δεν έχω ηλεκτρονικό υπολογιστή
Δεν έχω smart phone
Φόβος για παραβίαση της ιδιωτικότητας
Δεν το έχω σκεφτεί
Φοβάμαι ότι θα υποκλαπούν οι κωδικοί μου
Άλλο (περιγράψτε...)

17.Εφόσον στην ερώτηση 13 δεν επιλέξατε την πάγια εντολή ως μέσο πληρωμών, σημειώστε τους λόγους για την επιλογή σας. (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Άβολη χρήση
Δεν γνωρίζω πως να δηλώσω πάγια εντολή
Φοβάμαι για παραβίαση της ιδιωτικότητας
Δεν το έχω σκεφτεί
Φοβάμαι ότι δεν θα πληρωθούν εγκαίρως οι λογαριασμοί
Δεν είμαι βέβαιος/η ότι θα έχω πάντα διαθέσιμα χρήματα
Άλλο (παρακαλώ, περιγράψτε.....)

18.Εφόσον χρησιμοποιείτε χρεωστικές / πιστωτικές κάρτες, ποιοι είναι οι σημαντικότεροι λόγοι; (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Για να μην μεταφέρω μετρητά
Γιατί έχω καλύτερο έλεγχο των εξόδων
Γιατί η πιθανότητα πραγματοποίησης λάθους κατά την συναλλαγή είναι μικρότερη από αυτή με μετρητά
Για λόγους προστασίας από πιθανή κλοπή / απώλεια του πορτοφολιού
Για τη συμμετοχή σε τραπεζικά προγράμματα επιβράβευσης των συναλλαγών
Γιατί εξυπηρετούμαι γρηγορότερα
Άλλο (παρακαλώ, περιγράψτε.....)
Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

19.Εφόσον πραγματοποιείτε συναλλαγές μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής, ποιοι είναι οι σημαντικότεροι λόγοι; (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Για να μην μεταφέρω μετρητά
Γιατί έχω καλύτερο έλεγχο των εξόδων
Μικρότερη πιθανότητα πραγματοποίησης λάθους κατά την συναλλαγή
Για λόγους προστασίας από κλοπές κτλ.
Γιατί εξυπηρετούμαι γρηγορότερα
Για να εξοικονομώ χρόνο από τις μετακινήσεις
Άλλο (παρακαλώ, περιγράψτε.....)
Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

20. Ποιες από τις παρακάτω πληρωμές θα ήταν ευκολότερο να πραγματοποιηθούν με χρήση πιστωτικής / χρεωστικής κάρτας, ανεξαρτήτως από το εάν το πράττετε ή όχι. (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

δόσεων στεγαστικού δανείου
δόσεων αυτοκινήτου
ενοικίασης αυτοκινήτου
αγοράς πακέτου για διακοπές
λογαριασμού ηλεκτρικού
λογαριασμού τηλεφωνίας (σταθερής ή κινητής)
λογαριασμού νερού
ιατρών
ιατρικών εξετάσεων
supermarket
εισιτηρίων κινηματογράφου
εισιτηρίων μέσων μαζικής μεταφοράς
διανομής φαγητού
φαρμακείων
υπηρεσιών υδραυλικών / ηλεκτρολόγων
υπηρεσιών δικηγόρων / πολιτικών μηχανικών
εισφορών σε συνταξιοδοτικά ταμεία
φόρων
άλλο (παρακαλώ, περιγράψτε.....)

21. Βαθμολογήστε τα μετρητά ως μέσο πληρωμής σε σχέση με τα παρακάτω (από το 1, κακό έως το 5, εξαιρετικό)

κόστος χρεώσεων
ευκολία
ασφάλεια
προστασία της ιδιωτικότητας
ακρίβεια συναλλαγής
χρόνος για την πραγματοποίηση της συναλλαγής
έλεγχος των συναλλαγών

22. Βαθμολογήστε τις χρεωστικές κάρτες ως μέσο πληρωμής σε σχέση με τα παρακάτω (από το 1, κακό έως το 5, εξαιρετικό)

κόστος χρεώσεων
ευκολία
ασφάλεια
προστασία της ιδιωτικότητας
ακρίβεια συναλλαγής
χρόνος για την πραγματοποίηση της συναλλαγής
έλεγχος των συναλλαγών

23.Βαθμολογήστε τις πιστωτικές κάρτες ως μέσο πληρωμής σε σχέση με τα παρακάτω (από το 1, κακό έως το 5, εξαιρετικό)

κόστος χρεώσεων
ευκολία
ασφάλεια
προστασία της ιδιωτικότητας
ακρίβεια συναλλαγής
χρόνος για την πραγματοποίηση της συναλλαγής
έλεγχος των συναλλαγών

24.Βαθμολογήστε τις πάγιες εντολές ως μέσο πληρωμής σε σχέση με τα παρακάτω (από το 1, κακό έως το 5, εξαιρετικό)

κόστος χρεώσεων
ευκολία
ασφάλεια
προστασία της ιδιωτικότητας
ακρίβεια συναλλαγής
χρόνος για την πραγματοποίηση της συναλλαγής
έλεγχος των συναλλαγών

25.Βαθμολογήστε την ηλεκτρονική τραπεζική ως μέσο πληρωμής σε σχέση με τα παρακάτω (από το 1, κακό έως το 5, εξαιρετικό)

κόστος χρεώσεων
ευκολία
ασφάλεια
προστασία της ιδιωτικότητας
ακρίβεια συναλλαγής
χρόνος για την πραγματοποίηση της συναλλαγής
έλεγχος των συναλλαγών

26.Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι λόγοι, οι οποίοι εάν βελτιώνονταν θα σας ωθούσαν στο να προτιμάτε τις συναλλαγές με χρήση πιστωτικών / χρεωστικών καρτών; (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Μείωση προμήθειας συναλλαγών
Μεγαλύτερη ασφάλεια στις συναλλαγές
Μεγαλύτερη ταχύτητα στην πραγματοποίηση των συναλλαγών
Άλλο (παρακαλώ περιγράψτε....)
Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

27.Πόσο συχνά δεν σας αποδίδεται απόδειξη (δίκως να την ζητήσετε) για αγορές προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες έχετε πληρώσει με μετρητά;

Πάντα μου αποδίδεται απόδειξη
Σπάνια δεν μου αποδίδεται απόδειξη
Συχνά δεν μου αποδίδεται απόδειξη
Ποτέ δεν μου αποδίδεται απόδειξη

28.Πόσο συχνά **δεν** σας αποδίδεται απόδειξη (δίχως να την ζητήσετε) για αγορές προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες έχετε πληρώσει με πιστωτική / χρεωστική κάρτα;

Πάντα μου αποδίδεται απόδειξη
Σπάνια δεν μου αποδίδεται απόδειξη
Συχνά δεν μου αποδίδεται απόδειξη
Ποτέ δεν μου αποδίδεται απόδειξη

29.Πόσο συχνά δεν σας αποδίδεται απόδειξη (δίχως να την ζητήσετε) για αγορές προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες έχετε πληρώσει με μεταφορά μέσω τραπεζικού λογαριασμού;

Πάντα μου αποδίδεται απόδειξη
Σπάνια δεν μου αποδίδεται απόδειξη
Συχνά δεν μου αποδίδεται απόδειξη
Ποτέ δεν μου αποδίδεται απόδειξη

30.Ποιες κατηγορίες επιχειρήσεων δεν αποδέχονται συνήθως πιστωτικές / χρεωστικές κάρτες ως μέσο πληρωμής; (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)
Supermarket

Supermarket
Πρατήρια καυσίμων
Μπαρ / Εστιατόρια
Αρτοποιεία / πρατήρια άρτου / ζαχαροπλαστεία
Ξενοδοχεία
Ειδών σπιτιού και οικιακών συσκευών
Ηλεκτρονικού εμπορίου
Ένδυσης / υπόδησης
Φαρμακεία
Περίπτερα και mini market
Μέσα μαζικής μεταφοράς (για αγορά εισιτηρίων / καρτών διαρκείας)
Ελεύθεροι επαγγελματίες: ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, πολιτικοί μηχανικοί
Ελεύθεροι επαγγελματίες: δικηγόροι, ιατροί, λογιστές
Άλλο (αναφέρεται....)
Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

31. Ποιες κατηγορίες επιχειρήσεων θα θέλατε να αποδέχονται πιστωτικές / χρεωστικές κάρτες ως μέσο πληρωμής; (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Supermarket
Πρατήρια καυσίμων
Μπαρ / Εστιατόρια
Αρτοποιεία / πρατήρια άρτου / ζαχαροπλαστεία
Ξενοδοχεία
Ειδών σπιτιού και οικιακών συσκευών
Ηλεκτρονικού εμπορίου
Ένδυσης / υπόδησης
Φαρμακεία
Περίπτερα και mini market
Μέσα μαζικής μεταφοράς (για αγορά εισιτηρίων / καρτών διαρκείας)
Ελεύθεροι επαγγελματίες: ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, πολιτικοί μηχανικοί
Ελεύθεροι επαγγελματίες: δικηγόροι, ιατροί, λογιστές
Άλλο (αναφέρεται....)
Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

32. Σε ποιες από τις παρακάτω κατηγορίες επιχειρήσεων, έχετε τουλάχιστον μία φορά ενθαρρυνθεί να πληρώσετε με μετρητά, ενώ εσείς είχατε εκδηλώσει επιθυμία να πληρώσετε με χρεωστική / πιστωτική κάρτα ή μεταφορά μέσω τραπεζικού λογαριασμού ή μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής; (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Supermarket
Πρατήρια καυσίμων
Μπαρ / Εστιατόρια
Αρτοποιεία / πρατήρια άρτου / ζαχαροπλαστεία
Ξενοδοχεία
Ειδών σπιτιού και οικιακών συσκευών
Ηλεκτρονικού εμπορίου
Ένδυσης / υπόδησης
Φαρμακεία
Περίπτερα και mini market
Μέσα μαζικής μεταφοράς (για αγορά εισιτηρίων / καρτών διαρκείας)
Ελεύθεροι επαγγελματίες: ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, πολιτικοί μηχανικοί
Ελεύθεροι επαγγελματίες: δικηγόροι, ιατροί, λογιστές
Άλλο (αναφέρεται....)
Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

33.Εφόσον μία επιχείρηση με την οποία θα έπρεπε οπωσδήποτε να πραγματοποιήσετε συναλλαγή διαθέτε τα ακόλουθα μέσα πληρωμών, ποια από τα παρακάτω θα επιλέγατε; (έως δύο επιλογές)

Χρεωστική κάρτα
Πιστωτική κάρτα
μεταφορά μέσω τραπεζικού λογαριασμού
την πάγια εντολή

34.Διαβάστε τις παρακάτω προτάσεις και επιλέξτε όσες συμφωνείτε; (δυνατότητα πολλαπλών επιλογών)

Η μεγαλύτερη χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών και ηλεκτρονικών πληρωμών θα βοηθούσε στην καταπολέμηση της φοροκλοπής
Πληρώνοντας με πιστωτικές / χρεωστικές κάρτες νιώθω μεγαλύτερη ασφάλεια
Η χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών βοηθάει στην εμπέδωση φορολογικής συνείδησης
Οι πληρωμές με χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών ή και ηλεκτρονικά (ebanking, Phone banking) βοηθούν στον καλύτερο έλεγχο των ατομικών ή και οικογενειακών εξόδων
Η πραγματοποίηση πληρωμών μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής διευκολύνει τις συναλλαγές μιας και μπορώ να τις πραγματοποιήσω ό,τι ώρα επιθυμώ
Θα βοηθούσε στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής η καθολική χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών
Οι πληρωμές με χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών ή και ηλεκτρονικά (ebanking, Phone banking) βοηθούν στον καλύτερο προγραμματισμό των εξόδων
Για αγορές μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου νιώθω ασφαλέστερος όταν χρησιμοποιώ πιστωτικές κάρτες αντί για πληρωμή με αντικαταβολή
Οι πληρωμές με χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών ή και ηλεκτρονικά (ebanking, Phone banking) βοηθούν στην εξοικονόμηση χρόνου
Οι πληρωμές με χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών δεν είναι βολικές
Δεν πραγματοποιώ συναλλαγές μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου γιατί φοβάμαι την υποκλοπή προσωπικών μου δεδομένων στο διαδίκτυο
Οι πληρωμές με χρήση πιστωτικών καρτών είναι ακριβές
Θα με ενθάρρυνε στο να χρησιμοποιώ πιστωτικές / χρεωστικές κάρτες εάν αυτές γίνονταν παντού αποδεκτές
Δεν ξέρω / δεν απαντώ